

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:90
FINANSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANGÅENDE

DEN OFFENTLIGA LÖNE- STATISTIKEN

AVGIVET AV

1946 ÅRS LÖNESTATISTIKSAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 4 6

Statens offentliga utredningar 1946

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. Norstedt. 167 s. K.
2. Dödfödheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetssminskningen och dess förhållande vid olika former av förlösningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. Av C. Gyllenswärd. Beckman. 115 s. S.
3. Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningslagstiftningen m. m. Hæggström. 99 s. Jo.
4. Betänkande med förslag angående uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. V. Pettersson. 59 s. Fö.
5. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. V. Pettersson. 351 s. S.
6. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. Bilagor. Beckman. 153 s. S.
7. Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktanställt manskap inom krigsmakten. Beckman. 136 s. Fö.
8. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. Marcus. 146 s. Fi.
9. 1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. Hæggström. 62 s. E.
10. Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 217 s. K.
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Idun. 341 s. E.
12. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. Beckman. 216 s. E.
13. Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt utredningen tidigare framlagt förslag. Marcus. 72 s. Fi.
14. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer. Idun. 193 s. E.
15. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. B. Förslag till undervisningsplaner. Idun. 253 s. E.
16. Betänkande angående forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. V. Pettersson. 133 s. Jo.
17. Den familjevårdande socialpolitiken. Beckman. 132 s. S.
18. P M angående utvecklingsplanering på jordbrukets område. Marcus. 252 s. Jo.
19. Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. Idun. 92 s. Fo.
20. Betänkande angående den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. Idun. 361 s. S.
21. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till arbetstagares uppfinningar. Norstedt. 71 s. Ju.
22. Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagsnämnder. Marcus. 144 s. H.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag angående moderskapsbidrag. Beckman. 115 s. S.
24. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förelag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 200 s. S.
25. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. Norstedt. 37 s. Ju.
26. Betänkande angående tjänstepensionsförsäkringens organisation. Marcus. 71 s. H.
27. Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. vij, 378 s. Fi.
28. Bilagor till betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 95 s. Fi.
29. 1943 års jordbrukstaxeringsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfastighet samt lag om jordbruksbokföring. Marcus. 282 s. 3 bil. Fi.
30. Socialutbildningsakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. Hæggström. 127 s. E.
31. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 6. Skolans inre arbete. Synpunkter på fosteran och undervisning. Idun. 194 s. E.
32. Betänkande med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte m. m. Hæggström. 161 s. E.
33. Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 1. Lagtext. Norstedt. iv, 150 s. H.
34. Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 2. Motiv. Norstedt. vj, 441 s. H.
35. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 6. Tiden juli 1944—juni 1945. Idun. 476 s. Fo.
36. Parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktlingärenden och säkerhetstjänst. 1. Betänkande angående flyktingars behandling. Beckman. 500 s. S.
37. Socialvårdskommitténs betänkande. 13. Förslag angående folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. V. Pettersson. 114 s. S.
38. Betänkande med förslag rörande officersutbildningen inom armén m. m. Hæggström. xij, 504 s. Fö.
39. Den svenska växtodlingens utvecklingstendenser samt dess inriktnade efter kriget. Idun. 106 s. Jo.
40. Betänkande angående hantverkets och småindustriens befrämjande. Marcus. 192 s. H.
41. Betänkande med förslag till skogsvårdslag m. m. Marcus. 430 s. Jo.
42. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. Del 1. Idun. 282 s. Jo.
43. Betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet. Sv. Tryckeri AB. (2) 105 s. K.
44. Sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation. Del 1. Den offentliga arbetsförmedlingen under krigsåren. V. Pettersson. 390 s. Fi.
45. Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av rikhästaavl m. m. Norstedt. 94 s. Fö.
46. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. Del 2. Idun. 606 s. Jo.
47. Rationalitetsvariationerna inom det svenska jordbruket. Av L. Nannesson. Idun. 84 s. Jo.
48. 1945 års lönekommitté. 1. Betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. Marcus. 240 s. Fi.
49. Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk. Norstedt. 192 s. Ju.
50. Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 2. Sv. Tryckeri AB. iv, 216 s. E.
51. Sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation. Del 2. Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation. Motiv och förslag. V. Pettersson. 189 s. Fi.
52. Socialvårdskommitténs betänkande. 14. Utredning och förslag angående ålderdomshem m. m. Beckman. 88 s. S.
53. Betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. Beckman. 70 s. S.
54. Utredning angående reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm. Av E. Schalling. V. Pettersson. 254 s. E.
55. Utredning rörande sexualundervisningen i högre skolor jämte förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor. Hæggström. 103 s. 4 pl. E.
56. 1944 års skattesakkunniga. 2. Betänkande med förslag angående inkomstbeskattningens beskattning för inkomst. V. Pettersson. 198 s. Fi.
57. Betänkande angående vissa organisations-, utbildnings- och tjänstgöringsfrågor vid domstolarna. Norstedt. 330 s. Ju.
58. Betänkande rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. Idun. 153 s. 1 karta. K.

(Forts. & omslagets 3:e sida.)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:90
FINANSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
ANGÅENDE
DEN OFFENTLIGA LÖNE-
STATISTIKEN

AVGIVET AV

1946 års lönestatistiksakkunniga

STOCKHOLM 1946
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
468661

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN I BERN
1880

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

ANSLÅNDE

DEN OFFENTLIGA LÖNE- STATISTIKEN

AVGIFET AV

1880 års årsstatistik

STOCKHOLM 1880

ALM. BOKF. & KÖP. H. NORDSTRÖM & SÖN

1880

Innehållsförteckning

	Sid.
<i>Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet</i>	5
<i>Kap. 1. Inledning</i>	7
<i>Kap. 2. Direktiven för de sakkunnigas arbete</i>	23
<i>Kap. 3. De sakkunnigas utredningsarbete</i>	25
<i>Kap. 4. Den offentliga och privata lönestatistiken i Sverige</i>	29
A. Socialstyrelsens statistik	29
B. Annan statlig lönestatistik	37
C. Arbetsgivarorganisationernas statistik	39
D. Löntagarorganisationernas statistik	41
<i>Kap. 5. Lönestatistiken i de nordiska grannländerna</i>	44
A. Danmark	44
B. Finland	46
C. Norge	48
D. Samordning av de nordiska ländernas lönestatistik	50
<i>Kap. 6. Företagens bokföring av löner och arbetstid m. m.</i>	51
<i>Kap. 7. Arbetsmarknadsorganisationernas önskemål beträffande den offentliga lönestatistiken</i>	54
A. Sammanfattning av organisationernas önskemål	54
B. Utlåtanden från arbetsgivarorganisationer	56
C. Utlåtanden från fackförbund, anslutna till landsorganisationen	60
D. Utlåtanden från organisationer, anslutna till tjänstemännens centralorganisation	70
<i>Kap. 8. Riktlinjer för en utvidgning av den offentliga lönestatistiken</i>	75
<i>Kap. 9. Organisation och kostnader för en utvidgad lönestatistik</i>	95
<i>Särskilt yttrande av herrar Brodén och Styrman</i>	100
<i>Bilagor: Formulär för uppgifter till socialstyrelsens lönestatistik</i>	
1. Lantarbetare	105
2. Trädgårdsarbetare	107
3. Skogsarbetare	109
4. Vägförvaltningarnas personal	110
5. Förvaltningspersonal och arbetare inom industri m. m.	112
6. Sjömän	114
7. Hotell-, kafé- och restaurangrörelse, husligt arbete m. m.	115

Handelskatalog

1. Einleitung	1
2. Inhaltsverzeichnis	2
3. Beschreibung der Waren	3
4. Preise	4
5. Zahlungsbedingungen	5
6. Lieferbedingungen	6
7. Sonstige Angaben	7
8. Impressum	8
9. Rückseite	9
10. Anhang	10
11. Glossar	11
12. Index	12
13. Literaturverzeichnis	13
14. Bildverzeichnis	14
15. Tabellenverzeichnis	15
16. Formblätter	16
17. Zeichnungen	17
18. Probestücke	18
19. Muster	19
20. Zeichnungen	20
21. Probestücke	21
22. Muster	22
23. Zeichnungen	23
24. Probestücke	24
25. Muster	25
26. Zeichnungen	26
27. Probestücke	27
28. Muster	28
29. Zeichnungen	29
30. Probestücke	30
31. Muster	31
32. Zeichnungen	32
33. Probestücke	33
34. Muster	34
35. Zeichnungen	35
36. Probestücke	36
37. Muster	37
38. Zeichnungen	38
39. Probestücke	39
40. Muster	40
41. Zeichnungen	41
42. Probestücke	42
43. Muster	43
44. Zeichnungen	44
45. Probestücke	45
46. Muster	46
47. Zeichnungen	47
48. Probestücke	48
49. Muster	49
50. Zeichnungen	50
51. Probestücke	51
52. Muster	52
53. Zeichnungen	53
54. Probestücke	54
55. Muster	55
56. Zeichnungen	56
57. Probestücke	57
58. Muster	58
59. Zeichnungen	59
60. Probestücke	60
61. Muster	61
62. Zeichnungen	62
63. Probestücke	63
64. Muster	64
65. Zeichnungen	65
66. Probestücke	66
67. Muster	67
68. Zeichnungen	68
69. Probestücke	69
70. Muster	70
71. Zeichnungen	71
72. Probestücke	72
73. Muster	73
74. Zeichnungen	74
75. Probestücke	75
76. Muster	76
77. Zeichnungen	77
78. Probestücke	78
79. Muster	79
80. Zeichnungen	80
81. Probestücke	81
82. Muster	82
83. Zeichnungen	83
84. Probestücke	84
85. Muster	85
86. Zeichnungen	86
87. Probestücke	87
88. Muster	88
89. Zeichnungen	89
90. Probestücke	90
91. Muster	91
92. Zeichnungen	92
93. Probestücke	93
94. Muster	94
95. Zeichnungen	95
96. Probestücke	96
97. Muster	97
98. Zeichnungen	98
99. Probestücke	99
100. Muster	100

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Genom beslut den 18 januari 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst sex utredningsmän att inom departementet biträda med utredning angående förbättrad lönestatistik. På grund av detta bemyndigande tillkallade chefen för finansdepartementet den 29 januari 1946 såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare, numera landshövdingen Th. E. N. Bergquist, direktören E. H. Brodén, sekreteraren L. G. Rehn, direktören G. A. Styrman, statistikföraren G. I. H. Svensson och ledamoten av riksdagens första kammare, direktören O. V. Åman. Departementschefen uppdrog tillika åt undertecknad Bergquist att såsom ordförande leda utredningens arbete samt förordnade tf förste aktuarien S. L. Björk att biträda såsom sekreterare.

Utredningen har antagit benämningen 1946 års lönestatistiksakkunniga.

Den 30 april 1946 tillkallade chefen för finansdepartementet tf byråchefen A. J. Twengström att såsom expert biträda de sakkunniga.

Till fullgörande av sitt uppdrag ha de sakkunniga utarbetat betänkande med förslag till omläggning av den offentliga lönestatistiken, vilket härmed vörd- samt överlämnas.

Särskilt yttrande har avgivits av undertecknade Brodén och Styrman.

Stockholm den 11 december 1946.

THORWALD BERGQUIST

ERIK BRODÉN

GÖSTA REHN

GEORG STYRMAN

HENRY SVENSSON

V. ÅMAN

Leif Björk

KAP. 1

Inledning

Den offentliga lönestatistiken har i Sverige handhåfts av socialstyrelsen, sedan denna styrelse år 1913 övertagit de arbetsuppgifter, som tidigare åvilat kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik. Inom socialstyrelsen ha utarbetats dels engångsundersökningar beträffande löneförhållandena inom olika näringsgrenar eller verksamhetsområden, dels en mera summarisk fortlöpande statistik. En redogörelse för utvecklingen av denna lönestatistik lämnas i socialstyrelsens »Utredning och förslag rörande viss omläggning av socialstyrelsens lönestatistik» (SOU 1931: 32). I detta betänkande (kap. 4) ges en översikt av den offentliga lönestatistikens nuvarande organisation.

I skrivelse till chefen för socialdepartementet den 7 mars 1944 har landsorganisationen i Sverige framlagt vissa önskemål beträffande den offentliga lönestatistiken. I skrivelsen anförde landsorganisationen:

Lönestatistiken har två uppgifter. Den ena är att ge en sammanfattande bild av löneinkomsterna för arbetare av olika slag och av den allmänna löneutvecklingen. Både för den allmänna ekonomiska politiken och för socialpolitiken erfordras det, att man har en sådan informationsbas. När det gäller att söka ge en mera tillfredsställande standard åt alla eftersatta befolkningsgrupper, måste man naturligtvis ha en ordentlig kartläggning av deras faktiska inkomstförhållanden. Vad löntagarna beträffar betyder detta, att det måste finnas en tillfredsställande och aktuell lönestatistik.

Den andra huvuduppgiften för lönestatistiken är att tjäna såsom material vid förhandlingsarbetet mellan arbetsmarknadens olika parter. Om förhandlingsarbetet skall bedrivas effektivt, är det naturligtvis oundgängligt, att man från början kan vara överens om själva de sakliga utgångspunkterna. Råder det däremot oenighet eller ovisshet om hur löneförhållandena faktiskt gestalta sig vid de industrier och företag och för de arbetargrupper, som förhandlingarna avse, blir dels förhandlingsarbetet försinkat, dels minskas utsikterna för att man skall kunna rätta de brister i löneförhållandena, som kunna förefinnas.

Det kan icke sägas, att den nuvarande officiella lönestatistiken på ett tillfredsställande sätt uppfyller någotdera av dessa båda krav. Särskilt kännbara äro de brister, som utmärka statistiken för industriarbetare. Denna statistik har överhuvud taget icke underkastats någon genomgripande reform sedan den först lades upp år 1918, utom däri att de tidigaste berättelserna icke innehöllo några uppgifter om timförtjänsterna. Åtminstone under ett par årtionden har man använt i stort sett samma frågeformulär, genom vilket från vederbörande företag inhämtas uppgift om medelantalet arbetare under året samt om den totala summan av löner och av arbetstimmar med fördelning på män, kvinnor och minderåriga samt på tidlön, ackordslön, övertidslön och övriga förmåner. Det finns sålunda ingen möjlig-

het att på grundval av detta material återge löneförhållandena för olika yrkesgrupper av arbetare. Inte heller ger det någon upplysning om de individuella löneolikheter mellan arbetare vid ett och samma företag. Uppgifterna om årsförtjänster ligga för högt; de återge närmast förhållandena för sådana arbetare, som varit knutna till vederbörande företag under hela året eller under så stor del därav, som företaget varit i gång. Härtill kommer slutligen, att inga uppgifter publiceras för enskilda företag — detta beroende på att 16 § i lagen om viss inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar av den 28 maj 1937 lägger hinder i vägen i detta avseende.

Allt detta betyder, att lönestatistiken ger en alldeles för ofullständig bild av lönestrukturen inom den svenska industrin. Vill man t. ex. veta på vilka håll inom industrin löneläget är särskilt lågt, talar den officiella lönestatistiken bara om inom vilka industrier och yrkesgrupper den *genomsnittliga* förtjänsten för samtliga arbetare är låg. Men det finns låglöne företag även inom industrier, där löneläget är normalt. Och det finns arbetare med låga löner även vid företag, där genomsnittsförtjänsten är någorlunda tillfredsställande.

Härigenom minskas den offentliga lönestatistikens värde såsom informationsbas för den ekonomiska och sociala politiken. Den är nästan fullständigt oanvändbar i förhandlingsarbetet, utom när det rör sig om vissa mera allmänna överväganden. Detta beror också därpå, att den industriella lönestatistiken publiceras alldeles för sent. Bortsett från en del synnerligen summariska uppgifter, som bruka offentliggöras något halvår efter det kalenderår, som uppgifterna avse, dröjer det numera längre än ett år, innan lönestatistiken utkommer av trycket. Sålunda skall lönestatistisk årsbok för år 1942 publiceras omkring den 1 mars 1944. I detta avseende ha förhållandena under senare år snarare försämrats än förbättrats.

Dessa missförhållanden ha sedan länge uppmärksammats. För mer än tio år sedan företogs en offentlig utredning i ämnet av socialstyrelsen (Utredning och förslag rörande viss omläggning av socialstyrelsens lönestatistik; SOU 1931: 32), som emellertid icke föranledde någon åtgärd.

Under sådana förhållanden är det naturligt, att båda parterna på arbetsmarknaden måste ha sin egen lönestatistik. Det betyder, att lönestatistik, avseende samma grupper av arbetare, numera ofta fabriceras på tre håll: av socialstyrelsen, av arbetsgivarorganisationerna och av arbetarorganisationerna. Denna tredubbling av arbetet vållar naturligtvis — i förhållande till värdet av det som presteras — onödigt höga kostnader.

Trots dessa höga kostnader blir i allmänhet resultatet tillfredsställande endast för en part: arbetsgivarna. Det är de, som ha direkt tillgång till den mest fullständiga och exakta källa, ur vilken det lönestatistiska materialet kan hämtas, nämligen företagens lönebokföring. När det gäller deras egen statistik bestämma de givetvis själva, hur mycket — eller rättare hur litet — därav, som de anse med sin fördel förenligt att låta andra ta del av.

Arbetsgivarorganisationerna däremot måste oftast använda mindre tillfredsställande metoder, när de vilja producera en egen statistik. Det är mycket svårt att få fullständiga och fullt exakta uppgifter från de egna medlemmarna. Även när flertalet av dem är tillräckligt intresserade för att lämna goda uppgifter, kan dock en mindre intresserad minoritet förvanska resultatet genom att försumma lämna uppgifter eller endast sända in otillfredsställande sådana.

Några få fackförbund ha likväl lyckats lägga upp en god lönestatistik, i ett fall beroende på att vederbörande arbetsgivarorganisation gått med på att samarbeta. Inom flertalet förbund äro emellertid förhållandena synnerligen otillfredsställande. Med hänsyn härtill har landsorganisationen hänvänt sig till Svenska arbetsgivarföreningen med förfrågan, huruvida icke en gemensam lönestatistik skulle kunna upprättas. Arbetsgivarföreningen har emellertid icke ansett sig kunna acceptera detta förslag.

Under sådana förhållanden finner landsorganisationen det vara erforderligt, att den offentliga lönestatistiken förbättras på sådant sätt, att den blir mera lämpad dels som informationsbas för den allmänna ekonomiska och sociala politiken, dels som uppgiftsmaterial i förhandlingsarbetet. Det kan icke i längden godtagas, att endast den ena förhandlingsparten har tillgång till en fullt tillfredsställande lönestatistik. Det är heller icke lämpligt, att arbetet med lönestatistiken bedrivs på tre skilda håll, när arbetet skulle kunna bedrivas med större ekonomisk effektivitet, om det bleve centraliserat.

De önskemål, som enligt det föregående borde framställas på en förbättrad lönestatistik, kunna preciseras på följande sätt.

Lönestatistiken måste bli färdig i så god tid, att den kan praktiskt utnyttjas i förhandlingsarbetet — åtminstone i de delar som för detta syfte äro av betydelse. Den bör innehålla uppgifter även om de individuella lönevariationerna. Sålunda bör den åtminstone delvis grundas på individualuppgifter. Om möjligt böra uppgifterna om årsinkomster bli mera tillförlitliga och fullständiga. Även uppgifter för enskilda företag böra kunna offentliggöras eller åtminstone ställas till de båda arbetsmarknadsparternas disposition. De konkurrenshänsyn, som hittills fått motivera de nuvarande sekretessreglerna avseende enskilt företags förhållanden, äro icke av den socialt värdefulla natur, att de i längden böra respekteras. Tvärtom måste även av andra skäl i framtiden genomföras en offentlighetsprincip i fråga om kostnads- och prissammanhangen inom de enskilda företagen; bland annat är detta erforderligt för att monopolprissbildning skall kunna effektivt bekämpas. Sekretessen beträffande lönerna är dessutom föga effektiv; både konkurrenter och arbetare känna någorlunda väl till var på löneskalan ett företag har sin plats, även om denna kunskap icke är så siffermässigt fixerad, att den kan fullt utnyttjas i förhandlingsarbetet. Den förefaller därför icke från någon synpunkt vara särdeles rationell.

Socialstyrelsens kostnader för lönestatistiken skulle givetvis ökas, särskilt genom att uppgifter inhämtades för varje enskild arbetare. Men denna utgiftsökning motsvaras, såsom förut nämnts, av besparingar, som borde kunna vinnas för arbetsgivar- och arbetarorganisationer. Dessutom är det möjligt, att de mera detaljerade uppgifterna kunna avse en kortare period, exempelvis ett kvartal eller en månad. Det skulle betyda, att från företagen dels skulle infordras mera summariska uppgifter, avseende hela året, dels mera detaljerade sådana, avseende en kortare del av året. Alternativt kan ifrågasättas, huruvida icke även de mera summariska uppgifterna skulle grundas på kvartalsredovisning i stället för årsredovisning. Det är tänkbart, att det förra systemet skulle göra det möjligt att få tillgång till mera aktuella statistiska data. Men i så fall böra dock dylika summariska redovisningar lämnas under varje kvartal, de mera detaljerade uppgifterna däremot endast för ett kvartal eller en månad av året.

Det är möjligt, att avsevärda fördelar kunna vinnas genom en sådan kombination av mera summariska och mera detaljerade uppgifter. De förra kunna eventuellt göras ännu mera knapphändiga än för närvarande, eftersom bilden kan fyllas ut med de fullständigare specialundersökningarna. Detta skulle öka möjligheten att få fram åtminstone vissa viktiga resultat i tillräckligt god tid. Det bör vidare undersökas, om icke bearbetningstiden kan förkortas genom ökad användning av maskinella metoder. Det borde även utredas, om icke någon tid kan vinnas genom att minska det omfattande materialgranskningsarbetet. De vanligen osystematiska fel, som rättas genom en omfattande granskning, äro nämligen icke alltid av den betydelse, att föråldrade data, som befriats från sådana fel, bli mera värdefulla än mera aktuella uppgifter, som eventuellt innehålla en del dylika onöjaktigheter.

För att lönestatistiken skall bli tillräckligt representativ icke endast för de större företagen utan även för de mindre — ned till en viss tämligen låg gräns — synes det slutligen önskvärt, att den grundas på uppgiftsplikt för arbetsgivaren. Det är

nämligen icke uteslutet, att det nuvarande frivillighetssystemet åtminstone inom vissa industrier kan ge en skev bild av förhållandena. Det kan hända, att det ofta just är de företag, vilkas förhållanden särskilt borde bli belysta, som helt undandraga sig varje medverkan.

Landsorganisationen tillåter sig sålunda föreslå, att frågan om en förbättring av socialstyrelsens lönestatistik upptas till utredning och att därvid ovan anförda synpunkter och önskemål beaktas.

Sedan socialstyrelsen genom remiss den 10 mars 1944 anbefallts att avgiva utlåtande över landsorganisationens framställning, anförde styrelsen i skrivelse den 4 maj 1944 följande:

Socialstyrelsen vill inledningsvis erinra om att frågan om förbättring av den offentliga lönestatistiken sedan länge varit föremål för styrelsens uppmärksamhet. Efter tillkomsten av socialstyrelsens lönestatistik har på grund av vunnen erfarenhet statistikens omfattning och innehåll vid upprepade tillfällen upptagits till behandling såväl inom styrelsen som i den offentliga debatten. De därvid vunna praktiska resultaten, som närmare beröras i det följande, ha varit av betydelse för vidgad kännedom om i första hand arbetarklassens lönestandard. Likväl måste styrelsen konstatera, att flertalet av de såsom önskvärda erkända förbättringarna ej kunnat realiseras närmast med hänsyn till den begränsade kostnadsram, inom vilken lönestatistiken liksom socialstatistiken överhuvud taget nödgats röra sig under de senaste decennierna. När landsorganisationen genom den nu remitterade framställningen påkallar uppmärksamhet för behovet av att den offentliga lönestatistiken förbättras, anknyter landsorganisationen sålunda till reformkrav, som under lång tid stått under diskussion inom socialstyrelsen.

Som bakgrund för sitt bedömande av de i landsorganisationens skrivelse anförda önskemålen vill socialstyrelsen lämna en kort redogörelse för utvecklingen av styrelsens löne- och sysselsättningsstatistik. Det synes även motiverat att i detta sammanhang återgiva vissa synpunkter ur den utredning rörande viss omläggning av lönestatistiken, som år 1931 framlades av socialstyrelsen.

Fr. o. m. år 1910 t. o. m. 1928 inhämtade socialstyrelsen från kommunalstämmodordförandena i rikets landskommuner summariska uppskattningar av gängse löner för de vanligast förekommande grupperna av manliga och kvinnliga lantarbetare. För perioden 1929—1936 insamlades motsvarande uppgifter genom hushållningssällskapens högre avdelningar, respektive häradsombud. Sedan år 1937 har den årliga lantarbetarstatistiken blivit omlagd på grundval av individuella löneuppgifter, vilka genom hushållningssällskapens försorg inhämtats från ett antal efter representativa grunder utvalda egendomar.

Socialstyrelsen har även sedan år 1938 på grundval av individualuppgifter verkställt årliga undersökningar angående arbets- och löneförhållanden inom den yrkesmässiga trädgårdsnäringen.

Fr. o. m. vintern 1917/18 har socialstyrelsen, i anknytning till en 1916 publicerad specialundersökning, från jägmästarna i reviren inhämtat uppgifter rörande normala dagsförtjänster vid skogsarbete för huggare och körare. Uppgifterna avse närmast medelförtjänster under normala drivningsförhållanden vid arbete å kronoparker o. d.

Sedan år 1927 har socialstyrelsen från vägstyrelser och vägentreprenörer inhämtat årliga uppgifter angående timförtjänsterna för med vägunderhållsarbete sysselsatta grovarbetare, ävensom angående avlöningen för körslor i samband med vägarbete.

Sedan år 1918 verkställer socialstyrelsen årliga undersökningar angående löneförhållandena för förvaltnings- och arbetarpersonal inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. Det huvudsakliga primärmaterialet till dessa undersökningar utgöres av summariska upp-

gifter om arbetarantal, arbetstid och utbetalda löner, vilka frivilligt insänts av vederbörande arbetsgivare. Kompletterande uppgifter om löneförhållandena inom vissa grupper av sjömansyrket ävensom för i hotell- och restaurangrörelse samt i husligt arbete anställd personal ha inhämtats från de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna. Löneuppgifter beträffande arbetare vid statliga anläggningsarbeten ha erhållits från järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen.

Den på frivilliga uppgifter från arbetsgivare inom industri m. m. grundade lönestatistiken har under årens lopp kommit att omfatta ett växande antal företag och löntagare. Sedan år 1918 ha åtskilliga, delvis rätt betydande ändringar företagits i frågeformuläret, varigenom primäruppgifterna blivit mera detaljerade. Sålunda har man beträffande arbetarpersonalen fr. o. m. år 1921 inhämtat uppgifter om icke blott antalet dagsverken utan även antalet arbetstimmar med fördelning på tidlöns-, ackords- och övertidsarbete m. m. Förvaltnings- och befälspersonalen, som i det ursprungliga formuläret uppdelades på tre grupper, redovisas numera fördelad på sex olika grupper. Arbetarpersonalen uppdelades från början på män, kvinnor och minderåriga. Sedan 1939 redovisas som en särskild grupp arbetande förmän.

Fram till hösten 1939 inhämtade socialstyrelsen från arbetsgivare inom industri, byggnadsverksamhet, handel och samfärdsl kvartalsvis vissa uppgifter om tillgången på arbete och arbetskraft samt om antalet anställda arbetare. På grundval av sistnämnda uppgifter beräknades fr. o. m. 1932 en sysselsättningsindex. Fr. o. m. 1935 begärdes även uppgifter om den till arbetare för första avlöningsperioden i kvartalets sista månad utbetalda lönesumman, vilka lades till grund för indexberäkningar (enligt den s. k. kedjemetoden) angående den utbetalda lönesummans variationer. Sedan fjärde kvartalet 1939 inhämtas uppgifter om antalet sysselsatta och av olika skäl frånvarande arbetare en gång i månaden. På rapportkorten för februari, maj, augusti och november begäras dessutom uppgifter om den vid sista avlönings-tillfället i månaden till arbetare, resp. övrig personal utbetalda lönesumman samt om avlöningsperiodens längd. Rapportkorten för denna s. k. sysselsättningsstatistik utsändas till samma företagare, som lämna uppgifter till den årliga lönestatistiken. Rapporteringen är liksom beträffande lönestatistiken frivillig.

Den 9 november 1928 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att i fråga om lönestatistiken för industri och sjöfart verkställa utredning beträffande förändrade anordningar i enlighet med av chefen för socialdepartementet lämnade direktiv. Utredningen framlades i oktober 1931 (SOU 1931:32). Socialstyrelsen hävdade under hänvisning till kostnadsskäl, att den årliga lönestatistiken även framgent borde grundas, icke på nominativa uppgifter för de särskilda arbetarna utan på summariska uppgifter för de särskilda företagen. Dessa uppgifter borde inhämtas direkt från de större företagen men i fråga om de mindre genom förmedling av den offentliga arbetsförmedlingen samt andra sakkunniga institutioner och personer. Den årliga statistiken borde liksom tidigare kompletteras genom vid särskilda tillfällen anordnade specialundersökningar, avseende att belysa ålders- och yrkesgruppering, arbetssäsong och andra på lönenivån och löneuppbyggnaden inverkande förhållanden inom särskilda arbetsområden och baserade på individuella uppgifter rörande därstädes anställd personal. Beträffande den årliga statistiken borde man sträva efter materialets kvantitativa utökning och kvalitativa förbättring, enkannerligen genom att på grundval av föreliggande uppgifter och efter förhandlingar med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer söka fördela arbetarna vid varje särskilt företag å yrkes- och grovarbetare samt eventuellt även i en mellangrupp, bestående av »halvyrkeslärd» eller »tempoarbetare». De sålunda differentierade arbetsförtjänstuppgifterna borde därefter sammanställas med motsvarande kollektivavtalslöner i syfte att erhålla ett tillnärmelsevis riktigt uttryck för differensen mellan avtalsenliga löner och faktiska löneinkomster. (A. a. s. 107/108.)

Socialstyrelsens förslag föranledde ingen åtgärd från statsmakternas sida.

De önskemål om en förbättring av lönestatistiken, som framläggas i landsorganisationens skrivelse, hänföra sig närmast till den årliga statistiken rörande löneförhållandena för arbetare inom industri och hantverk, handel m. m. Socialstyrelsen vill därför i det följande i korthet belysa några praktiska problem, som skulle aktualiseras vid en omläggning av denna statistik enligt de av landsorganisationen antydda riktlinjerna. Däremot synes det icke nödvändigt att i detta sammanhang närmare diskutera statistiken rörande löneförhållandena för förvaltningspersonal inom industri etc., lantarbetare, skogsarbetare m. fl. grupper.

Uppenbarligen skulle lönestatistikens värde som underlag för avtalsförhandlingar väsentligt ökas, om den omlades så, att man kunde erhålla medeltal och fördelningstal för de individuella löneinkomsterna inom olika yrkes- och åldersgrupper. Ur förhandlingsarbetets synpunkt torde det i första hand vara angeläget att erhålla dylika differentierade uppgifter om timförtjänsterna. För den allmänna ekonomiska och sociala politiken vore det även av värde att erhålla differentierade uppgifter om de faktiska årsinkomsterna. Dessa önskemål kunna emellertid tillgodoses endast genom en betydande utvidgning av lönestatistiken.

I landsorganisationens skrivelse uttalas, att lönestatistiken bör innehålla uppgifter om de individuella lönevariationerna samt att materialet till en dylik statistik kunde bestå av dels summariska uppgifter, avseende hela året, dels mera detaljerade uppgifter, avseende en kortare del av året. I skrivelsen anges dock icke, vilka slag av uppgifter som skulle tillhöra den ena och den andra kategorien. Det ifrågasättes även, att de mera summariska uppgifterna kunde grundas på kvartalsredovisning i stället för årsredovisning.

Enligt socialstyrelsens mening synes en statistik, som avser de individuella årsinkomsterna, lämpligen böra grundas på årliga uppgifter. Det skulle ligga närmast till hands att för en dylik statistik från resp. arbetsgivare inhämta samma inkomstuppgifter som de, vilka varje år skola avlämnas till taxeringsmyndigheterna. Om dessa uppgifter kompletteras med upplysningar om vederbörande arbetares ålder, yrkesspecialitet och sammanlagda arbetstid under året, skulle man kunna erhålla möjligheter till en differentierad statistik över de faktiska årsinkomster, som uppburits vid de olika företagen. Denna statistik skulle i synnerhet bliva av värde för belysningen av de mera fast anställda arbetarnas årsinkomster. Med hänsyn till avlöningsperiodernas skiftande längd och förläggning, identifieringssvårigheter m. m. torde det icke vara ändamålsenligt att grunda en statistik över årslönerna på kvartals- eller månadsuppgifter.

Det skulle i princip vara möjligt att på grundval av sådana årliga uppgifter, som nyss nämnts, utarbeta en differentierad statistik även över timförtjänsterna. Emellertid skulle resultaten av en sådan bearbetning knappast få något praktiskt värde för förhandlingsarbetet. En individuellt differentierad timlönestatistik, som skall kunna utnyttjas i förhandlingsarbetet, måste nämligen för flertalet fack färdigställas senast under hösten samma år, som primäruppgifterna avse. En sådan statistik måste följaktligen baseras på individuella uppgifter, som insamlas relativt tidigt under året och avse en kortare del av året, exempelvis ett kvartal, en månad eller en avlöningsperiod. Med hänsyn till de skiftande säsongförhållandena inom olika näringar kunde det måhända befinnas önskvärt att insamla primäruppgifter två gånger årligen, åtminstone för vissa utpräglade säsongbranscher.

Vidare må framhållas, att statistiken för att bli av värde i förhandlingsarbetet bör ge upplysning om timförtjänsterna dels vid tidlönsarbete, dels vid ackords- och övertidarbete. Härvid måste det beaktas, att ersättningen för ackordsarbete till stor del utbetalas i efterskott. Denna omständighet medför komplicerade redovisningstekniska problem, vilka måhända för sin lösning skulle kräva olika metoder för olika fack.

Om timlönestatistiken omlägges på basis av individuella uppgifter enligt här antydda principer, torde det bli möjligt att slopa motsvarande delar av socialstyrel-

sens nuvarande årliga lönestatistik. Det synes emellertid önskvärt att fullfölja de beräkningar av genomsnittliga timförtjänster (oavsett löneform) samt av industrins sysselsättningsvolym och lönebudget, som för närvarande utarbetas på grundval av lönestatistikens primäruppgifter. För detta ändamål skulle man behöva summa-riska uppgifter från varje företag beträffande utbetald lönesumma och antalet fullgjorda arbetstimmar. Dyliga uppgifter torde vid en omläggning av lönestatistiken kunna inhämtas i samband med den ovan omtalade sysselsättningsstatistiken, vilken i så fall skulle kompletteras med uppgifter om den utbetalda lönesumman och antalet fullgjorda arbetstimmar, inhämtade förslagsvis varje kvartal. Härigenom skulle man dels erhålla ett tillförlitligare mått på sysselsättningsvolymens förändringar, dels få möjlighet att snabbare än hittills beräkna den genomsnittliga lönenivåns förändringar.

Om lönestatistiken skulle omläggas efter här skisserade riktlinjer, måste tydligen frågan om materialets omfattning upptagas till prövning, ävensom frågan om tvång eller frivillighet vid primäruppgifternas insamling.

Vid bedömandet av frågan, vilka löntagare som skola omfattas av den på individualuppgifter baserade statistiken, måste man mot varandra väga å ena sidan det praktiska intresset av snabba, tillförlitliga och fullständiga uppgifter, å andra sidan den betydande ökning av kostnaderna för materialets insamling och bearbetning, som skulle bli en konsekvens av den här diskuterade omläggningen av lönestatistiken. En övergång till individuell rapportering skulle sannolikt medföra en sådan ökning av uppgiftslämnarnas arbetsbörda, att de skäl, som hittills kunnat anföras för frivillig rapportering — nämligen att denna i högre grad än en obligatorisk rapportering skulle stimulera uppgiftslämnarnas intresse för korrekt redovisning — väsentligt försvagades. Vid frivillig rapportering bleve det en besvärlig uppgift att erhålla garantier för materialets kontinuitet och representativitet.

Vare sig man väljer tvångets eller frivillighetens väg, uppstår frågan, om samtliga företag inom vissa yrkesområden skola delta i rapporteringen eller huruvida visst urval av företag skall ifrågakomma. Vidare bör övervägas om de sålunda utvalda företagen skola lämna löneuppgifter för samtliga arbetare eller blott för ett urval. Stor omsorg måste givetvis iakttagas vid fastställandet av urvalsprinciperna, särskilt beträffande den del av statistiken, som är avsedd att direkt utnyttjas i förhandlingsarbetet. Det är möjligt, att man för olika näringsgrenar kunde fastställa väsentligt olika normer beträffande såväl minsta företagsstorlek som urvalet av företag och arbetare.

I detta sammanhang må erinras om att den av arbetsgivar- och löntagarorganisationer utarbetade lönestatistiken har väsentligt olika omfattning inom olika näringsgrenar. Det kan ifrågasättas, om man icke vid en utbyggnad av den offentliga lönestatistiken borde taga hänsyn till denna omständighet, eventuellt på så sätt, att en på individualuppgifter baserad statistik i första hand införes på de områden, där en dylik statistik f. n. utarbetas genom arbetsmarknadsparternas försorg. Särskilt tänker man då på metall- och maskinindustrin, varest sedan lång tid tillbaka detaljerad lönestatistik utarbetats både av Sveriges verkstadsförening och av Svenska metallindustriarbetareförbundet.

I landsorganisationens skrivelse uttalas önskemålet, att vid den ifrågasatta omläggningen av lönestatistiken löneförhållandena för olika yrkesgrupper skola bli belysta. Härtill må anmärkas att — vare sig man strävar till en differentierad statistik för olika yrkesspecialiteter eller blott till en grövre uppdelning, exempelvis på »yrkesarbetare», »grovarbetare», »tempoarbetare» etc. — det torde bli nödvändigt att för varje näringsgren utarbeta en standardiserad yrkesnomenklatur, vilket otvivelaktigt i och för sig skulle bli en synnerligen omfattande och tidskrävande uppgift.

Socialstyrelsen har med det ovan anförda velat belysa förutsättningarna för och konsekvenserna av en omläggning av den offentliga lönestatistiken i enlighet med de

i landsorganisationens skrivelse uttalade önskemålen. Otvivelaktigt är det av behovet påkallat, att frågan om en förbättring av den officiella lönestatistiken blir föremål för en ingående utredning. Härvid synes det lämpligt, att man undersöker de praktiska förutsättningarna för en utvidgning av lönestatistiken enligt alternativa linjer. Undersökningen synes icke böra begränsas till den i föreliggande skrivelse närmast diskuterade statistiken rörande löneförhållandena för arbetare inom industri, hantverk etc. Den bör enligt styrelsens mening även belysa de frågor, som skulle uppstå vid en omläggning på basis av individuella uppgifter av lönestatistiken för förvaltningspersonal inom industri, hantverk etc., ävensom för yrkesgrupper, beträffande vilka man hittills nöjt sig med mera summariska uppgifter, såsom skogsarbetare, vägarbetare m. fl. Det synes även vara av vikt, att man genom beräkningar av kostnaderna för en utvidgning av lönestatistiken enligt olika alternativ söker erhålla en fastare grund för bedömning av frågan, huruvida det praktiska värdet av en utvidgad statistik svarar mot de ökade kostnaderna.

Socialstyrelsen vill föreslå, att den ifrågasatta utredningen uppdrages åt särskilda sakkunniga, bland vilka böra finnas representanter för socialstyrelsen samt för arbetsmarknadens båda parter.

I skrivelse till chefen för socialdepartementet den 14 september 1944 anförde tjänstemännens centralorganisation bl. a. följande:

Tjänstemännens Centralorganisation, som med stort intresse tagit del av Landsorganisationens framställning och Socialstyrelsens utlåtande, delar i huvudsak de synpunkter på frågan om en omläggning av den officiella lönestatistiken, som däri kommit till uttryck. Det är av största vikt, att den ifrågasatta utredningen göres så fullständig som möjligt och sålunda även kommer att omfatta lönestatistiken för förvaltningspersonal inom industri, handel etc. För tjänstemannagruppernas del är den officiella statistiken i många avseenden bristfällig och ur förhandlingssynpunkt av ringa värde. Den statistik som upplagts inom tjänstemannaorganisationerna fyller en stor uppgift för belysande av löneförhållandena bland skilda tjänstemannagrupper. Denna statistik är så anpassad, att den kan tjäna som underlag för tjänstemannaorganisationernas löneförhandlingar. Det vore emellertid önskvärt, att den officiella lönestatistiken omläggdes så, att den även ur tjänstemannasympunkt praktiskt kunde utnyttjas och i viss mån komplettera organisationernas egen statistik, något som dess nuvarande form icke medger i större utsträckning.

Tjänstemännens anställningsförhållanden uppvisa sådana speciella karaktärsdrag, att statistiken för deras vidkommande måste uppläggas efter särskilda principer. Tjänstemannaorganisationernas erfarenheter och sakkunskap i vad gäller tjänstemännens speciella löneförhållanden böra följaktligen vara värdefulla vid en eventuell omläggning av den officiella lönestatistiken. Det synes sålunda Tjänstemännens Centralorganisation vara önskvärt, att även tjänstemännen erhålla representation i den av Socialstyrelsen föreslagna sakkunnigutredningen.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer Tjänstemännens Centralorganisation, att en utredning rörande den officiella lönestatistiken kommer till stånd samt att bland de sakkunniga måtte utses en representant för tjänstemännen på förslag av Tjänstemännens Centralorganisation.

I skrivelse 31 oktober 1944 till chefen för socialstyrelsen uttalade chefen för finansdepartementet:

Landsorganisationens framställning den 7 mars 1944 om utredning rörande vissa förbättringar i den officiella lönestatistiken, varöver socialstyrelsen avgivit yttrande den 4 maj, har varit föremål för överväganden inom social- och finansdepartementen. Det har därvid ansetts tveksamt, huruvida underlag ännu föreligger för igångsättandet av en offentlig utredning, som kan väntas leda fram till åsyftat resultat.

Innan en sådan utredning kommer till stånd, synes det sålunda önskvärt, att man har några utgångspunkter för bedömning av vilken administrativ apparat, som skulle erfordras för de ifrågasatta förbättringarna, vilken storleksordning kostnaderna för ändamålet skulle ha, och vilka problem, som införandet av uppgiftsvång för arbetsgivarna innefattar. Visst material för en sådan bedömning lär kunna erhållas genom samarbete med de hos arbetsmarknadsparterna anställda statistikerna.

Efter samråd med chefen för socialdepartementet får jag, med överlämnande av handlingarna i ärendet, anmoda socialstyrelsen att i samråd med arbetsmarknadsparternas statistiker verkställa en preliminär undersökning rörande nu angivna spörsmål.

Med anledning härav utarbetades inom socialstyrelsen en diskussionspromemoria, vari bl. a. anfördes, att en statistik, baserad på uppgifter om arbetstid och löneinkomster för enskilda arbetare och differentierad efter yrkesspecialiteter, åldersgrupper o. s. v., skulle ge säkrare hållpunkter för bedömningen av det relativa löneläget inom olika näringsgrenar än socialstyrelsens nuvarande statistik över genomsnittsförtjänster för manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare. Under hänvisning till svårigheten att erhålla en rättvisande bild av de individuella lönevariationerna på grundval av primäruppgifter för en kort redovisningsperiod anfördes vidare, att de individuella lönevariationerna inom olika yrkesgrupper, branscher etc. lämpligen kunde belysas genom löneräkningar, anordnade exempelvis vart femte år och baserade på primäruppgifter avseende ett helt år. Genomförandet av en löneräkning sades förutsätta dels införande av uppgiftsskyldighet för de berörda arbetsgivarna, dels en viss standardisering av arbetstids- och lönebokföringen, vilken ävenledes borde vara obligatorisk. En dylik standardisering ansågs utan alltför stora svårigheter kunna genomföras fr. o. m. ingången av år 1947, då den av 1944 års uppbördsberedning föreslagna uppbördsreformen kunde förväntas träda i kraft. I promemorian diskuterades vidare en omläggning av socialstyrelsens summariska löne- och sysselsättningsstatistik. Följande förslag framlades till diskussion:

1. Från och med den 1 januari 1947 åläggas arbetsgivare, tillhörande vissa närmare angivna kategorier, att veckovis resp. månatligen för var och en av sina arbetare och anställda registrera arbetstid och löner å fastställda formulär; denna registrering skall anknytas till den lönebokföring, som blir påkallad genom den planerade uppbördsreformen.

2. Under år 1947 insändas efter avslutningen av varje kvartal kopior eller utdrag av nyssnämnda formulär till socialstyrelsen för att utnyttjas vid en allmän löneräkning. Vissa uppgifter i formulären kunna bearbetas med avseende på samtliga redovisade löntagare eller ett större urval (t. ex. 50 %), medan andra uppgifter endast behöva bearbetas för ett mera begränsat urval (t. ex. 10 %).

3. Från och med första kvartalet 1947 insändes varje kvartal till socialstyrelsen från vissa kategorier av arbetsgivare ett formulär av liknande typ som det, vilket för närvarande användes för den årliga lönestatistiken. Å detta formulär redovisas för vissa huvudgrupper av arbetstagare summor rörande arbetstid och löner, vilka framräknats med ledning av de ovan nämnda individuella uppgifterna.

4. Socialstyrelsens nuvarande årsstatistik beträffande löneförhållandena inom industri o. s. v. slopas, ävensom den nuvarande månatliga sysselsättningsstatistiken.

Med utgångspunkt från den här refererade diskussionspromemorian inledde socialstyrelsen överläggningar med representanter för svenska arbetsgivareföreningen och vissa av dess yrkesförbund, landsorganisationen i Sverige och tjänstemännens centralorganisation. En sammanfattning av de synpunkter, som framlades av arbetsgivarorganisationernas och landsorganisationens representanter, lämnades i socialstyrelsens utlåtande den 8 oktober 1945 (jfr sid. 17). Tjänstemännens centralorganisation uttalade i skrivelse till socialstyrelsens utredningsbyrå den 15 september 1945 följande:

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), som under hand beretts tillfälle taga del av en inom socialstyrelsen utarbetad diskussionspromemoria nr 1 av den 19 juli 1945 rörande ifrågasatt omläggning av styrelsens lönestatistik, får med anledning härav och efter samråd med statistikerna vid vissa anslutna förbund anföra följande.

En förbättring av den officiella lönestatistiken är synnerligen önskvärd, såväl vad gäller de delar som avse arbetarna som de, vilka avse tjänstemännen. Styrelsens förslag i detta syfte synes i första hand ha tagit sikte på statistiken över arbetarlönerna, men TCO förutsätter, att de planerade reformerna skola avse bägge löntagarkategorierna.

Först må uttalas, att tjänstemannaorganisationerna icke föreställa sig, att den offentliga statistiken kan utvecklas därhän, att organisationernas egen statistik blir överflödigt. För förhandlingsändamål skulle ändock under alla omständigheter mer detaljerade uppgifter krävas än som kunna tillhandahållas genom offentlig statistik. Tjänstemännen äro med sina differentierade löner i detta fall i en delvis annan situation än arbetarna. Organisationerna äro ändock positivt intresserade för den offentliga statistiken över tjänstemannalönerna, dels emedan en sådan statistik är värdefull ur allmänt sociala synpunkter och dels emedan den kan finna användning som komplement till och kontroll av organisationernas egen statistik.

För tjänstemännen har statistiken över årslöner helt naturligt det största intresset. Det skulle sålunda ur vår synpunkt vara tillräckligt med en förbättring av den nuvarande årsstatistiken. Om lönestatistiken likväl med hänsyn till önskemålen från arbetarhåll anses böra ersättas med en kvartalsstatistik och med löneräkningar utförda med några års mellanrum (5 år enligt styrelsens förslag), har TCO intet att erinra häremot, under förutsättning dock att antingen kvartalsstatistiken göres så detaljerad, att man genom sammanslagning av kvartalsuppgifterna kan åstadkomma en tillfredsställande årslönestatistik eller att löneräkningarna utföras icke alltför sällan och kompletteras med kvartals-(eller års-)statistik. I stället för 5 års mellanrum ser sig TCO i sistnämnda fall nödsakad yrka på väsentligt kortare intervaller. Tills vidare synes lämpligt blott påyrka, att 1947 års löneräkning kommer till stånd. Sedan erfarenhet från denna vunnits, kan frågan om intervallerna och om kvartalsstatistikens beskaffenhet lättare bedömas.

TCO förutsätter, att varje omläggning av lönestatistiken sker på sådant sätt, att jämförbarhet mellan den nya och den hittillsvarande statistiken kan åvågabringas.

Följande önskemål om lönestatistikens beskaffenhet på speciella punkter, närmast vad angår privatanställda tjänstemän, kunna framföras.

Större hänsyn till materialets representativitet för olika näringsgrenar bör tagas. Det klientel, från vilket material till nuvarande statistik hämtas, förefaller vara mycket heterogent sammansatt. (Jfr artikel av dr Croner i »Handelstjänstemannen», 1943 nr 10.) Detta önskemål kan komma att öka i styrka, om den planerade kvartalsstatistiken endast kommer att omfatta en del av nuvarande klientel.

Statistiken bör referera sig bl. a. till personalens levnadsålder, då denna för de privatanställda tjänstemännens del har stor betydelse för löneläget.

Differentieringen på tjänsteställning bör förfinas. Förslagsvis skulle materialet

kunna indelas i de tre grupperna tjänstemän i högre, mellan- och lägre grader. Hur en dylik indelning i praktiken skall genomföras, kan upplysas genom tjänstemannaorganisationerna. Dessutom bör den nuvarande gruppen »verkmästare och förmän» även delas upp på sina bägge delgrupper.

Det är önskvärt, att lönestatistiken för tjänstemän utvidgas att gälla även stats- och kommunalanställda. Vid jämförelser mellan skilda löntagarkategorier har TCO funnit det vara en stor brist, att med lönestatistiken jämförbara uppgifter saknats för nämnda kategorier. Man kan icke freda sig med att framhålla, att det är tillräckligt att ha tillgång till lönereglementen och tjänsteförteckningar. Genom förändringar i tjänstemannakårernas ålderssammansättning, vakanssättningen av befattningar och tillkomsten av nya sådana ske ständigt förändringar i löneförhållandena, varom reglementen o. dyl. icke lämna upplysning. Härtill kommer, att ändringar genom löneregleringar åstadkomma förskjutningar i löneläget för olika tjänstemannagrupper, om vars kvantitativa betydelse man utan verklig lönestatistik knappast kan bilda sig en korrekt föreställning. TCO står gärna till tjänst med synpunkter på detaljerna i fråga om uppläggnings av ifrågavarande statistik. För tillfället torde det räcka med att konstatera, att materialinsamling och bearbetning kan förutses komma att följa delvis andra linjer än i fråga om övrig lönestatistik.

TCO förutsätter, att det av socialstyrelsen föreslagna förbättrade materialet till lönestatistiken kommer att utnyttjas icke blott för beräkning av medeltal utan även av andra karakteristika i materialet, framför allt mediantal, typtal och dispersion.

Slutligen må önskemålet framföras, att TCO beredes tillfälle att ytterligare, t. ex. genom muntliga överläggningar med socialstyrelsens vederbörande tjänstemän, taga del av den mera utarbetade plan för den nya lönestatistiken, som närmast torde börja upprättas.

Sedan överläggningarna med arbetsmarknadsorganisationernas representanter slutförts, anförde socialstyrelsen i skrivelse till chefen för finansdepartementet den 8 oktober 1945 följande:

Socialstyrelsen anbefalldes genom Kungl. Maj:ts remiss den 10 mars 1944 att avgiva utlåtande över en framställning från landsorganisationen i Sverige angående förbättring av den offentliga lönestatistiken. Sedan socialstyrelsen den 4 maj 1944 avgivit begärt utlåtande, har statsrådet och chefen för finansdepartementet den 31 oktober 1944 anmodat styrelsen att i samråd med de hos arbetsmarknadsparterna anställda statistikerna verkställa en preliminär undersökning rörande vissa med en förbättring av lönestatistiken sammanhängande spörsmål. Med anledning härav har socialstyrelsen — med utgångspunkt från bifogade »diskussionspromemoria nr 1» jämte bilagor — haft överläggningar med representanter för svenska arbetsgivareföreningen och vissa av dess yrkesförbund, landsorganisationen i Sverige och tjänstemännens centralorganisation.

Representanter för arbetsgivarorganisationerna ha bland annat anført följande synpunkter: Om en obligatorisk lönebokföring skall komma till stånd, bör man undvika att fastställa stereotypa normer för densamma; hänsyn bör tagas till de skiftande förhållanden, som föranlett att för närvarande olika lönebokföringssystem tillämpas inom olika branscher. Behovet av en allmän löneräkning kan ifrågasättas. Om en dylik skall genomföras, kommer detta att medföra en betydande arbetsbörda för arbetsgivarna. Införandet av en enhetlig yrkesnomenklatur kommer att vålla stora svårigheter. Ur arbetsgivarnas synpunkt är det önskvärt, att man icke infordrar andra uppgifter än de, som äro nödvändiga för de statistiska undersökningarna. Den ifrågasatta omläggningen av socialstyrelsens summariska lönestatistik från nuvarande årsredovisning till kvartalsredovisning skulle sannolikt icke medföra fördelar, som uppvägs det ökade arbetet för uppgiftslämnarna. Arbetsgivareföreningens lönestatistik, som under åren 1922—1928 baserats på kvartalsuppgifter, omlades från

och med år 1929 till årsredovisning, sedan det befunnits, att kvartalsredovisningen varit behäftad med vissa brister. Jämförelser mellan löneomedeltal för samma kvartal under olika år kunna lätt bli missvisande med hänsyn till variationerna i tidpunkten för nya avtals ingående.

Av landsorganisationens representanter har bland annat anförts, att det ur förhandlingsarbetets synpunkt vore av vikt att varje år vid tiden för förhandlingar om nya kollektivavtal ha tillgång till en individuellt differentierad statistik, som avser löneförhållandena under den löpande avtalsperioden vid de företag, vilka beröras av förhandlingarna.

Tjänstemännens centralorganisation har i en skrivelse den 15 september 1945 anfört vissa synpunkter i anslutning till diskussionspromemorian.

För egen del får socialstyrelsen anföra följande.

I landsorganisationens skrivelse den 7 mars 1944 framhålles, att lönestatistiken har två uppgifter, nämligen *dels* att ge en sammanfattande bild av löneinkomsterna för arbetare av olika slag och av den allmänna löneutvecklingen och sålunda tjäna som informationsbas för den ekonomiska och sociala politiken, *dels* att tjäna såsom material vid förhandlingsarbetet mellan parterna på arbetsmarknaden. Båda dessa synpunkter anföras av landsorganisationen som motivering för att en utvidgad lönestatistik bör innehålla uppgifter om de individuella löneolikheter och sålunda åtminstone delvis grundas på individualuppgifter. Med särskild hänsyn till förhandlingsarbetet framställer landsorganisationen vidare önskemålet om en snabbare bearbetning av primärmaterialet.

Enligt socialstyrelsens uppfattning skulle en på individuella uppgifter baserad lönestatistik vara av stort värde såväl ur den allmänna ekonomiska och sociala politikens som ur förhandlingsarbetets synpunkt. Ur samma synpunkter framstår det även som önskvärt, att den allmänna lönenivåns utveckling kan belysas genom en summarisk lönestatistik, vars resultat kunna framläggas väsentligt snabbare än som för närvarande är fallet.

Frågan om lönestatistikens omläggning i här antydd riktning bör — såsom socialstyrelsen i underdånig skrivelse den 4 maj 1944 föreslagit — bli föremål för närmare utredning av särskilda sakkunniga, bland vilka böra finnas representanter för socialstyrelsen samt för arbetsmarknadens parter. I det följande anföras vissa synpunkter på denna fråga, vilka närmast avse lönestatistiken beträffande arbetare och förvaltningspersonal inom industri, hantverk, samfärdsel, handel, allmän tjänst o. dyl. Socialstyrelsen vill emellertid föreslå, att de sakkunniga även erhålla uppdrag att utreda behovet av och förutsättningarna för en utvidgad lönestatistik beträffande sådana arbetsområden, för vilkas vidkommande andra undersökningsmetoder än de här diskuterade kunna befinnas påkallade; som exempel på dylika områden må nämnas jordbruk, skogsbruk, hotell- och restaurangrörelse, sjöfart och husligt arbete.

En statistik, baserad på primäruppgifter om arbetstid och löneinkomster för enskilda arbetare, skulle — i motsats till socialstyrelsens nuvarande lönestatistik för andra näringsgrenar än jordbruket — kunna ge en bild av »lönestrukturen» inom olika näringsgrenar. Den skulle sålunda kunna belysa de genomsnittliga timförtjänsterna och spridningen i timförtjänster för olika yrkesspecialiteter, åldersgrupper o. s. v., förekomsten av och förtjänsterna vid tidlöns- och ackordsarbete för olika kategorier av arbetare m. m. En sålunda differentierad statistik skulle ge säkrare hållpunkter för bedömningen av det relativa löneläget inom olika näringsgrenar än socialstyrelsens nuvarande statistik över genomsnittsförtjänsterna för manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare, vilken ej tar hänsyn till skiljaktigheterna mellan olika företag och näringsgrenar med avseende på arbetarpersonalens fördelning efter ålder, yrkesutbildning etc. På grundval av primäruppgifter beträffande enskilda arbetare skulle det ävenledes vara möjligt att utarbeta en statistik över de arbetsförtjänster, som under ett år uppburits hos en och samma arbetsgivare. På liknande

sätt kunde man med utgångspunkt från nominativa primäruppgifter åstadkomma en efter yrkesspecialitet, ålder m. m. differentierad statistik över års- eller månadslöner för förvaltningspersonal i enskild och allmän tjänst. Det må här påpekas, att ett primärmaterial av nyss antytt slag ej utan synnerligen tidskrävande identifieringsarbete lämpar sig för beräkningar angående de sammanlagda årsförtjänsterna för löntagare, som under ett år haft anställning hos flera arbetsgivare.

Om en statistik av här antytt slag skall kunna bli fullt tillförlitlig, är det ofrånkomligt, att den baseras på uppgiftsskyldighet för de berörda arbetsgivarna samt att en viss obligatorisk standardisering av arbetsgivarnas lönebokföring kommer till stånd. Det sistnämnda skulle betyda, att vissa kategorier av arbetsgivare skulle åläggas att för var och en av sina löntagare regelmässigt bokföra utgjord arbetstid och utbetalda löner enligt av statlig myndighet fastställda normer.

En dylik standardisering av lönebokföringen torde kunna genomföras i samband med den av 1944 års uppbördsberedning föreslagna uppbördsreformen; den bör i så fall utformas med hänsynstagande jämväl till de bokföringstekniska problem, som denna reform kan väntas aktualisera. Den obligatoriska lönebokföringen synes för arbetarpersonalens vidkommande böra avse dels antalet utgjorda arbetstimmar med fördelning på tidlönsarbete, ackordsarbete och övertidsarbete, dels utbetalda löner och övriga utgående förmåner med fördelning på tidlön, ackordslön, dyrtidstillägg, övertidstillägg, tillägg för arbete å skift och för förskjuten arbetstid samt särskilda kontant- och naturaförmåner. I fråga om förvaltningspersonalen torde en mera summarisk bokföring av utgjord arbetstid och utbetalad avlöning kunna anses tillfyllest för lönestatistikens behov.

En efter här angivna riktlinjer genomförd standardisering av lönebokföringen behöver sannolikt icke medföra någon väsentligt ökad arbetsbörda för flertalet större arbetsgivare, vilka redan nu torde ha genomfört en differentierad, för varje arbetstagare upplagd bokföring av löner och arbetstid, dels för den offentliga och privata lönestatistikens behov, dels för uppfyllandet av arbetstidslagens och semesterlagens bestämmelser. Det synes dock önskvärt, att en undersökning av nuvarande praxis inom olika näringsgrenar företages, innan normer fastställas för en obligatorisk bokföring av löner och arbetstid. Socialstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att den här ifrågasatta standardiseringen av löne- och arbetstidsbokföringen sannolikt skulle betydligt förenkla genomförandet av olika statistiska undersökningar rörande sysselsättning och löneförhållanden.

Det föreligger otvivelaktigt vissa svårigheter att förena de båda uppgifter för lönestatistiken, som framhållits i landsorganisationens skrivelse den 7 mars 1944. Ur den allmänna ekonomiska och sociala politikens synpunkt är det önskvärt att erhålla inbördes jämförbara uppgifter om löneförhållandena inom olika näringsgrenar, yrkes- och åldersgrupper m. m. Ur förhandlingsarbetets synpunkt är det av vikt, att resultaten föreligga under samma år (eller avtalsperiod) som primäruppgifterna avse. Den i landsorganisationens skrivelse rekommenderade metoden att inhämta mera detaljerade uppgifter, avseende en kortare del av året, synes icke kunna garantera, att man erhåller en tillräckligt rättvisande bild vare sig av de individuella löneolikheterna inom en och samma bransch eller av det relativa löneläget i olika branscher. Det är nämligen att märka, att timförtjänsten för en och samma arbetare under loppet av ett år ofta företer variationer, vilka betingas dels av växlande säsongförhållanden, dels av individuella tillfälligheter. Om man beräknar genomsnittliga timförtjänster för grupper av arbetare inom olika branscher på basis av uppgifter för en kortare period, är det möjligt att genomsnittsförtjänsterna under denna tid inom en bransch ligga högre och i en annan bransch lägre än motsvarande årsgenomsnitt. Storleken av dessa avvikelser kan endast bedömas, om man även har tillgång till motsvarande uppgifter för hela året. Den omständigheten, att de enskilda arbetarnas genomsnittliga timförtjänster under årets olika delar förete variationer kring motsvarande genomsnitt för hela året, kan vidare få till följd, att sprid-

ningen i de genomsnittliga timförtjänsterna ter sig annorlunda, om primäruppgifterna avse en kortare period, än om de avse ett år. Slutligen må här framhållas de redovisningstekniska svårigheter, som betingas av att åtskilliga ackordsarbeten sträcka sig över längre tidsrymder och delvis betalas i efterskott. Det torde icke vara praktiskt genomförbart att för sådana arbeten åstadkomma en parallell bokföring av utbetalda avlöningsbelopp och den arbetstid, vartill dessa hänföra sig. Den standardiserade bokföringen torde, i anslutning till gängse praxis, böra avse å ena sidan det antal arbetstimmar, som presterats per vecka, månad e. d., å andra sidan de löner, som faktiskt utbetalats vid de olika avlöningstillfällena. Under sådana förhållanden blir emellertid en viss osäkerhet ofrånkomlig vid beräkningen av genomsnittsförtjänsterna vid ackordsarbete. Under varje redovisningsperiod utbetalas ackordslöner, som delvis avse arbete under en tidigare period, och samtidigt presteras arbete, som delvis avlönas först under en senare period. Denna sannolikt ofrånkomliga felkälla blir uppenbarligen allvarligare, ju kortare redovisningsperioden är. Beträffande sådana branscher, där »långa ackord» spela en mera avsevärd roll, synes det knappast möjligt att erhålla tillförlitliga uppgifter om de genomsnittliga timförtjänsterna för enskilda arbetare och dessas spridning, försåvitt primäruppgifterna hänföra sig till en relativt kort period.

Med hänsyn till nyss anförda förhållanden synes det önskvärt, att en statistik, som avser att ge ingående kännedom om relationerna mellan löneförhållandena inom olika branscher, yrkesgrupper etc. samt om de individuella löneolikheter, baseras på primäruppgifter avseende ett helt år. Dylika uppgifter skulle lämpligen kunna inhämtas från vederbörande arbetsgivare, sedan den standardiserade löne- och arbetstidsbokföringen tillämpats under ett år. Under förutsättning att den tidigare berörda uppboresreformen genomföres fr. o. m. den 1 januari 1947, skulle sålunda primäruppgifterna kunna erhållas för kalenderåret 1947. De skulle kunna utnyttjas för en *allmän löneräkning* — vilken icke nödvändigtvis behöver omfatta samtliga företag i samtliga berörda näringsgrenar — som skulle ge en översikt av lönestrukturen inom olika näringsgrenar.

Vid en dylik löneräkning synes det i första hand önskvärt att för arbetarpersonals vidkommande beräkna medeltal och spridningstal beträffande timförtjänsterna inom olika yrkes- och åldersgrupper. Materialet skulle även kunna utnyttjas för motsvarande beräkningar rörande de årsinkomster, som de enskilda arbetarna uppburit hos en och samma arbetsgivare. Vad beträffar förvaltningspersonalen, synes bearbetningen böra avse årslöner eller eventuellt månadslöner för olika yrkes- och åldersgrupper. Det må framhållas, att varje beräkning av löneförhållandena för olika yrkesgrupper torde förutsätta en långt driven klassificering av primäruppgifterna efter yrkesspecialiteter. Det synes därför naturligt, att, om en allmän löneräkning kommer till stånd, dess primärmaterial utnyttjas för en undersökning beträffande antalet löntagare, tillhörande olika yrkesspecialiteter. En dylik undersökning, vilken ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt skulle vara av betydande intresse, synes böra avse hela antalet redovisade löntagare, även om löneräkningen i vissa avseenden skulle baseras på ett representativt urval. Då det från landsorganisationens sida framhållits som ett viktigt önskemål att under förhandlingsarbetet ha tillgång till individuellt differentierade statistiska uppgifter om löneförhållandena under den löpande avtalsperioden, vill socialstyrelsen framhålla, att detta önskemål, i varje fall beträffande branscher med ettåriga avtal, endast kan tillgodoses genom att man inhämtar primäruppgifter för en kortare period relativt tidigt på året, vilka skyndsamt bearbetas, så att resultaten föreligga i god tid före årets utgång. Socialstyrelsen vill även framhålla, att ett effektivt genomförande av dylika årliga snabbundersökningar skulle kräva en stor personal med god utbildning samt ställa utomordentligt höga krav på arbetets organisation. Om dylika undersökningar skola komma till stånd, synas de i första hand böra begränsas till sådana arbetsområden, där med hänsyn till avtalssituationen praktiskt behov föreligger av snabb information. Det

bör i detta sammanhang framhållas, att uppgörelse om nya avtal icke alltid träffas före årsskiftet samt att det även i de fall, då så skett, tar en viss tid innan de nya avtalsbestämmelsernas verkningar på ackordsförtjänster m. m. hunnit tillfullo göra sig gällande; timförtjänsterna under årets första månader kunna följaktligen icke alltid betraktas som representativa för de under året (eller större delen av året) gällande avtalen. Det synes därför lämpligast att för flertalet branscher basera här ifrågasvarande statistik på primäruppgifter beträffande arbetstid och löner, avseende en period kring slutet av första kvartalet; om man skulle välja en redovisningsperiod längre fram på året, kan det befaras att svårigheterna att i tid få fram bearbetningsresultaten bli oöverkomliga. Beträffande sådana branscher, där »långa ackord» mera allmänt förekomma, torde redovisningen böra avse en längre period än i övriga branscher. Även för utpräglade säsongfack kan det ifrågasättas att välja annan redovisningsperiod än för flertalet branscher.

Det synes önskvärt, att primäruppgifter till en dylik snabbstatistik första gången inhämtas under samma år som den ovan ifrågasatta löneräkningen skall avse. Härigenom skulle man erhålla möjlighet att i efterhand bedöma, i vad mån de för en kortare tidsperiod beräknade individuella medelförtjänsterna systematiskt avvika från motsvarande genomsnitt under ett helt år. De sålunda vunna erfarenheterna skulle bli av betydelse för planläggningen av fortsatta snabbundersökningar.

Om man på nyss antytt sätt utvidgar lönestatistiken genom att anordna allmänna löneräkningar, baserade på årsuppgifter och återkommande med vissa års mellanrum, samt årliga snabbundersökningar, baserade på individualuppgifter för en kortare period och begränsade till vissa ur förhandlingssynpunkt aktuella områden av näringslivet, kvarstår likväl behovet av en mera summarisk periodisk lönestatistik, som ger kännedom om den allmänna lönenivåns förskjutningar. Vill man erhålla sifferuppgifter om lönenivåns förskjutningar från ett år till ett annat, vilka kunna föreligga redan under det senare året, kan man tydligen icke använda sig av socialstyrelsens nuvarande statistik för industri och angränsande verksamhetsområden, vilken grundar sig på summariska uppgifter om arbetstid och utbetalda löner under ett kalenderår. Detta syfte skulle däremot kunna uppnås, om man inhämtade i stort sett motsvarande uppgifter förslagsvis för varje kvartal. En dylik kvartalsstatistik torde även under normalare tider åtminstone delvis kunna ersätta socialstyrelsens nuvarande månatliga sysselsättningsstatistik; eventuellt kan det befinnas önskvärt att densamma kompletteras med vissa mera summariska månatliga uppgifter om sysselsättningen vid större företag. Av praktiska skäl torde kvartalsstatistiken böra inskränkas till företag över en viss storleksgräns, exempelvis de företag, som för närvarande insända uppgifter till kommerskollegii industristatistik, ävensom motsvarande grupper av företag inom andra näringsgrenar än industrin.

De riktlinjer för den ifrågasatta utvidgningen av lönestatistiken, som ovan diskuteras, kunna sammanfattas på följande sätt.

1. Från och med den 1 januari det år, då en reform av uppbördsväsendet enligt de av 1944 års uppbördsberedning föreslagna riktlinjerna träder i kraft, åläggas arbetsgivare, tillhörande vissa närmare angivna kategorier, att för var och en av sina arbetstagare regelmässigt bokföra arbetstid och löner enligt av statlig myndighet fastställda normer.

2. Efter utgången av det år, då uppbördsreformen och den obligatoriska lönebokföringen trätt i tillämpning, åläggas arbetsgivare, tillhörande vissa närmare bestämda näringsgrenar och storleksgrupper, att med lämpliga intervaller till socialstyrelsen insända uppgifter om ålder, yrkesspecialitet, arbetstid och löner under året beträffande var och en av de löntagare, som varit anställda under någon del av året. Dessa uppgifter läggas till grund för allmänna löneräkningar, som skola belysa yrkesstrukturen, förekomsten av olika löneformer, timförtjänster, årsinkomster m. m. inom olika näringsgrenar.

3. Arbetsgivarna inom vissa ur förhandlingssynpunkt aktuella näringsgrenar ålägg-

gas att från och med nyssnämnt år till socialstyrelsen insända uppgifter rörande ålder, yrkesspecialitet, arbetstid och löner för var och en av sina arbetare under en kortare period relativt tidigt under året. På grundval av dessa uppgifter verkställas beräkningar angående timförtjänsterna för olika arbetargrupper, vilka kunna föreligga under hösten samma år. Eventuellt verkställas sedermera en fortsatt bearbetning av materialet i syfte att möjliggöra jämförelser med resultaten av en allmän löneräkning för samma år.

4. Från och med första kvartalet under det år, som den första allmänna löneräkningen avser, åläggas vissa kategorier av arbetsgivare att kvartalsvis till socialstyrelsen insända summariska uppgifter om arbetstid och löner för olika grupper av löntagare å formulär av liknande typ som det, vilket för närvarande användes för styrelsens årliga statistik beträffande löneförhållandena inom industri och angränsande verksamhetsområden. Sistnämnda statistik torde i samband härmed kunna upphöra eller inskränkas till mera summariska beräkningar, baserade på de nyss nämnda kvartalsuppgifterna. Socialstyrelsens nuvarande månatliga sysselsättningsstatistik kan likaledes slopas eller förenklas.

Om en utvidgning av lönestatistiken enligt ovan diskuterade riktlinjer skall komma till stånd, bli långvariga förberedelser nödvändiga. Bland annat må framhållas nödvändigheten av att utarbete en detaljerad yrkesnomenklatur, som kan läggas till grund för primäruppgifternas klassificering. Om en allmän löneräkning skall verkställas på grundval av uppgifter för år 1947, synes det önskvärt att utarbetandet av en dylik nomenklatur kan inledas i början av år 1946. Sedan den samma fullbordats, torde man i början av år 1947 kunna förbereda den allmänna löneräkningen genom en allmän inventering av de yrkesbeteckningar, som förekomma vid de företag, vilka sedermera skola delta i löneräkningen.

Det möter utomordentliga svårigheter att ens tillnärmelsevis beräkna kostnaderna för en utvidgning av statistiken enligt här antydda riktlinjer. Detta gäller i synnerhet den för förhandlingsarbetet avsedda snabbstatistiken.

En allmän löneräkning, avseende år 1947 och omfattande huvudparten av arbetstagarna inom industri, hantverk, handel, bank- och försäkringsväsen, samfärdsel, allmän tjänst m. m., torde kunna verkställas till en sammanlagd kostnad av 750 000 kronor, fördelad på minst tre budgetår med början budgetåret 1946/47.

Under budgetåret 1944/45 uppgingo kostnaderna för socialstyrelsens årliga lönestatistik beträffande industri och angränsande verksamhetsområden till 35 000 kronor och kostnaderna för den månatliga sysselsättningsstatistiken till 30 000 kronor. Om dessa grenar av styrelsens statistik utbytas mot en kvartalsvis utarbetad löne- och sysselsättningsstatistik, torde de sammanlagda kostnaderna för den sistnämnda kunna beräknas till omkring 85 000 kronor per år. Kostnaderna för en på kvartalsuppgifterna baserad summarisk årlig lönestatistik kunna beräknas till 30 000 kronor per år och kostnaderna för en kompletterande månatlig sysselsättningsstatistik till 10 000 kronor per år. De sammanlagda kostnaderna för en summarisk löne- och sysselsättningsstatistik, omfattande samtliga de tre nyss nämnda serierna, skulle sålunda uppgå till 125 000 kronor per år. Storleken av de ytterligare kostnader, som eventuellt skulle uppstå för en på individuella löneuppgifter baserad, för förhandlingsarbetet avsedd snabbstatistik, bli helt beroende av de anspråk, som ställas på denna statistiks omfång och innehåll.

KAP. 2

Direktiven för de sakkunnigas arbete

Då fråga om utredning angående förbättrad lönestatistik anmälades i statsråd den 18 januari 1946, anförde chefen för finansdepartementet följande:

Önskemål om förbättringar i den officiella löpande lönestatistiken beträffande arbetar- och förvaltningspersonal inom industri och samfärdsel m. m. ha framkommit i olika sammanhang. Denna statistik, som utarbetas inom socialstyrelsen, är grundad på frivilliga uppgifter från arbetsgivarna. I fråga om industriarbetarna m. fl. avse uppgifterna den totala lönesumman under året, antalet utgjorda arbetstimmar och medeltalet arbetare per avlöningsstillfälle, allt med fördelning på män, kvinnor och minderåriga samt på tidlön, ackordslön, övertidslön och övriga förmåner. Olika brister vidlåda den på detta material grundade statistiken, i främsta rummet att den ger en relativt ofullständig belysning av lönestrukturen inom den svenska industrin. För de större och medelstora företagen inom den egentliga industrin är materialet visserligen representativt, trots att uppgiftslämnandet varit grundat på frivillig överenskommelse. I övrigt förekomma däremot betydande luckor. Viktigare är dock att denna statistik på grund av materialets natur icke kan lämna några uppgifter om löneförhållandena för skilda yrkesgrupper inom en och samma bransch eller överhuvud taget uppgifter om de individuella lönevariationerna inom branscherna. De beräknade medelårslönerna för olika branscher — vilka erhållas genom att lönesummorna divideras med medeltalet arbetare per avlöningsstillfälle — utgöra icke heller några säkra mått på samtliga arbetares genomsnittliga ekonomiska standard utan återge närmast medelinkomsten från branschen för de arbetare, som varit sysselsatta hela året vid respektive företag eller den del av året, då företagen varit i gång. Såsom en brist har jämväl framhållits, att bearbetningen av materialet vanligen medfört en sådan tidsutdräkt, att användbarheten av statistiken väsentligen minskats.

Frågan om en förbättring av denna lönestatistik har tidigare varit föremål för utredning. Efter uppdrag av Kungl. Maj:t den 9 november 1928 verkställde socialstyrelsen utredning i ämnet och framlade i oktober 1931 förslag om vissa förbättringar (SOU 1931: 32). Styrelsen förordade under hänvisning till kostnadsskäl, att den årliga statistiken även i fortsättningen skulle grundas på summariska uppgifter från företagen, därvid dock borde eftersträvas att erhålla en fördelning av arbetarna inom företagen på yrkesarbetare och grovarbetare, eventuellt även med en mellangrupp av »tempoarbetare». Liksom tidigare borde den löpande statistiken kompletteras genom vid särskilda tillfällen anordnade specialundersökningar, grundade på individuella löneuppgifter och åsyftande att belysa ålders- och yrkesgrupperingen m. m. inom de olika arbetsområdena. Förslaget föranledde emellertid ingen åtgärd från statsmakternas sida.

I en den 7 mars 1944 dagtecknad framställning har landsorganisationen i Sverige upptagit frågan om en förbättring av ifrågavarande lönestatistik. Landsorganisationen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte igångsätta en utredning i nämnda syfte under beaktande av vissa i skrivelsen framhållna synpunkter och önskemål. I infortrat yttrande den 4 maj 1944 tillstyrkte socialstyrelsen förslaget om en utredning i ämnet. På basis av då föreliggande material för frågans bedömande ansåg jag

icke lämpligt att tillsätta en särskild sakkunnigutredning med representanter för arbetsmarknadens olika parter. Jag anmodade i stället socialstyrelsen att i samråd med de hos arbetsmarknadsparterna anställda statistikerna verkställa en preliminär undersökning av vissa spörsmål av betydelse för den ifrågasatta förbättringen av lönestatistiken. Styrelsen har i skrivelse den 8 oktober 1945 lämnat en redovisning för detta uppdrag.

De av landsorganisationen framhållna önskemålen i fråga om lönestatistiken åsyftade dels att denna statistik — för att kunna tjäna som grundval för den ekonomiska och sociala politiken — skulle ge en bättre och säkrare uppfattning om löneinkomsterna inom olika yrkes- och åldersgrupper och om den allmänna löneutvecklingen, dels också att statistiken skulle erbjuda ett mera värdefullt material för förhandlingarna på arbetsmarknaden. För tillgodoseende av båda syftena vore det enligt landsorganisationens uppfattning erforderligt, att statistiken, åtminstone delvis, byggde på individuella löneuppgifter och dessutom bearbetades väsentligt snabbare än för närvarande.

Socialstyrelsen har för sin del från dessa utgångspunkter framhållit, att det i så fall torde vara nödvändigt, att en obligatorisk uppgiftsskyldighet för arbetsgivarna och en viss standardisering av företagens lönebokföring genomfördes. En sådan standardisering har styrelsen ansett kunna ske i samband med uppbördsreformens genomförande utan att detta skulle behöva medföra någon väsentligt ökad arbetsbörda för flertalet större arbetsgivare. För att tillgodose de båda förut angivna önskemålen i fråga om lönestatistiken har socialstyrelsen tänkt sig, att man skulle vidga denna statistik till att bland annat omfatta allmänna löneräkningar, baserade på individuella årslöneuppgifter och återkommande med vissa års mellanrum, och dessutom årliga snabbundersökningar, grundade på motsvarande uppgifter för kortare perioder och avseende mera begränsade områden av näringslivet, vilka vore aktuella ur förhandlingssynpunkt.

Genom den av socialstyrelsen framlagda undersökningen synes mig ha erhållits en utgångspunkt för igångsättande av en utredning i ämnet. Vid utredningen bör i främsta rummet prövas, huruvida de av socialstyrelsen preliminärt angivna riktlinjerna för lönestatistikens utveckling tillgodose de anspråk, som böra ställas på lönestatistiken, och kunna realiseras inom en rimlig kostnadsram. Måhända kunna även andra vägar ifrågakomma för att åstadkomma den önskvärda förbättringen av lönestatistiken. Vid bedömandet av den rimliga kostnadsramen bör beaktas, i vad mån utbyggnaden av den statliga lönestatistiken kan förväntas medföra en begränsning av den statistik, som fackorganisationerna på arbetsmarknaden för närvarande upprätta var för sig. I samband härmed bör prövas, i vad mån en sådan utbyggnad även möjliggör begränsningar i avseende å annan statistik beträffande inkomster, som för närvarande utarbetas.

Genomförandet av en sådan utvidgning av lönestatistiken, som socialstyrelsen skisserat, innefattar ett flertal olika problem, till vilka utredningen måste ta ställning. Särskild uppmärksamhet kräver frågan om arbetsgivarnas medverkan vid uppgiftslämnandet. Beträffande detta spörsmål bör samråd äga rum med de utredningsmän, som chefen för justitiedepartementet den 31 december 1945 bemyndigats tillkalla för att verkställa en förberedande utredning om ökad offentlig redovisning av företagens ekonomiska förhållanden.

Även lönestatistiken beträffande förvaltningspersonalen inom industri och samfärdsel m. m. torde vid utredningen böra bli föremål för en närmare översyn och de särskilda problem, som en förbättring av denna statistik innefattar, ägnas uppmärksamhet.

Strävandena att koordinera den nordiska lönestatistiken böra vid utredningen beaktas och kontakt i sinom tid tagas med den expertkommitté för ändamålet, som planerades vid det nordiska socialministermötet i Köpenhamn i september 1945, dock utan att detta samarbete i högre grad må fördröja framläggandet av utredningens arbetsresultat.

KAP. 3

De sakkunnigas utredningsarbete

Enligt de av chefen för finansdepartementet givna direktiven borde vid bedömandet av den rimliga kostnadsramen för en utvidgad lönestatistik beaktas, i vad mån ett utbyggande av den statliga lönestatistiken kunde förväntas medföra en begränsning av den statistik, som fackorganisationerna på arbetsmarknaden för närvarande upprätta var för sig. De sakkunniga beslöto därför att som ett första led i sitt arbete verkställa en undersökning beträffande omfattningen av denna privata lönestatistik. I samband härmed befanns det ändamålsenligt att bereda arbetsmarknadens partsorganisationer tillfälle att meddela de sakkunniga sina synpunkter på frågan om lönestatistikens reformering. Den 1 mars 1946 utsändes till 72 arbetsgivarorganisationer och 84 löntagarorganisationer en skrivelse, vari organisationerna anmodades dels att meddela sina synpunkter och önskemål beträffande en eventuell omläggning av den offentliga lönestatistiken, dels att, för den händelse lönestatistik utarbetades inom organisationen, insända en redogörelse beträffande denna statistik.

Skrivelsen har besvarats av svenska arbetsgivarföreningen och 45 av dess yrkesförbund, 20 andra arbetsgivarorganisationer, 27 till landsorganisationen anslutna fackförbund och 15 till tjänstemännens centralorganisation anslutna organisationer. Vid utarbetandet av den i kap. 4 ingående redogörelsen för arbetsmarknadsorganisationernas lönestatistik ha de sakkunniga utnyttjat de inkomna svaren jämte kompletterande upplysningar, som inhämtats från vissa organisationer. En redogörelse för de olika organisationernas önskemål beträffande den offentliga lönestatistiken lämnas i kap. 7.

De sakkunniga ha från statliga myndigheter inhämtat upplysningar om den offentliga lönestatistikens organisation och omfattning, vilka återgivas i kap. 4. I kap. 5 lämnas en redogörelse för den offentliga lönestatistiken i Danmark, Finland och Norge.

De sakkunniga ha för sitt arbete funnit det angeläget att förskaffa sig närmare kännedom om den ordning, som för närvarande tillämpas i fråga om bokföringen av löner och arbetstid inom olika näringsgrenar. I detta syfte utsändes den 1 mars 1946 en skrivelse till 72 arbetsgivarorganisationer, vilka anmodades att tillhandagå de sakkunniga med uppgifter beträffande omfattningen av och formerna för »den nuvarande bokföringen av löner och arbetstid inom företag i Eder bransch dels beträffande arbetare, dels beträff-

fande tjänstemän». Svar på denna skrivelse ha inkommit från 65 arbetsgivarorganisationer. Dessa svar ha kompletterats genom muntliga upplysningar, delvis inhämtade genom socialstyrelsens utredningsbyrå, vilken i samband härmed även verkställt en undersökning beträffande förekomsten av långvarigare ackordsarbeten inom industrin. Resultaten av här berörda undersökningar återgivas i kap. 6.

Med utgångspunkt från de upplysningar, som sålunda inhämtats rörande bokföringen av löner och arbetstid inom olika områden, ha de sakkunniga dryftat den i socialstyrelsens utlåtande den 8 oktober 1945 berörda frågan om en obligatorisk standardisering av löne- och arbetstidsbokföringen (jfr sid. 19). Som resultat av överläggningarna i denna fråga ingingo de sakkunniga den 26 april 1946 till Konungen med en framställning av följande lydelse:

I utlåtande den 8 oktober 1945 i anledning av landsorganisationens i Sverige framställning om förbättring av den offentliga lönestatistiken har socialstyrelsen uttalat, att om en statistik, som avser löneinkomsterna för enskilda löntagare, skall kunna bli fullt tillförlitlig, det är ofrånkomligt, att densamma baseras på uppgiftsskyldighet för de berörda arbetsgivarna samt att en viss obligatorisk standardisering av arbetsgivarnas lönebokföring kommer till stånd. Det sistnämnda skulle betyda, att vissa kategorier av arbetsgivare skulle åläggas att för var och en av sina löntagare regelmässigt bokföra utgjord arbetstid och utbetalda löner enligt av statlig myndighet fastställda normer.

1946 års lönestatistiksakkunniga skola enligt sina direktiv bland annat pröva, huruvida de av socialstyrelsen i nyssnämnda skrivelse preliminärt angivna riktlinjerna för lönestatistikens utveckling tillgodose de anspråk, som böra ställas på densamma.

Lönestatistiksakkunniga ha från ett antal arbetsgivarorganisationer inhämtat upplysningar om nuvarande praxis beträffande bokföringen av löner och arbetstid inom olika näringsgrenar. Den sålunda verkställda undersökningen har givit vid handen, att synnerligen skiftande metoder tillämpas för nämnda bokföring vid olika företag och för olika kategorier av löntagare. Vid större industriföretag synes det vara vanligt, att specificerade uppgifter beträffande löner och arbetstid m. m. successivt påföras ett särskilt avlöningskort för varje enskild arbetare; dessa avlöningskort tjänstgöra i åtskilliga fall även som övertidsjournaler och användas för beräkningen av intjänata semesterförmåner. Vid åtskilliga smärre företag torde vid varje avlöningstillfälle motsvarande uppgifter för samtliga arbetare noteras på avlöningslistor, men icke på individuella avlöningskort. Inom vissa branscher och för vissa personalkategorier, särskilt sådana vilkas arbetstid ej är föremål för laglig reglering, torde bokföring av arbetstiden förekomma mera sällan eller icke alls.

Lönestatistiksakkunniga ha ännu icke tagit ståndpunkt till frågan, huruvida den offentliga lönestatistiken bör grundas på skyldighet för de berörda arbetsgivarna att redovisa löner och arbetstid för enskilda löntagare. Vare sig en dylik uppgiftsskyldighet införes eller uppgifter till lönestatistiken som hittills inhämtas på frivillighetens väg, torde det emellertid bli nödvändigt för vederbörande kategorier av arbetsgivare att hava sin lönebokföring så ordnad, att statistiska uppgifter vid behov kunna erhållas icke blott om den totala lönesumma, som utbetalats till den enskilde löntagaren, utan även om dess beståndsdelar, t. ex. beträffande industriarbetare tidlön, ackordslön, tillägg för övertidsarbete och skiftarbete, dyrtidstillägg, särskilda förmåner m. m. och beträffande förvaltningspersonal grundlön, dyrtidstillägg, särskilda förmåner m. m. I fråga om de kategorier av löntagare, vilkas arbetstid är föremål för laglig reglering eller vilkas löner helt eller delvis beräknas med utgångspunkt från antalet arbetstimmar, torde det även bli nödvändigt att bokföra

den arbetstid, som svarar mot de olika beståndsdelarna av lönen, såsom antalet arbetstimmar vid tidlönsarbete och ackordsarbete å ordinarie tid, övertidsarbete, skiftarbete m. m. Beträffande de löntagarkategorier, för vilka en dylik arbetstidsbokföring med hänsyn till lönesystemets konstruktion icke rimligen kan komma i fråga, böra arbetsgivarna som regel ha möjlighet att lämna uppgift om det antal arbetsdagar, vartill den redovisade lönen hänför sig.

Det är tydligt, att statistiska uppgifter av här antytt slag skulle kunna erhållas med utgångspunkt från avlöningslistor, å vilka för varje löntagare antecknats de olika beståndsdelarna av de utbetalda lönerna samt — med ovan anförda undantag — de olika beståndsdelarna av den utgjorda arbetstiden. Skulle det emellertid bli fråga om att ålägga vissa arbetsgivare att redovisa dylika uppgifter avseende ett helt år eller annan längre tidsperiod, torde uppgiftslämnandet väsentligt underlätas, om motsvarande uppgifter för de olika avlöningsperioderna finnas sammanförda på ett avlöningskort för varje löntagare. Detta synes dock ej vara ett tillräckligt skäl att i samband med ett eventuellt åläggande att lämna uppgifter till den offentliga lönestatistiken utfärda bindande föreskrifter om det tekniska ordnandet av företagens löne- och arbetstidsbokföring.

I detta sammanhang vilja lönestatistiksakkunniga erinra om att enligt 98 § uppbördsförordningen den 31 december 1945 arbetsgivare, som enligt lag är skyldig föra handelsböcker, skall hava sin bokföring så ordnad, att därav framgå arbetstagarens namn, utbetald lön samt löneavdrags belopp; enligt 112 § skola de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av förordningen, meddelas av Kungl. Maj:t.

Det kan förutses, att arbetsgivare, vilka genomfört eller ha för avsikt att genomföra en individualiserad bokföring av löner och arbetstid, komma att anpassa uppställningen av de för ifrågavarande bokföring avsedda formulären efter de tillämpningsföreskrifter, som komma att utfärdas beträffande den i uppbördsförordningen föreskrivna lönebokföringen. Det synes önskvärt, att dessa formulär så vitt möjligt utformas under hänsynstagande jämväl till den offentliga lönestatistikens behov. Vare sig denna statistik framdeles kommer att grundas på uppgiftstvång eller på frivilliga uppgifter och vare sig primärmaterialet kommer att avse löneförhållandena för enskilda löntagare eller för grupper av löntagare, synes det, därest den officiella lönestatistiken skall kunna fylla de krav som ställas å densamma, ofrånkomligt att uppgifter inhämtas beträffande olika beståndsdelar av löner och arbetstid. Vad särskilt angår de grupper av arbetare inom industri och hantverk, handel och samfärdsel, vilka för närvarande beröras av socialstyrelsens lönestatistik, synes det önskvärt att den individuella bokföringen av löner och arbetstid i största möjliga utsträckning ansluter sig till de frågeformulär, vilka användas för denna statistik och varav ett exemplar bifogas.

Under hänvisning till det ovan anförda få 1946 års lönestatistiksakkunniga hemställa, att Kungl. Maj:t vid utfärdande av tillämpningsföreskrifter till uppbördsförordningen ville i samband med bestämmelserna om den av uppbördsreformen betingade lönebokföringen meddela anvisningar till arbetsgivare, som enligt lag äro skyldiga föra handelsböcker, att — i syfte att möjliggöra avlämnande av sådana uppgifter, som kunna komma att erfordras för den offentliga lönestatistiken — i den mån så kan ske ordna sin bokföring av löner och arbetstid på sådant sätt, att för varje enskild löntagare kunna erhållas uppgifter för varje särskild avlöningsperiod beträffande lönen och arbetstidens olika beståndsdelar.

Ovannämnda framställning är alltså beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I enlighet med de av chefen för finansdepartementet givna direktiven ha de sakkunniga haft överläggningar med de utredningsmän, som chefen för

justitiedepartementet den 31 december 1945 tillkallat för att verkställa en förberedande utredning om ökad offentlig redovisning av företagens ekonomiska förhållanden (jfr sid. 76).

De sakkunniga ha med utgångspunkt från verkställda undersökningar och inhämtade yttranden diskuterat behovet av och formerna för en utvidgning av den offentliga lönestatistiken, ävensom härmed förknippade organisatoriska spörsmål. Härvid har förutsatts, att den offentliga lönestatistiken jämväl framdeles skall i huvudsak handhavas av socialstyrelsen samt att detaljerade planer beträffande denna statistiks omfattning och utformning skola utarbetas av socialstyrelsen i samråd med arbetsmarknadens partsorganisationer.

Den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken har informerats om de sakkunnigas arbete (jfr sid. 50).

KAP. 4

Den offentliga och privata lönestatistiken i Sverige

I detta kapitel lämnas en översikt av de regelbundet återkommande lönestatistiska undersökningar, som verkställas av offentliga organ samt av arbetsmarknadens intresseorganisationer. Vid sidan av denna statistik ha myndigheter och organisationer tid efter annan utfört engångsundersökningar beträffande löneförhållandena inom olika arbetsområden. Sistnämnda undersökningar upptagas ej här till behandling.

A. Socialstyrelsens statistik

Socialstyrelsen verkställer årligen statistiska undersökningar beträffande löneförhållandena för arbetare inom jordbruk, trädgårdsodling och skogsbruk, för vägarbetare samt för arbetstagare inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. Dessutom inhämtas årligen genom de offentliga arbetsförmedlingarna vissa uppgifter om löneförhållandena för sjöfolk, hotell- och restaurangpersonal samt hembiträden. Resultaten av dessa undersökningar publiceras årligen i Lönestatistisk årsbok. Förhandsresultat publiceras även i Sociala meddelanden.

Lantarbetare. Enligt kungl. kungörelsen den 8 oktober 1937 angående uppgifter till lantarbetarstatistiken skola hushållningssällskapen från omkring en tjugondel av samtliga brukningsdelar med mer än 10 hektar åker årligen anskaffa uppgifter angående där anställda jordbruksarbetares arbetstid och arbetslön. Vederbörande jordbrukare skola före den 15 november insända dylika uppgifter till hushållningssällskapen, vilka efter granskning och erforderlig komplettering vidarebefordra dem till socialstyrelsen.

På de frågeformulär, som användes före år 1946, funnos tre avdelningar, nämligen en för statavlönade arbetare och arbetare med kost och logi, en för övriga såväl fast som tillfälligt anställda arbetare (arbetare med enbart kontant lön, med fri bostad, med livsförnödenheter, med fri kost etc.) samt en för brukarna själva och deras familjemedlemmar. I de båda förstnämnda avdelningarna efterfrågades namn, ålder, civilstånd, yrkesspecialitet, antal under året utgjorda arbetstimmar och dagsverken samt den under året uppburna lönen med fördelning på kontantlön och naturaförmåner. I den sistnämnda avdelningen begärdes för sådana brukare och deras familjemedlemmar, som själva deltagit i jordbruksarbetet, uppgifter om familjeställning, ålder och antal utgjorda dagsverken. För tillfälliga arbetare, som gjort mind-

re än 50 dagsverken på gården, behövde uppgift lämnas endast rörande antal arbetare, summa dagsverken och summa avlöning, helst med fördelning på män, kvinnor och barn. Dessutom efterfrågades egendomens storlek och förekomsten av kollektivavtal.

År 1946, då statsystemet avskaffats vid de av kollektivavtal berörda gårdarna, ändrades frågeformulärets uppställning. Enligt det nya formuläret, som återges å sid. 105, skall för varje under redovisningsåret eller del därav anställd arbetare — sålunda även för tillfälligt anställda arbetare — lämnas uppgift om namn, ålder, civilstånd, yrkesspecialitet, antal utgjorda arbetstimmar och dagsverken samt kontantlön och naturaförmåner. Beträffande brukaren och dennes familjemedlemmar skola lämnas mera specificerade uppgifter än tidigare.

År 1945 erhöLL socialstyrelsen genom hushållningssällskapens förmedling uppgifter från inalles 3 415 brukningsdelar. Vid granskningen uteslötos av olika anledningar 92 formulär. Primärmaterialet till 1945 års lantarbetarstatistik utgjordes följaktligen av uppgifter från 3 323 brukningsdelar med 28 141 anställda arbetare. Uppgifterna avsågo år 1945 eller det bokförings- eller tjänsteår, som närmast sammanföll därmed (i regel 1 november 1944 — 31 oktober 1945). Den statistiska bearbetningen av materialet har utförts enligt hålkortsmetoden.

Preliminära redogörelser för den årliga lantarbetarstatistikens resultat ha offentliggjorts i Sociala meddelanden, i regel under maj eller juni månad.

Lantarbetarstatistikens representativitet kan belysas genom jämförelser med den offentliga jordbruks- och befolkningsstatistiken (jfr Lönestatistisk årsbok 1944, sid. 13).

Hela antalet redovisade brukningsdelar utgjorde år 1945 0·8 % av hela antalet brukningsdelar med över 0·25 hektar åker i riket och 3·4 % av hela antalet brukningsdelar med minst 10 hektar åker enligt 1937 års jordbruksräkning. Motsvarande relationstal voro för södra och mellersta Sveriges slättbygder resp. 1·3 och 3·1 %, för södra och mellersta Sveriges skogs- och dalbygder 0·7 och 4·0 % samt för norra Sverige 0·2 och 3·8 %. I fråga om brukningsdelar av sådan storlek, att de kunna beräknas sysselsätta lejd arbetskraft i någon större utsträckning, överensstämmer de redovisade egendommarnas geografiska fördelning tämligen väl med den faktiska fördelningen enligt 1937 års jordbruksräkning.

Undersökningens representativitet för jordbruk av olika storlekar belyses av nedanstående tablå:

Redovisade brukningsdelar i % av	Brukningsdelar med en åkerareal (i ha) av				
	intill 20	20—49	50—99	100 o. däröver	Samt- liga
totala antalet brukningsdelar med över 0·25 ha åker enligt 1937 års jord- bruksräkning	0·2	4·9	14·3	20·8	0·8
totala antalet brukningsdelar med minst 10 ha åker enligt 1937 års jordbruks- räkning	1·1	4·9	14·3	20·8	3·4

Man finner, att undersökningen företrädesvis är representativ för de större jordbruken. Ehuru antalet redovisade brukningsdelar ej uppgick till fullt en procent av samtliga, utgjorde till följd av de större gårdarnas stora överrepresentation i undersökningen deras sammanlagda åkerareal 4.9 % av hela åkerarealen enligt jordbruksräkningen.

Till 1945 års undersökning redovisades inalles 28 141 arbetare, varav 14 495 mera fast anställda, för vilka nominativa uppgifter lämnats. Socialstyrelsen beräknar, att undersökningen omfattar cirka 19 % av det faktiska antalet jordbruksarbetare på brukningsdelar med minst 10 hektar åker enligt 1940 års folkräkning. De redovisade arbetarnas fördelning på olika landsdelar svarar tämligen väl mot motsvarande fördelning enligt 1940 års folkräkning. Överensstämmelsen blir emellertid betydligt sämre, om jämförelsen inskränkes till enbart de mera fast anställda arbetarna, för vilka individuella primäruppgifter föreligga. Antalet redovisade manliga lantarbetare utgjorde 24 % av samtliga manliga arbetare å egendomar om minst 10 hektar åker enligt 1940 års folkräkning; för egendomar med en åkerareal av 10—49 hektar var motsvarande relationstal 16 % och för egendomar med minst 50 hektar åker 33 %. Vad beträffar manliga arbetare, för vilka nominativa uppgifter föreligga, voro relationstalen resp. 13, 7 och 21 %.

Den omständigheten, att de större gårdarna äro överrepresenterade i lantarbetarstatistiken, kan förmodas sammanhånga med att de större gårdarna i allmänhet torde ha en bättre ordnad bokföring av löner och arbetstid. Med hänsyn till denna ojämna representativitet har man skäl att antaga, att lantarbetarstatistiken icke ger en fullt rättvisande bild av yrkesstrukturen och löneförhållandena inom det medelstora och mindre jordbruket.

Vid den statistiska bearbetningen ha de redovisade lantarbetarna fördelats efter kön, ålder, yrkesspecialitet, lön, jordbruksområden, egendomarnas storlek, förekomsten av kollektivavtal m. m. Beträffande samtliga fast anställda arbetare beräknas medeltal för löneinkomsten per timme och dag samt för antalet arbetstimmar under året och per dag, ävensom spridningstal för antalet arbetstimmar under året. Vidare beräknas medeltal och spridningstal för årslönerna beträffande arbetare med minst 250 arbetsdagar under året. Fr. o. m. år 1945 redovisas dessutom spridningstal för timlönerna. I fråga om tillfälliga arbetare (med mindre än 50 dagsverken under året) beräknas medeltal för dagsförtjänsten.

Fr. o. m. år 1941 har socialstyrelsen på grundval av uppgifter från egendomar, som redovisats i statistiken två på varandra följande år, verkställt vissa approximativa beräkningar rörande förändringarna i arbetskraftåtgången per år och 100 hektar åker, sysselsättningsvolym och lönebudget inom det svenska jordbruket (jfr Lönestatistisk årsbok 1944, sid. 47).

Trädgårdsarbetare. Socialstyrelsen verkställer sedan 1938 årligen undersökningar angående löne- och arbetstidsförhållandena för arbetare inom den yrkesmässiga trädgårdsodlingen.

Primärmaterialet inhämtas genom utsändande av frågeformulär till vederbörande arbetsgivare (se sid. 107). För varje enskild arbetare efterfrågas

namn, ålder, yrkesspecialitet, antal arbetstimmar och dagsverken under året samt den kontanta lönen och naturaförmånernas värde under året. För arbetare, som under redovisningsåret gjort mindre än 50 dagsverken hos vederbörande arbetsgivare, ha dock hittills uppgifter lämnats endast rörande antal arbetare, summa dagsverken och summa avlöning med fördelning på män, kvinnor och barn. Socialstyrelsen har emellertid för avsikt att fr. o. m. år 1947 inhämta nominativa uppgifter även beträffande dylik tillfällig arbetskraft.

I mars 1946 utsändes frågeformulär till 1 155 trädgårdsodlare. Av dessa insände sedermera 720 bearbetningsbara uppgifter. Sammanlagt redovisades 6 661 arbetare. Individuella löneuppgifter erhöles för 3 396 mera fast anställda arbetare. Undersökningen omfattar ungefär en sjundedel av samtliga trädgårdsföretag och nära hälften av samtliga trädgårdsarbetare enligt 1940 års folkräkning (jfr Lönestatistisk årsbok 1944, sid. 53). De större trädgårdsföretagen äro sålunda bättre företrädade än de mindre.

Vid den statistiska bearbetningen ha de redovisade arbetarna fördelats efter kön, ålder, yrkesspecialitet, ortsgrupper, företagens storlek och specialitet, avtalsförhållanden m. m. För samtliga fast anställda arbetare ha beräknats medeltal för löneinkomsten per timme och dag, ävensom spridningstal för timförtjänsterna. Beträffande arbetare med minst 250 dagsverken under året redovisas medeltal och spridningstal för årslönerna. Vidare verkställas beräkningar angående de fast anställda arbetarnas fördelning efter antalet arbetstimmar under året samt det genomsnittliga antalet arbetstimmar under året och per dag. I fråga om tillfälliga arbetare beräknas medeltal för dagsförtjänsterna. På grundval av uppgifter från företag, som redovisats i statistiken två på varandra följande år, ha sedan 1941 uträknats indextal beträffande arbetarantal, antal utgjorda dagsverken och utbetald lönesumma.

Preliminära resultat av undersökningarna redovisas i Sociala meddelanden, i regel under oktober månad.

Skogsarbetare. Sedan vintern 1917/18 har socialstyrelsen årligen från jägmästarna i reviren inhämtat vissa uppgifter om avlöningsförhållandena inom skogsbruket enligt ett särskilt formulär (se sid. 109). Uppgifterna, som under senare år insamlats i augusti efter drivningarnas slutlikvidering, avse dels de normala dagsförtjänsterna för huggare och körare (häst och karl), dels vissa lokala ackordspriser för huggning. På grundval av dessa uppgifter, vilka närmast torde avse förtjänsterna vid arbete i kronoparkerna, beräknas medeltal för dagsförtjänster och ackordspriser. Undersökningarnas preliminära resultat publiceras i Sociala meddelanden, i regel under oktober månad.

Vägarbetare. Socialstyrelsen inhämtade under åren 1927—1943 från vägstyrelser och vägentreprenörer årliga uppgifter om vägarbetarnas löneförhållanden. Efter det allmänna vägväsendets förstatligande fr. o. m. år 1944 ha motsvarande uppgifter inhämtats från vägförvaltningarna i länen.

På frågeformuläret (se sid. 110) begäras vissa uppgifter för samtliga grupper av anställda, vilka uppdelas efter yrkesspecialiteter. För varje yrkes-

grupp skall redovisas antal anställda i början av januari och i början av juli, antal utgjorda dagsverken och arbetstimmar under tiden 1 januari—30 juni och den för samma tid utbetalda lönesumman. För grovarbetare, sysselsatta med vägunderhållsarbete, skola särskilda uppgifter lämnas om den genomsnittliga förtjänsten per timme och dag dels vid tidlönsarbete, dels vid ackordsarbete. De relativt fåtaliga vägarbetare, som äro anställda hos enskilda entreprenörer, ingå ej i undersökningen.

En fullständig redogörelse för resultaten av undersökningarna lämnas i Sociala meddelanden, i regel under november månad. En kortare översikt ingår även i Lönestatistisk årsbok.

Arbetare och tjänstemän inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. Socialstyrelsen har sedan 1918 verkställt årliga undersökningar angående löneförhållandena för förvaltnings- och arbetarpersonal inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. Primärmaterialet utgöres av summariska uppgifter från vederbörande arbetsgivare, inhämtade genom ett särskilt formulär (se sid. 112).

Frågeformuläret är indelat i två avdelningar, av vilka den ena avser förvaltnings- och befälspersonal och den andra arbetarpersonal.

Förvaltningspersonalen uppdelas på sex yrkesgrupper, nämligen *teknisk personal*: a) ingenjörer, kemister, ritare o. d., b) verkmästare, förmän (ej deltagande i arbetet) o. d.; *kontorspersonal*: a) kamrerare, bokhållare, kontorister o. d., b) vaktmästare, bud o. d.; *butikspersonal o. d.*: a) butiks- och lagerpersonal, b) springpojkar o. d. För var och en av dessa grupper redovisas medelantalet anställda per avlöningstillfälle, antalet anställningsmånader och totalsumma utbetald avlöning med fördelning på män och kvinnor.

Arbetarpersonalen uppdelas på fyra kategorier, nämligen arbetande förmän, män över 18 år, kvinnor över 18 år och minderåriga (inkl. lärlingar). Beträffande var och en av dessa grupper redovisas följande uppgifter:

Medeltal arbetare per avlöningstillfälle under redovisningsåret.

Antal under året av samtliga arbetare tillhopa utgjorda dagsverken och arbetsveckor.

Antal arbetstimmar under året med fördelning på tidlönsarbete, ackordsarbete, övertidsarbete och skiftarbete m. m.

Arbetslön och förmåner under året med fördelning på: tidlön; ackordslön; dyrtidstillägg; övertidstillägg; tillägg för arbete å skift och för förskjuten arbetstid; övriga förmåner, såsom semesterlön, gratifikation, hyresbidrag, fri bostad, fri ved m. m., fördelade på kontanta utbetalningar och naturaförmåner (uppskattat värde).

För insamling av löneuppgifter avseende år 1945 utsändes formulär under januari 1946 till 13 532 företag. Bearbetningsbara uppgifter inkommo från 11 406 företag eller 84,3 % av de tillskrivna, däribland från så gott som samtliga större företag. 8 026 företag redovisade både förvaltningspersonal och arbetare, 1 138 enbart förvaltningspersonal och 2 242 enbart arbetare. Från dessa företag ha redovisats tillsammans 763 511 löntagare, av vilka 172 072 hänförs till förvaltningspersonal och 591 439 till arbetare; av de redovisade

arbetarna representerade 81·1 % den egentliga industrin och återstoden eller 18·9 % grupperna samfärdsl (inkl. kommunal spårvägs- och omnibusdrift), byggnadsverksamhet (inkl. statliga och kommunala byggnads- och anläggningsarbeten) samt handel och varulager.

Lönematerialets representativitet för arbetarpersonalen inom olika industrigrupper belyses av följande sammanställning.

Näringsgrenar	Antal redovisade arbetare enl. 1945 års lönestatistik		I % av			
			yrkesutövande arbetare enligt 1940 års folkräkning		redovisade arbetare enligt industristatistiken 1944	
	män	kv.	män	kv.		
Malmbrytning och metallindustri.....	180 287	11 916	80·7	91·7	79·2	
Jord- och stenindustri	31 806	2 328	83·7	115·9	69·2	
Träindustri	45 933	702	63·9	85·9	75·7	
Pappers- och grafisk industri.....	44 784	7 318	83·7	76·1	94·4	
Livsmedelsindustri	29 533	11 290	67·5	64·9	77·0	
Textil- och beklädnadsindustri	31 906	41 521	89·9	53·3	87·7	
Läder-, hår- och gummivaruindustri	15 028	8 138	62·8	64·2	92·1	
Kemisk-teknisk industri	13 784	3 499	101·7	58·9	75·5	
Samtliga egentliga industrigrupper	393 061	86 712	78·1	62·2	80·8	
Byggnadsverksamhet	28 726	—	19·4	—	—	
Kraft-, belysnings- och vattenverk	8 372	—	52·2	—	72·1	

Inom den egentliga industrin är representativiteten god. Av den yrkesutövande delen av arbetarpersonalen enligt 1940 års folkräkning äro cirka tre fjärdedelar representerade i lönestatistiken. Denna avser dock i alldeles övervägande grad de större och medelstora industriföretagen och berör endast i mindre utsträckning småindustri och hantverk. Av antalet arbetare, som redovisats till kommerskollegii industristatistik för år 1944, vilken endast i mindre utsträckning omfattar hantverk och småindustriell rörelse, äro 81 % redovisade i 1945 års löneundersökning. En betydligt mindre andel av arbetarpersonalen representerar det lönestatistiska materialet inom byggnadsverksamheten samt gruppen kraft-, belysnings- och vattenverk.

I fråga om privatanställda (förvaltnings- och befälspersonal inkl. butikspersonal) framgår lönematerialets kvantitativa omfattning av tablån å sid. 35.

Liksom för arbetarpersonalen är den egentliga industrin bäst representerad även beträffande förvaltningspersonalen. Det bör emellertid framhållas, att förvaltningspersonalen inom denna grupp i viss utsträckning innesluter även personal, som tillhör industrins mer eller mindre självständiga handelsföretag o. dyl.

De i det ovan berörda frågeformuläret redovisade uppgifterna beträffande *förvaltnings- och befälspersonal* bearbetas endast i fråga om anställda vid

Näringsgrenar	Antal redovisade privatanställda (förvaltningspersonal o. d.) enl. 1945 års lönestatistik		I % av			
			yrkesutövande förvaltningspersonal enligt 1940 års folkräkning		redovisad förvaltningspersonal enligt industristatistiken 1944	
	män	kv.	män	kv.		
Egentliga industrigrupper	62 955	32 710	87·8	61·1	85·5	
Byggnadsverksamhet	3 563	938	37·5	86·5	—	
Kraft-, belysnings- och vattenverk	2 584	811	61·0	89·3	70·6	
Handel	17 088	26 133	23·0	32·5	—	
Banker och försäkringsbolag	7 048	5 942	49·5	61·5	—	

privata företag. Bearbetningen av uppgifterna rörande *arbetare* återigen avser såväl privata företag som statliga och kommunala verk och byggnadsarbeten m. m.

I fråga om *privatanställda* beräknas — med utgångspunkt från uppgifterna om medeltal anställda per avlöningstillfälle, totala antalet anställningsmånader under året och totalsumman utbetald avlöning — medeltal för löneinkomsten per år. Härvid fördelas de redovisade anställda efter kön, yrkesgrupp, näringsgrenar och dyrtidsgrupper. De sålunda erhållna medeltalen dölja stora olikheter i de faktiskt utgående lönebeloppen, betingade av olikheter i utbildning, arbetsuppgifter, tjänsteår, levnadsålder o. s. v.

I fråga om *arbetarpersonalen* inom industri m. m. beräknas på grundval av de inkomna primäruppgifterna för olika grupper av företag medelantalet arbetare under verksamhetstiden och medeltalet arbetstimmar per år och arbetare. Det sistnämnda medeltalet erhålles genom att totala antalet utgjorda arbetstimmar divideras med medelantalet arbetare under verksamhetstiden. Dessa siffror torde giva ett något för högt uttryck för den genomsnittliga arbetstiden under året; på grund av redovisningssättet komma de närmast att avse sådana arbetare, som varit i arbete oavbrutet under året eller den del därav företagen varit i gång (jfr Lönestatistisk årsbok 1944, sid. 108, not 2). Vidare redovisas antalet ackordsarbetstimmar i procent av hela antalet arbetstimmar under året. Inom vissa utpräglade säsongbranscher redovisas icke medeltalet arbetstimmar per år och arbetare, utan blott ackordsarbetets andel i den totala arbetstiden.

Med utgångspunkt från de specificerade uppgifterna om lönesummor och arbetstid beräknas medeltal för löneinkomsten *per timme* a) vid tidlönsarbete å ordinarie tid, b) vid ackordsarbete å ordinarie tid, c) oavsett löneform. I det sistnämnda medeltalet ingå — i motsats till de båda förstnämnda — dyrtidstillägg, övertidstillägg, tillägg för arbete å skift och för förskjuten arbetstid samt värdet av naturaförmåner och övriga förmåner (såsom lön under semester, gratifikation, hyresbidrag o. d.). Nämnda tillägg och för-

måner ingå även i de medeltal, som beräknas för löneinkomsten per *dag*, *vecka* och *år*. Löneinkomsten per år beräknas genom att totalsumman av arbetslön och förmåner under året divideras med medeltalet arbetare per avlöningsstillfälle under redovisningsåret. Alldenstund detta medeltal i regel understiger totalantalet under året faktiskt sysselsatta personer, tenderar den i lönestatistiken beräknade löneinkomsten att överstiga den faktiska medelinkomst, som de under året sysselsatta arbetarna uppburit vid resp. företag. Denna felkälla är av mindre betydelse i fråga om de företag, som året om sysselsätta en någorlunda konstant arbetsstyrka, än beträffande mera utpräglade säsongföretag; i fråga om de sistnämnda ger den framräknade medelförtjänsten närmast ett mått på löneinkomsten för de i dessa fack relativt fåtaliga »årsarbetarna», men ej på den arbetsinkomst, som faktiskt intjänas under normalsäsongen (jfr Lönestatistisk årsbok 1939, sid. 67). Med hänsyn härtill redovisas i Lönestatistisk årsbok inga årslöner inom mera utpräglade säsongyrken, såsom byggnadsarbete, målning, flottning, stenbrott och stenhuggerier samt torvindustri. Vad beträffar arbetare inom industrier, vilka ej hänförs till gruppen säsongindustri, har man vid beräkningen av genomsnittliga årslöner även medtagit företag, som under en mindre del av året haft driften nedlagd (jfr Lönestatistisk årsbok 1944, sid. 108).

Vid beräkningen av ovan berörda medeltal fördelas de redovisade arbetarna på arbetande förmän, män, kvinnor och minderåriga samt efter huvudgrupper och undergrupper av näringar, efter dyrtorsgrupper, län samt vissa viktigare orter.

På grundval av här berörda undersökningar och socialstyrelsens levnads-kostnadsberäkningar beräknas *index*tal för penninglöner och reallöner; beträffande privatanställda avse dessa beräkningar årsinkomsten, beträffande arbetare lönen per timme, dag och år.

Sysselsättnings- och konjunkturstatistiken. Sedan längre tid tillbaka har socialstyrelsen från företag inom industri, byggnadsverksamhet, handel m. m. inhämtat uppgifter angående antalet under en arbetsdag i slutet av varje månad i arbete varande arbetare, hos företaget anställda men på grund av arbetsbrist ej sysselsatta arbetare samt av personliga skäl (sjukdom, semester, militärtjänstgöring etc.) frånvarande arbetare. Under senare tid ha i samband med ifrågavarande sysselsättningsrapporter även inhämtats uppgifter om det antal arbetare, som under de närmaste två månaderna efter varje redovisningstillfälle beräknas bliva permitterade eller avskedade eller behöva återintagas eller nyanställas. Samtliga ovannämnda uppgifter skola lämnas med fördelning på män och kvinnor.

Från samma företag insamlas beträffande sista avlöningsperioden i mel-lersta månaden av varje kvartal uppgifter om den utbetalda lönesumman till arbetare samt beträffande en vecka i början av resp. maj och november månader uppgifter om utgjorda arbetstimmar, förekomst av korttidsarbete, över-tid m. m. I samband med genomförandet av en ny metod för insamling av uppgifter till sysselsättnings- och konjunkturstatistiken har socialstyrelsen

för avsikt att från och med år 1947 inhämta uppgifter om såväl utbetalda lönesummor som utgjorda arbetstimmar under en viss period varje kvartal. Ifrågavarande uppgifter skola lämnas utan fördelning på kön.

På grundval av de månatliga sysselsättningsuppgifterna beräknas indextal för dels antalet anställda, dels antalet i arbete varande arbetare i jämförelse med motsvarande antal föregående månad. Efter omläggning till maskinell bearbetning kommer jämförelse att ske även med motsvarande månad föregående år.

De s. k. varseluppgifterna om anställanden och entlediganden av arbetskraft ha hittills endast använts såsom information för länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadskommissionens sociala beredskapssektion.

Kvartalsuppgifterna rörande utbetalda lönesummor och utgjorda arbetstimmar äro avsedda att i första hand utnyttjas för indexberäkningar rörande löneutgifternas och sysselsättningsvolymens förändringar från dels närmast föregående redovisningstillfälle, dels motsvarande redovisningstillfälle föregående år. Beräkningar kunna även utföras rörande genomsnittlig veckoarbetstid och genomsnittlig timförtjänst.

Sysselsättnings- och konjunkturstatistiken, som publiceras i Sociala meddelanden i samband med arbetsmarknadsöversikterna, redovisas för närvarande endast med fördelning på olika branscher. Socialstyrelsen har dock för avsikt att i viss utsträckning genomföra en uppdelning även efter län och ortsgrupper.

Då uppgifter till sysselsättnings- och konjunkturstatistiken inhämtas från i huvudsak samma företag, som ingå i socialstyrelsens lönestatistik för industriarbetare m. fl., är representativiteten ungefär densamma i förstnämnda statistik som i sistnämnda (se sid. 34).

Sjöfolk, hotell- och restaurangpersonal samt hembiträden. Socialstyrelsen inhämtar årligen från de offentliga arbetsförmedlingarna vissa uppgifter om löneförhållanden för vissa yrkesgrupper inom sjömansyrket, hotell-, kafé- och restaurangrörelse samt husligt arbete m. m. genom särskilda formulär (se sid. 114—115). Uppgifterna baseras ej på statistiska beräkningar utan på uppskattningar. De på detta material baserade sammanställningarna (jfr Lönestatistisk årsbok 1944, sid. 138) måste tagas med reservation.

B. Annan statlig lönestatistik

Riksräkenskapsverket har vid årsskiftet 1943/1944 verkställt en statistisk undersökning beträffande i statens tjänst anställda personer samt viss kommunal lärarpersonal, vilken publicerats såsom bilaga till 1943 års dyrortskommittés betänkande (SOU 1945: 32). En liknande undersökning utföres nu beträffande den i statens tjänst anställda personalen och lärarna vid de högre kommunala skolorna vid årsskiftet 1945/46, folkskollärarna vid slutet av vårterminen 1945 samt inom svenska kyrkan verksamma präster vid årsskiftet 1945/1946. De huvudsakliga resultaten av denna undersökning komma att

publiceras i riksräkenskapsverkets årsbok. Statistiken, vilken grundar sig på uppgifter från myndigheter, avser antalet befattningshavare med fördelning i första hand på ordinarie tjänstemän, arvodister och övriga icke-ordinarie tjänstemän, bland de sistnämnda extra ordinarie och extra befattningshavare. I fråga om personal, som är inplacerad i lönegrad, fördelas antalet befattningshavare på lönegrader och löneklasser; annan personal grupperas efter storleken av arvode eller annan ersättning. Den personal, vars löner äro ortsgrupeerade, fördelas på olika dyrorter. Särskilda uppgifter meddelas om manliga och kvinnliga befattningshavare. Uppgifter lämnas även om antalet deltidstjänster eller bisysslor. Statistiken omfattar även personal anställd enligt kontrakt eller kollektivavtal.

Försvarets fabriksstyrelse, järnvägsstyrelsen, telegrafverket, vattenfallsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utarbета årligen intern statistik över arbetarpersonalens löneförhållanden. Vissa resultat av dessa undersökningar publiceras i Lönestatistisk årsbok (se årg. 1944, sid. 140).

De under försvarets fabriksstyrelse sorterande verkstäderna föra en intern lönestatistik. Efter inrättandet år 1943 av försvarets avtalsnämnd har man eftersträvat en större enhetlighet i denna statistik. Numera lämna verkstäderna till fabriksstyrelsen statistiska rapporter efter i huvudsak likartade formulär. Den första månaden efter varje kvartalsskifte insändes en rapport för kvartalet till fabriksstyrelsen, vilken innehåller uppgifter om varje arbetares minimitimlön samt arbetstid och uppburen avlöning med fördelning på olika löneformer m. m. En kodbeteckning har införts, som möjliggör en fördelning av de redovisade arbetarna efter kompetens och lönegrupp enligt gällande avtal.

Järnvägsstyrelsens lönestatistik avser verkstadsarbetare samt ban- och byggnadsarbetare. Beträffande verkstadsarbetare inhämtas varje halvår nominativa uppgifter från de olika verkstäderna; för närvarande planeras även kvartalsstatistik. På grundval härav beräknas genomsnittliga timförtjänster m. m. för olika yrkesgrupper. Beträffande ban- och byggnadsarbetare inhämtas månatligen summariska uppgifter; resultaten redovisas med fördelning på arbetare utan särskild yrkeskunnighet och särskilt yrkeskunniga arbetare.

Telegrafverket har från sina verkstäder halvårsvis inhämtat nominativa uppgifter om arbetarnas löne- och arbetstidsförhållanden. Dessa ligga till grund för beräkning av genomsnittliga timförtjänster m. m. Härvid fördelas arbetarna efter kön och ålder samt på tidarbetare och ackordsarbetare. De manliga arbetarna över 20 år uppdelas även på yrkesarbetare, tempoarbetare och grovarbetare. Särskild fortlöpande statistik utarbetas dessutom beträffande förtjänsterna vid olika slag av ackordsarbeten. Beträffande verkets linjearbetare inhämtas kvartalsvis summariska personalkostnadsrapporter från de olika sektionerna; på grundval härav utarbetas för avtalsförhandlingarna erforderliga statistiska undersökningar.

Vattenfallsstyrelsen inhämtar månatligen från de olika byggnadsföretagen och kraftverken summariska uppgifter beträffande olika yrkesgruppers arbetstid och löner med fördelning på olika löneformer.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ännu icke upprättat en central lönestatistik. De olika förvaltningarna utarbete vid anfordran statistik över sina arbetares löneförhållanden på grundval av avlöningskort, på vilka för varje arbetare noteras lön och arbetstid med fördelning på olika löneformer.

Den år 1945 inrättade *kommunikationsverkens avtalsnämnd* har gjort vissa sammanställningar av från de anslutna verken inhämtade lönestatistiska uppgifter. En i mars 1945 tillsatt kommitté, bestående av representanter för de olika kommunikationsverken, har verkställt vissa utredningar i syfte att förbereda en sådan omläggning av lönestatistiken, att ingående jämförelser av löneförhållandena vid de olika verken bli möjliga.

C. Arbetsgivarorganisationernas statistik

Svenska arbetsgivareföreningen utarbetar årligen intern statistik över löneförhållandena för arbetare vid till föreningen anslutna företag (jfr sid. 56). Denna statistik grundar sig, i likhet med socialstyrelsens statistik över arbetarlönerna inom industri m. m., på summariska uppgifter om arbetstidens och den utbetalda lönesummans olika beståndsdelar. I allmänhet fördelas de redovisade arbetarna på arbetande förmän samt vuxna och minderåriga män och kvinnor. Primäruppgifterna avse i flertalet fall ett år; beträffande byggnadsverksamhet och byggnadsämnesindustri inhämtas dock uppgifter för varje kvartal.

Arbetsgivareföreningen har för åren 1935, 1938, 1941, 1943, 1944 och 1945 verkställt undersökningar beträffande löner för anställda, andra än kroppsarbetare. Dessa ha grundats på nominativa uppgifter om kön, ålder, sysselsättning, yrke enligt särskild yrkesgruppering, den ordinarie arbetstidens längd och lönen under året, fördelad på fast kontantlön och övriga inkomster.

Vid sidan av denna centralt organiserade statistik utarbete vissa av de till arbetsgivareföreningen anslutna yrkesförbunden en egen fortlöpande statistik eller verkställa specialundersökningar med vissa års mellanrum. I de fall, där så låter sig göra, tjäna de av förbunden infordrade uppgifterna direkt eller i bearbetat skick som material för föreningens årliga statistik.

Järnbruksförbundet utarbetar en lönestatistik, baserad på summariska uppgifter om lön och arbetstid under första halvåret. De redovisade arbetarna fördelas dels efter individualyrken, dels på yrkesarbetare, hantlangare och diversearbetare, dels efter de i kollektivavtalen angivna kompetensgrupperna.

Norrlands stuvareförbund och *södra Sveriges stuvareförbund* utarbete var för sig en statistik över lönerna för hamnarbetare, stuveriarbetare och skutstuvare. Norrlands stuvareförbund inhämtar endast summariska uppgifter, under det södra Sveriges stuvareförbund inhämtar nominativa uppgifter om arbetstid och löner för s. k. ordinarie stuveriarbetare.

Pappersmasseförbundets lönestatistik grundar sig på summariska uppgifter, vilka inhämtas årsvis. De redovisade arbetarna fördelas efter kön och ålder samt på driftsarbetare, reparations- och andra yrkesarbetare samt utearbetare.

Svenska garveriödkareföreningen och *svenska skofabrikantföreningen* ha verkställt specialundersökningar, grundade på nominativa primäruppgifter, för åren 1937 och 1940 samt för de tre första kvartalen 1944.

Sveriges konfektionsindustriförbund utarbetar en summarisk lönestatistik av liknande typ som textilindustriförbundets (jfr nedan).

Sveriges textilindustriförbunds lönestatistik grundar sig på summariska uppgifter för ett kalenderår, grupperade efter åldersgrupper (vuxna och minderåriga män och kvinnor), yrkeskategorier och tariffgrupper. Sålunda särredovisas arbetande förmän, vävlagare, textilarbetare, lager- och expeditionsarbetare samt specialarbetare (eldare, maskinister, smörjare o. dyl.). De egentliga textilarbetarna fördelas vidare efter produktionsavdelning eller produktionsmoment (spinneri, väveri o. s. v.).

Sveriges träindustriförbund utarbetar sedan några år tillbaka en egen statistik över ackordsförtjänster. Denna grundar sig på summariska uppgifter beträffande de olika i gällande kollektivavtal specificerade yrkesgrupperna.

Sveriges verkstadsförenings arbetarlönestatistik grundar sig f. n. på nominativa uppgifter, vilka inhämtas kvartalsvis och bl. a. innehålla upplysningar om de enskilda arbetarnas sysselsättning och kompetens, vilka läggas till grund för en redovisning dels efter individualyrken, dels efter kompetensgrupper (yrkesarbetare, tempoarbetare och grovarbetare).

Sågverksförbundets lönestatistik grundar sig dels på nominativa, dels på summariska uppgifter. De nominativa uppgifterna, vilka avse ett kalenderår, tillåta en redovisning efter löneform och yrkesspecialitet. Summariska uppgifter inhämtas i fråga om vissa huvudackord för varje avlöningsperiod och möjliggöra beräkningar av genomsnittsförtjänsterna inom olika driftsavdelningar och för olika produktionsformer.

Flera av de arbetsgivarorganisationer, som ej äro anslutna till svenska arbetsgivareföreningen, utarbeta statistik över löneförhållandena för arbetare och tjänstemän.

Bankernas förhandlingsorganisation utarbetar årligen en lönestatistik, grundad på nominativa uppgifter om de anställdas löneförhållanden, ålder, utbildning, tjänstgöringsort, tariffår m. m. per den 1 januari. Denna statistik omfattar samtliga affärsbanker med undantag av fem.

Föreningen Skogsarbeten utarbetar på grundval av summariska uppgifter en statistik över ackordsförtjänsterna per dag för huggare och körare under avverknings säsongen.

Handelns arbetsgivareorganisation utarbetar såsom förberedelse till större förhandlingar en statistik över löneförhållandena för butiks- och kontorspersonal inom olika branscher, grundad på nominativa uppgifter om ålder, anställningstid, sysselsättning och lön (grundlön och dyrtidstillägg).

Målarmästarnas riksförening har tid efter annan verkställt beräkningar rörande de hos medlemmarna anställda arbetarnas medelinkomster per timme. År 1946 har föreningen i samarbete med svenska målareförbundet inlett en lönestatistisk undersökning, baserad på kopior av de av arbetsgivarna

till taxeringsmyndigheterna insända inkomstuppgifterna jämte uppgifter från arbetsgivarna om antalet utgjorda arbetstimmar.

Svenska järnvägarnas arbetsgivareförening utarbetar en lönestatistik för verkstadsarbetare på grundval av nominativa primäruppgifter, avseende ett kalenderår. För varje arbetare anges dels befattning, dels tillhörighet till vissa kompetensgrupper, såsom »icke yrkesarbetare», »lägre yrkesarbetare» och »högre yrkesarbetare».

Svenska stadsförbundets förhandlingsavdelning (tidigare svenska städernas förhandlingsorganisation) utarbetar en årlig, i huvudsak på nominativa uppgifter grundad lönestatistik beträffande samtliga under längre eller kortare tid av året anställda arbetare, vilka i redovisningen specificeras efter yrke och yrkesskicklighet.

Tidningarnas arbetsgivareförening inhämtar varje år beträffande samtliga arbetare nominativa uppgifter av två slag, nämligen dels uppgifter per den 15 januari om den till varje arbetare utgående individuella lönen, uppdelad på minimiveckolön, individuell överbetalning och konjunkturtillägg, dels uppgifter om varje arbetsares sammanlagda inkomst under närmast föregående kalenderår.

D. Löntagarorganisationernas statistik

Flera av de till landsorganisationen anslutna fackförbunden utarbeta en intern lönestatistik, vilken i flertalet fall grundar sig på individuella uppgifter, som arbetarna avlämna till resp. avdelning på av förbundet tillhållna blanketter. Det förekommer även, att arbetsgivarna överlämna kopior av avlöningsbesked o. d. till de enskilda arbetarna eller fackorganisationerna. Flera av de till tjänstemännens centralorganisation anslutna organisationerna utarbeta likaledes en intern statistik, grundad på uppgifter från medlemmarna.

Svenska bokbindareförbundet inhämtar månatligen individuella uppgifter om medlemmarnas löneförhållanden.

Svenska byggnadsträarbetareförbundet utarbetar en statistik över arbetstid och årsinkomster, baserad på uppgifter från medlemmarnas semesterkort samt uppgifter om utbetalda ackordsöverskott.

Svenska elektriska arbetareförbundet utarbetar en på individuella uppgifter grundad statistik rörande förekomsten av ackordsarbete samt ackordsförtjänsternas storlek inom olika orter och ortsgrupper. Förbundet avser dessutom att inhämta individuella uppgifter om medlemmarnas arbetsförtjänster och arbetstid under år 1946.

Svenska frisörarbetareförbundet inhämtar kvartalsvis från sina medlemmar uppgifter om vederbörandes ställning inom yrket, lönegrupp och förmåner (såsom försäljnings- och arbetsprovision).

Svenska gjutareförbundet inhämtar årligen uppgifter för ett kvartal, vanligen det andra, beträffande varje medlems yrke, ålder, lön och utgjorda ar-

betstid. För de lokala avtalsförhandlingarna ha distrikten upprättat en egen statistik, grundad på summariska uppgifter.

Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet insamlar årligen lönestatistiska uppgifter beträffande arbetare inom byggnadsindustri och torvindustri; för småglas- och porslinsindustri inhämtas uppgifter halvårsvis och för byggnadsämnesindustri kvartalsvis. Uppgifterna avse i allmänhet den sammanlagda arbetstiden och lönesumman för en yrkeskategori eller ett arbetslag.

Svenska gruvindustriarbetareförbundets lönestatistik har efter överenskomelse med arbetsgivarna i huvudsak kommit att baseras på nominativa uppgifter, som arbetsgivarna dels månatligen, dels kvartals- eller halvårsvis lämna till avdelningarnas statistikförare. I vissa fall inhämtar förbundet även individuella uppgifter från medlemmarna.

Svenska handelsarbetareförbundets lönestatistik avser flertalet av förbundets medlemsgrupper och grundar sig på individuella uppgifter för en avlöningsperiod (vecka eller månad) under årets fjärde kvartal. Dessutom verkställer förbundet vid behov specialundersökningar beträffande olika grupper av företag och medlemmar.

Svenska järnvägsmannaförbundet för lönestatistik beträffande banarbetare, vilken grundar sig på individuella uppgifter.

Svenska metallindustriarbetareförbundet (jfr sid. 63) verkställer årligen lönestatistiska undersökningar, vilka i allmänhet grunda sig på individuella uppgifter om lön och arbetstid under en avlöningsperiod. I fråga om tonlöns- och skiftlönsarbetarna vid järnbruken inhämtas även summariska uppgifter om arbetsförtjänster och arbetstid för lag med gemensamhetsackord.

Svenska murareförbundet utarbetar dels en statistik över årsarbetstid, löner och semester, grundad på uppgifter från semesterkortens jämte upplysningar om utbetalda ackordsöverskott, dels en statistik över ackordsförtjänster. Den sistnämnda statistiken består av en allmän statistik och en kompletterande specialstatistik. Den allmänna ackordsstatistiken grundar sig på uppgifter från olika arbetsplatser, avseende ett kalenderår. För varje arbetsplats redovisas arbetsgivarens namn, arbetsort, byggnadens konstruktion och ändamål, total ackordssumma, förskottsavlöningar samt ackordsöverskott. Specialstatistiken baseras på uppgifter från utvalda avdelningar på olika platser i landet. Inom dessa avdelningars verksamhetsområden utväljas vissa arbetsplatser, där »oblandade» arbeten pågå. På de sålunda utvalda arbetsplatserna äro lagbasarna skyldiga att föra noggranna anteckningar om den arbetstid, som användes för varje särskilt arbete. Till förbundet insändas individuella uppgifter beträffande arbetstid och arbetsförtjänst vid såväl tidlöns- som ackordsarbete.

Svenska målareförbundet inhämtar från omkring 125 platser lönestatistiska uppgifter, vilka grunda sig på kopior av avlöningsbesked och fördelningslistor för ackordsöverskott. (Jfr sid. 40.)

Svenska pappersindustriarbetareförbundet inhämtar månatligen eller för varje avlöningsperiod uppgifter om arbetsinkomsterna å ordinarie tid för manliga, fullgoda arbetare. Uppgifterna äro antingen individuella eller (beträffande lagackord) summariska. (Jfr sid. 67.)

Svenska sjöfolksförbundet har vid några tillfällen verkställt stickprovsundersökningar av löneförhållandena inom vissa delar av sjöfarten.

Svenska sko- och läderindustriarbetareförbundets lönestatistik baseras på av medlemmarna för varje vecka lämnade rapporter, vilka sammanställas kvartalsvis och per kalenderår.

Svenska stenindustriarbetareförbundet insamlar från sina avdelningar individuella uppgifter om medlemmarnas löneförhållanden.

Svenska sågverksindustriarbetareförbundet har år 1946 omlagt sin lönestatistik, vilken numera grundar sig på kvartalsvis från avdelningarna inhämtade uppgifter om bl. a. ackordsförtjänsterna för olika arbetslag. Därjämte har förbundet för år 1945 från avdelningarna inhämtat uppgifter rörande samtliga medlemmars årsinkomster hos sågverksföretagen. Förbundet avser att varje år infordra och sammanställa dylika uppgifter.

Svenska träindustriarbetareförbundet inhämtar kvartalsvis från sina medlemmar individuella uppgifter om yrke, ålder, antal år i facket, lön och arbetstid. Dessutom verkställer förbundet varje år en på summariska uppgifter grundad undersökning rörande löneförhållandena under en vecka i september.

Svenska typografförbundet inhämtar en gång om året under fjärde kvartalet från sina medlemmar uppgifter om yrkesspecialitet, ålder, antal år i yrket samt veckolön (oberäknat övertidsersättning).

Telegraf- och telefonmannaförbundet utarbetar årligen en statistik över timförtjänsterna för verkstadsarbetare, grundad på nominativa uppgifter, som tillhandahållas av de olika verkstäderna.

Bland de större tjänstemannaorganisationer, som utarbeta egen lönestatistik, må nämnas *försäkringstjänstemannaförbundet*, *svenska bankmannaförbundet*, *svenska industritjänstemannaförbundet* och *Sveriges arbetsledareförbund*, vilka regelmässigt inhämta uppgifter om medlemmarnas yrkes- eller tjänsteställning, arbetsuppgifter, utbildning, avlönings-, arbetstids- och pensionsförhållanden. *Handelstjänstemannaförbundets* lönestatistik baserar sig på ett grundformulär för varje medlem, innehållande uppgifter om yrkeställning, utbildning, löne- och arbetstidsförhållanden o. s. v.; dessa uppgifter kompletteras successivt genom upplysningar från medlemmarna samt genom anteckningar om förhandlingsresultat m. m.

KAP. 5

Lönestatistiken i de nordiska grannländerna

I samtliga nordiska länder var det löneförhållandena inom jordbruket, som först blevo föremål för regelbundna periodiska undersökningar. I Danmark började denna statistik år 1897. Den blev emellertid icke årlig förrän år 1921, då en omorganisation ägde rum. År 1943 omlades statistiken ånyo och överfördes då till Statistisk Departement. I Norge ha årliga uppgifter om löneförhållandena inom jordbruket inhämtats sedan 1915/16. Den nuvarande organisationen av statistiken genomfördes 1923/24 i samband med att statistiken övertogs av Statistisk sentralbyrå. I Finland ha löneuppgifter för lantarbetare införskaffats sedan år 1924.

En fortlöpande statistik över arbetslönerna inom industrin kom till stand år 1918 såväl i Danmark som i Norge. I Danmark är löneserien obruten sedan 1918, medan den norska statistiken omlades år 1940. I Finland fick man en fortlöpande lönestatistik för industriarbetare först år 1936.

I det följande lämnas en redogörelse för de viktigaste grenarna av den offentliga lönestatistiken i Danmark, Finland och Norge samt en redogörelse för arbetet inom den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken.

A. Danmark

Lönestatistiken för lantarbetare. Uppgifter rörande lönerna inom jordbruket i Danmark insamlas fr. o. m. år 1943 två gånger om året, nämligen efter de båda flyttningsdagarna 1 maj och 1 november. Undersökningarna äro begränsade till en femtedel av landskommunerna. Vid varje undersökningstillfälle utväljes en ny femtedel av kommuner. Det åvilas kommunalfullmäktige i de berörda kommunerna att utdela och insamla frågeformulären. Två formulär användas vid varje undersökning, ett som ifylles av varje arbetare själv och ett som besvaras av arbetsgivaren. Å arbetarformuläret skola uppgifter om namn, ålder, yrke, lön m. m. lämnas av alla arbetare, som på undersökningdagen i maj resp. november äro anställda å lantegendomar i de utvalda landskommunerna, med undantag för ägarens eller brukarens familjemedlemmar. På arbetsgivarformuläret skall ägaren eller brukaren lämna vissa uppgifter rörande egendomens storlek m. m. samt uppgiva lönen för varje tillfällig dagsverkare, som arbetat å egendomen under den tid, som förflutit sedan närmast föregående undersökning.

De löneuppgifter, som efterfrågas å arbetarformuläret, avse dels den avtalade kontanta lönen vid månads-, halvårs- eller helårsanställning, dels den utbetalade daglönen till dagsverkare. Beträffande naturaförmåner begäras uppgifter om huruvida vederbörande arbetare åtnjutit kost, logi, fri bostad, fria livsmedel, såsom mjölk, potatis eller andra varor, samt fritt bränsle. Någon beräkning av värdet av naturaförmånerna begäres ej och ej heller närmare uppgifter om naturaförmånernas karaktär och omfattning.

Å arbetsgivarformuläret efterfrågas namn, ålder och daglön för tillfälliga dagsverkare. Vidare skall för var och en av dessa arbetare uppgivas arbetets art samt huruvida utöver den kontanta lönen även utgått kost eller logi. Semesterlön skall ej inräknas i den uppgivna daglönen.

Antalet lantarbetare, som berördes av löneundersökningen den 24 november 1945, uppgick till 7 434 årsanställda, 7 877 halvårsanställda samt 645 månadsanställda. Vidare redovisades å arbetsgivarformulären 10 987 tillfälliga dagsverkare.

De individuellt redovisade arbetarna, som äro anställda per månad eller längre tid, fördelas vid bearbetningen på fem yrkesgrupper, nämligen fördrängar (Forkarle), ensamdrängar (Enekarle), andra drängar (andre Karle), djurskötare (Fodermestre) och hembiträden i lanthushåll (Piger). För dessa yrkes- och anställningsgrupper lämnas uppgift om den genomsnittliga kontanta lönen per år, resp. halvår och månad. Månadslön uppgives dock endast för hembiträden. De tillfälliga dagsverkarna fördelas på arbetare med och utan kost samt vissa åldersgrupper, för vilka redovisas den genomsnittliga penninglönen per dag dels på våren—sommaren och dels på hösten. För 1945/46 lämnas även spridningstal för lönerna inom samtliga ovan berörda grupper utom djurskötare. Såväl genomsnittslöner som lönevariationer redovisas med uppdelning på öarna och Jylland, och för de största yrkesgrupperna redovisas även genomsnittslöner inom varje landsdel på öarna och Jylland.

Resultaten av undersökningarna offentliggöras i Statistiske Efterretninger och under titeln »Landbrugsstatistik» i serien Statistiske Meddelelser.

Lönestatistiken för industriarbetare. Sedan år 1918 utarbetas den officiella lönestatistiken på grundval av Dansk Arbejdsgiverforenings statistik, som föreningen upprättar för sina medlemmars behov. Efter att löneuppgifterna bearbetats av arbetsgivarföreningen, ställes materialet till Statistisk Departements förfogande för granskning samt ytterligare bearbetning och publicering.

Primärmaterialet för arbetsgivarföreningens statistik utgöres av lönekort eller lönelistor, som arbetsgivaren ifyller för varje vuxen arbetare inom företaget. På lönekortet angives arbetarens namn och adress, yrkesgrupp, fackförening och födelseår samt arbetsgivarens namn och adress. Kortet omfattar ett kvartal, och löneuppgifterna påföras för varje vecka, som arbetaren varit sysselsatt hos vederbörande arbetsgivare. Härvid skiljes mellan ackords- och tidlönsarbete. För båda dessa löneformer redovisas det antal arbetstimmar, som under veckan utgjorts å ordinarie tid och övertid, samt den del av lönen (exkl. dyrtidstillägg), på vilken semesterlönen beräknas. Dyrtidstillägg och semesterlön redovisas var för sig, liksom sådana extraförtjänster som över-

tidstillägg och tillägg för förskjuten arbetstid. Dylika extraförtjänster medtagas ej vid beräkningen av semesterlönen och ingå ej heller i den genomsnittliga timförtjänst, som uträknas varje kvartal dels för ackordsarbete och dels för tidlönsarbete. Däremot inräknas dyrtidstillägget i den genomsnittliga timförtjänsten.

Lönematerialet redovisas av arbetsgivarföreningen uppdelat på Köpenhamn och landet i övrigt. För yrkesarbetare (faglaerte) lämnas uppgifter om genomsnittsförtjänsten per timme inom olika yrken. Yrkesarbetare fördelas härvid på 66 olika yrkesgrupper — för arbetsgivarföreningens interna bruk även uppdelade på näringsgrenar. Icke yrkesarbetare (ufaglaerte och s. k. tillaerte) samt kvinnliga arbetare redovisas företrädesvis efter näringsgren, men för internt bruk uppdelas dessa arbetare även efter sysselsättningens art. Härvid fördelas icke yrkesarbetare på 65 individualyrken och kvinnliga arbetare på 53 yrkesgrupper.

För att icke ändringar i arbetarnas yrkesfördelning skola försvåra jämförelser av lönerna vid olika tidpunkter, utför departementet varje kvartal standardberäkningar av timförtjänsterna, vilka publiceras i Statistisk Aarbog.

Statistisk Departement har nyligen påbörjat en specialundersökning av lönespridningen inom olika yrken på grundval av arbetsgivarföreningens löneuppgifter. Dessutom planeras en särskild undersökning rörande de yngre arbetarnas löneförhållanden.

Arbetsgivarföreningens lönestatistik omfattar endast arbetare sysselsatta vid företag, som äro anslutna till föreningen. Dessa representera så gott som samtliga grenar av industrin och hantverket, men ett stort antal småföretag — särskilt hantverkare på landsbygden — stå dock utanför lönestatistiken. Denna belyser därför huvudsakligen löneförhållandena för arbetare i städerna. År 1926 började Statistisk Departement insamla löneuppgifter även från statliga företag och enskilda företag utanför arbetsgivarföreningen. Över hälften av de arbetare, som berördes av dessa undersökningar, voro anställda i allmän tjänst. Denna komplettering av arbetsgivarföreningens statistik upphörde år 1932, sedan det visat sig, att inarbetandet av dessa uppgifter i arbetsgivarföreningens material icke nämnvärt förändrade lönestatistikens resultat.

Översikter över arbetslönerna inom industrin publiceras kvartalsvis i Statistiske Efterretninger. Utförligare redogörelser för lönestatistiken beträffande åren 1914—1925 och 1926—1931 ha lämnats i Statistiske Meddelelser.

B. Finland

Lönestatistiken för lantarbetare. Uppgifter om arbetslönerna inom jordbruket insamlas av byrån för social forskning, lantbruksstyrelsen, socialministeriets löneavdelning och lantbruksproducenternas centralförbund.

Den statistik, som utarbetas av byrån för social forskning, grundar sig på uppgifter från vissa efter representativa grunder utvalda orter. Speciella om-

bud uppsamla från arbetsgivarna individuella uppgifter om de faktiska arbetsförtjänster, som lantarbetarna uppburit per månad, resp. dag och timme. Härvid redovisas såväl den kontanta lönen som naturaförmånernas storlek och sammansättning. I statistiken medtagas endast arbetare, som fyllt 18 år. Löneuppgifterna insamlas två gånger om året, i februari och augusti. På grundval av dessa uppgifter redovisas genomsnittliga månadslöner för vissa yrkesgrupper, fördelade efter löneformer, samt genomsnittliga sommar- och vinterdaglöner för fasta och tillfälliga daglönare med och utan kost. Före år 1946 efterfrågades även årslöner.

Lantbruksstyrelsens lönestatistik ingår i Finlands officiella statistik över lantushållningen. Den grundar sig på uppgifter från kommunalnämnderna rörande den gängse lönen i kommunen för vissa lantarbetargrupper. Uppgifterna insamlas en gång om året (under januari—mars) och avse förhållandena under föregående kalenderår.

Lantbruksproducenternas centralförbunds lönestatistik omfattar fast anställda statare, karlar i arbetsgivarens kost, kreatursskötare och ladugårdsbiträden samt tillfälliga manliga och kvinnliga daglönare i arbetsgivarens kost och i egen kost. De fast anställda arbetarnas löner avse ett avlöningsår, medan de tillfälliga arbetarnas löner hänföra sig till perioden juli—oktober.

Redogörelser för löneförhållandena inom jordbruket publiceras i Social tidskrift.

Lönestatistiken för skogsarbetare. Socialministeriets löneavdelning erhåller uppgifter om löneförhållandena vid skogsarbete av skogsdistriktskontrollörerna. På grundval av dessa uppgifter göres månatligen en sammanställning. Den innefattar endast arbetslönerna på de kontrollerade arbetsplatserna, varför det kan förekomma, att antalet redovisade arbetsplatser och arbetare växlar avsevärt under olika månader. Detta medför att materialets representativitet blir ganska växlande. Statistiken lämnar uppgifter om dagsförtjänsterna på de kontrollerade arbetsplatserna för huggare, körare och lastare samt om timlöner för flottare med fördelning på avlöningsdistrikt. Uppgifterna publiceras i Social tidskrift.

Lönestatistiken för industriarbetare m. fl. Statistiken grundar sig på primärmaterial, som kvartalsvis insamlas av olika arbetsgivarförbund och sammanställs av Arbetsgivarernas centralförbund. Uppgifterna avse i allmänhet medeltimförtjänster för fullt arbetsföra manliga resp. kvinnliga arbetare, som fyllt 18 år. I lönematerialet för textilindustrin ingå även arbetare under 18 år.

För uträknande av medeltimförtjänsterna efterfrågas i regel antalet arbetare, antalet av dem utgjorda arbetstimmar och summa till dem utbetalade löner under kvartalet. Timantalet omfattar både ordinarie arbetstid och övertid. I arbetslönerna ingår kontant lön jämte övertids- och ackordstillägg, produktionspremier m. m. samt värdet av naturaförmåner. Uppgifterna för textilindustrin och sågverken avse emellertid blott arbetsförtjänsterna på ordinarie tid.

Resultaten av beräkningarna sammanställas kvartalsvis, varvid meddelas

antalet i statistiken ingående manliga och kvinnliga arbetare och deras timförtjänster med fördelning efter industrigrenar. För de olika industrigrenarna ha uppgifterna under de olika kvartalen icke insamlats på ett fullt enhetligt sätt. Uppgifterna avse i en del fall hela kvartalet, i andra däremot blott en eller två månader under kvartalet, och för somliga industrigrenar saknas helt och hållet uppgifter för vissa kvartal.

Översikter av löneutvecklingen under åren 1939—1944 ha publiceras i Social tidskrift. Avsikten är, att liknande översikter över timförtjänsterna inom industrin skola publiceras kvartalsvis.

Byrån för social forskning sammanställer dessutom en statistik över arbetslörnerna i statens arbeten samt vid arbeten i städernas och köpingarnas regi. I förra fallet utgöres primärmaterialet av löneuppgifter från arbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens, järnvägsstyrelsens, lantbruksstyrelsens, forststyrelsens, byggnadsstyrelsens och länsstyrelsernas regi. Uppgifterna insamlas för sista månaden i varje kvartal. För de statsanställda arbetarna avse beräkningarna enbart manliga arbetare, vilka uppdelas på grovarbetare, specialarbetare och körkarlar. Beträffande kommunalarbetarna erhållas uppgifter om medeltimförtjänsterna för män och kvinnor samt medeltimlönen för timmermän, chaufförer och grovarbetare. Statistiken publiceras såsom kvartalsöversikt i Social tidskrift.

C. Norge

Lönestatistiken för lantarbetare m. fl. Uppgifter om löneförhållandena inom jordbruket inhämtas årligen av Statistisk sentralbyrå från 4 gårdar i varje kommun. Frågeformuläret är uppdelat på två avdelningar, en för års- eller månadsavlönade arbetare och en för fasta eller tillfälliga daglönare. I bägge avdelningarna efterfrågas den sedvanliga kontanta lönen under sommar- och vinterhalvåret för de vanligast förekommande manliga och kvinnliga yrkesgrupperna. Uppgifter om naturaförmåner inhämtas ej. Beträffande års- eller månadsavlönade arbetare skola endast lämnas uppgifter om kontantlönerna för arbetare med kost och logi, medan daglönarna uppdelas i två grupper, nämligen arbetare med och utan kost. Daglönare, som erhålla naturaförmåner av annat slag, medtagas ej i statistiken. Formuläret innehåller även uppgifter om arbetsförtjänsterna vid vanligt skogsarbete samt körning, varjämte skall angivas högstpriset per m³ för avverkning och vedhuggning inom orten.

På grundval av inkomna uppgifter utarbetas beräkningar över genomsnittslönerna i varje amt och i hela riket, vilka publiceras i Statistiske meddelelser.

Lönestatistiken för industriarbetare m. fl. Lönestatistiken för industriarbetare utarbetas sedan 1940 av Statistisk sentralbyrå i samarbete med Norsk arbeidsgiverforening, som under ett flertal år varje kvartal inhämtat summariska löneuppgifter från sina medlemmar. Arbetsgivarförbundet ombesör-

jer insamlingen av materialet och ställer det till byråns förfogande. Som följd av detta samarbete har byrån upplagt sin statistik efter samma principer som arbetsgivarföreningen. Den är sålunda en summarisk kvartalsstatistik, och frågeformulären ha utarbetats efter samma system som arbetsgivarföreningens. Den enda skillnaden är, att byrån har en annan, mindre specificerad yrkesindelning. Denna ordning är genomförd inom hela industrin med undantag för företag, som äro medlemmar i Mekaniske verkstедers landsforening och Papirindustriens arbeidsgiverforening. Dessa arbetsgivarföreningar, vilkas lönestatistik är upplagd efter andra principer, utarbeta själva statistiken åt Statistisk sentralbyrå. De ställa emellertid i vissa fall primärmaterialet till byråns disposition.

Lönestatistikens formulär innehålla rubriker för medelantalet arbetare under kvartalet, antalet av dem utgjorda arbetstimmar å ordinarie tid och summa till dem utbetalade löner för såväl arbete å tidlön som ackordsarbete. Vidare redovisas antal timmar och utbetalad lön på övertid, antal semesterdagar och semesterlön, dyrtidstillägg och extraförtjänster, såsom gratifikation m. m. Statistiken ger upplysning om den ordinarie genomsnittsförtjänsten per timme vid tidlöns- och ackordsarbete samt den genomsnittliga timförtjänsten vid övertidsarbete, oberäknat semesterlön och vissa extraförtjänster. För arbetare inom industrin specificeras nyssnämnda uppgifter i regel på förmän samt vuxna och minderåriga manliga och kvinnliga arbetare. Arbetare inom hantverket redovisas med fördelning på fack- och hjälparbetare samt lärlingar. Entreprenadfirmor bilda dessutom en grupp för sig; från dessa företag erhållas uppgifter om lönerna för olika yrkesgrupper utan fördelning efter ålder och löneform.

Redogörelser för statistiken utarbetas särskilt för industri, hantverk och entreprenadfirmor. För samtliga grupper lämnas en redovisning efter näringsgrenar. Särskilda uppgifter för Oslo och företag utanför Oslo föreligga beträffande hantverket, och för arbetare hos entreprenadfirmor redovisas löneuppgifter för olika landsdelar.

Undersökningarnas resultat publiceras i Statistisk sentralbyrås publikation »Arbeidslønninger i industrien».

Förutom ovannämnda statistik publiceras sedan 1920 i Statistiske meddelelser årliga uppgifter rörande lönerna vid vissa statliga företag. Från de statliga järnvägarna, telegrafverket och hamnväsendet erhålles kvartalsstatistik, medan vägväsendets statistik omfattar ett budgetår. De olika institutionernas uppgifter avvika något från varandra på grund av att statistiken bygger på vederbörande verks egna formulär, vilka översändas till byrån. I samtliga fall erhållas genomsnittsförtjänster per timme, i vissa fall med fördelning på ackords- och tidlönsarbete. Vidare lämnas i Statistiske meddelelser varje år uppgifter om kommunalarbetarnas timlöner. Primärmaterialet erhålles från 22 städer och 4 stadsliknande landskommuner och avser avtalsenlig lön samt dyrtidstillägg. Uppgifter om månadslönen för hembiträden med kost och logi insamlas varje år i oktober från sjukkassorna i 18 städer, och resultaten publiceras årligen i Statistiske meddelelser.

D. Samordning av de nordiska ländernas lönestatistik

Den nordiska socialpolitiska konferensen i Köpenhamn den 10—12 september 1945 hemställde till de deltagande ländernas regeringar att tillsätta en nordisk expertkommitté för samordning av de nordiska ländernas lönestatistik. En sådan kommitté har sedermera kommit till stånd och består av två representanter för vardera Danmark, Norge och Sverige samt en representant för vardera Finland och Island.

Vid konstituerande sammanträde i Köpenhamn den 3 och 4 juni 1946 uppdrogos riktlinjerna för kommitténs arbete samt fördelades de närmaste arbetsuppgifterna mellan de deltagande ländernas delegationer.

Kommitténs andra möte ägde rum i Stockholm den 18 och 19 november 1946. Förutom kommitténs ledamöter närvaro i egenskap av sakkunniga bl. a. representanter för arbetarnas och arbetsgivarnas huvudorganisationer i de nordiska länderna.

Mötet informerades om 1946 års lönestatistiksakkunnigas arbete samt behandlade föreliggande material angående möjligheterna att samordna de nordiska ländernas lönestatistik för lantarbetare, skogsarbetare och sjöfolk samt att utarbета en gemensam kompetensgruppering och yrkesnomenklatur för industriarbetare och privatanställda.

Kommittén enades om följande beslut.

I varje land borde utses en sekreterare med uppgift att verkställa fortsatta undersökningar om lämpligt grupperingsschema för industriarbetare o. d. Dessa undersökningar skulle avse lämpligheten och möjligheten att genomföra en kompetensgruppering av industriarbetare i tre huvudgrupper samt att för jämförelser mellan löneläget i de nordiska länderna utvälja vissa jämförbara typyrken; även den relativa förekomsten av sådana typyrken borde så vitt möjligt belysas.

Varje lands delegation skulle vidare låta utarbета en redogörelse över f. n. tillämpade huvudprinciper vid olika former av lönesättning och över förekommande yrkesbeteckningar samt arbetsbeskrivningar för vissa yrken.

På grundval av yttranden från olika deltagande länder över föreliggande preliminära utredningar skulle slutgiltiga förslag framläggas från dansk sida angående lönestatistiken för lantarbetare, trädgårdsarbetare och sjöfolk samt från finsk sida beträffande lönestatistiken för skogs- och flottningsarbetare. Den svenska delegationen åtog sig att utreda vissa speciella redovisningsprinciper och begrepp, såsom tidlöns- och ackordsarbete, tidlöns- och ackordsarbetare, »ordinarie timförtjänst» och olika tillägg till lönen. De norska representanterna åtog sig att utföra en förberedande utredning om lönestatistiska frågor angående stats- och kommunaltjänstemän samt privatanställda.

Kommitténs tredje möte är avsett att hållas i Oslo under våren 1947.

KAP. 6

Företagens bokföring av löner och arbetstid m. m.

Enligt gällande föreskrifter äro vissa kategorier av arbetsgivare skyldiga att meddela uppgifter eller föra anteckningar om enskilda arbetstagares löne- och arbetstidsförhållanden. För att kunna tillämpa semesterlagens bestämmelser måste ävenledes arbetsgivare i vissa fall föra sådana anteckningar.

Enligt taxeringsförordningen den 28 september 1928 skola arbetsgivare med vissa undantag utan anmaning till taxeringsmyndigheterna meddela uppgift beträffande varje person, som hos arbetsgivaren innehaft anställning eller uppdrag eller utfört tillfälligt arbete eller som av arbetsgivaren åtnjutit pension, angående hans förmåner under nästföregående år i avlöning, arvode eller annan ersättning för utfört arbete eller i pension.

Föreskrifter om förande av övertidsjournal ingå i lagen om arbetstidens begränsning den 16 maj 1930, sjöarbetstidslagen den 30 september 1938, arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942, arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer den 30 juni 1944 och lantarbetstidslagen den 8 juni 1945.

Enligt lagen om aktiebolag den 14 september 1944 skall i aktiebolags förvaltningsberättelse uppgivas medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare samt medelantalet övriga i bolagets tjänst anställda personer. I förvaltningsberättelsen eller i vinst- och förlusträkningen skola vidare utbetalade löner redovisas i tre poster, nämligen löner till dels arbetare, dels styrelsen, verkställande direktör och andra företagsledare, dels ock övriga befattningshavare i bolaget.

Enligt lagen om semester den 29 juni 1945 skall lön utgå under semester. Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, äger uppbära den å semestertiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande hans genomsnittliga dagsinkomst under de dagar av kvalifikationsåret, å vilka han utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Hänsyn skall därvid icke tagas till sådant tillägg till lönen, som utgått för tid utöver den för arbetstagaren normala arbetstiden (övertidstillägg). Vid beräkning av lön under semester skall hänsyn tagas till tid, då arbetstagare på grund av vissa i lagen angivna orsaker varit frånvarande från arbetet. För arbetstagare, som icke

är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsperiod, må överenskomma om annan beräkning av semesterlönen än den i lagen föreskrivna träffas i form av kollektivavtal, vilket även må tillämpas beträffande arbetstagare, som icke omfattas av kollektivavtalet men sysselsättes i sådant arbete, för vilket avtalet gäller.

Enligt uppbördsförordningen den 31 december 1945 skall arbetsgivare, som enligt lag är skyldig föra handelsböcker, hava sin bokföring så ordnad att därav framgå arbetstagares namn, utbetald lön samt löneavdrags belopp.

Ett stort antal arbetsgivare ha dels för interna behov, dels med hänsyn till den av myndigheter och organisationer utarbetade statistiken upprättat en bokföring av enskilda arbetstagares löne- och arbetstidsförhållanden, vilken är mera detaljerad än vad de anförda författningsbestämmelserna i och för sig kräva. Såsom ovan (sid. 25) nämnts, ha de sakkunniga verkställt en undersökning beträffande bokföringen av löner och arbetstid inom olika näringsgrenar. En sammanfattning av undersökningens resultat har meddelats i de sakkunnigas skrivelse den 26 april 1946 (se sid. 26). Härutöver må framhållas, att en stor del av de företag, som regelbundet insända summariska eller nominativa uppgifter till socialstyrelsens och arbetsgivarorganisationernas lönestatistik, ha genomfört en bokföring av enskilda arbetstagares löner och arbetstid med fördelning på olika löneformer m. m. i anslutning till de formulär, som användas för nyss nämnda statistik. Arbetsgivarorganisationerna ha genom rekommendationer till sina medlemmar verkat för enhetlighet beträffande här ifrågavarande bokföring inom olika branscher.

Vid den här berörda bokföringen torde, vad beträffar arbetare inom industri m. m., som regel å de individuella avlöningskortet noteras dels det antal arbetstimmar, som utgjorts under varje avlöningsperiod, dels de löner, som utbetalats vid varje avlöningstillfälle. I de fall, då ett ackordsarbete sträcker sig över flera avlöningsperioder, torde denna bokföring ej kunna läggas till grund för en exakt redovisning av den lönesumma, som svarar mot ett visst antal arbetstimmar (jfr sid. 20). En dylik redovisning måste baseras på ackordsräkningar o. d. De sakkunniga ha därför funnit det vara av vikt att erhålla kännedom om förekomsten av långvarigare ackordsarbeten inom olika näringsgrenar såsom stöd för ett bedömande av förutsättningarna för en på nominativa uppgifter för en kortare tidsperiod baserad lönestatistik (jfr sid. 81). I detta syfte ha genom socialstyrelsens utredningsbyrå inhämtats vissa upplysningar från arbetsgivar- och arbetarorganisationer. Vidare har svenska metallindustriarbetareförbundet verkställt en särskild undersökning rörande förekomsten av »långa ackord», vars resultat ställts till de sakkunnigas förfogande.

Enligt de av socialstyrelsen inhämtade upplysningarna spela »långa ackord», d. v. s. ackordsarbeten som sträcka sig över flera avlöningsperioder och för vilka ersättningen delvis utgår i efterskott, en betydande roll inom samtliga byggnadsyrken. Dylika arbeten förekomma vid en del företag inom gruvindustrin. Vad beträffar metallindustrin, äro långa ackord relativt vanliga inom verkstadsindustrin (jfr sid. 53). Långa ackord förekomma inom

jord- och stenindustrin i nämnvärd omfattning endast inom block- och löstensindustrin och inom träindustrin företrädesvis vid möbelfabriker, trähusfabriker, båtbyggerier o. d. Inom pappers- och grafisk industri, livsmedelsindustri, textilindustri, läder-, hår- och gummivaruindustri samt kemisk-teknisk industri synas långa ackord vara relativt sällsynta. Det må slutligen framhållas, att långvarigare ackordsarbeten utföras av byggnadsarbetare, metallarbetare m. fl., som äro anställda vid företag inom olika industrigrenar.

Svenska metallindustriarbetareförbundet utsände i maj 1946 till styrelserna för förbundets avdelningar och klubbar ett frågeformulär, enligt vilket uppgift bl. a. skulle lämnas om det ungefärliga arbetarantalet vid varje arbetsplats och om hur stor del av arbetarantalet som vanligen arbetade på »långa ackord», d. v. s. ackord som sträckte sig över två eller flera avlöningsperioder i följd.. Formuläret besvarades med avseende på 947 arbetsplatser, vid vilka sysselsattes inalles cirka 173 000 arbetare; av dessa beräknades 13 % vanligen arbeta på långa ackord. Vid företag anslutna till Sveriges verkstadsförening redovisades 825 arbetsplatser med cirka 125 000 arbetare, varav 17 % uppgåvos vanligen arbeta på långa ackord. Motsvarande siffror voro för företag anslutna till järnbruksförbundet resp. 84, 41 000 och 0.4 % samt för andra företag, anslutna till svenska arbetsgivareföreningen, resp. 38, 7 000 och 2 %. Det må framhållas, att undersökningen icke berörde bil- och cykelverkstäder samt rör- och smidesfirmor.

KAP. 7

Arbetsmarknadsorganisationernas önskemål beträffande den offentliga lönestatistiken

Såsom ovan (sid. 25) framhållits, ha de sakkunniga genom en rundskrivelse till arbetsgivar- och löntagarorganisationer begärt dels uttalanden om deras synpunkter och önskemål beträffande en eventuell omläggning av den offentliga lönestatistiken, dels redogörelser beträffande den lönestatistik, som utarbetades inom organisationerna.

Flertalet av de tillskrivna arbetsgivarorganisationerna och en del löntagarorganisationer ha antingen förklarat sig icke ha några önskemål med avseende på lönestatistikens omläggning eller underlåtit att besvara skrivelsen i detta hänseende. I detta kapitel ges till en början en sammanfattning av de viktigaste önskemål, som framförts av organisationerna; därefter återges svenska arbetsgivareföreningens utlåtande samt — in extenso eller i sammandrag — de positiva utlåtanden, som inkommit från de enskilda organisationerna.

A. Sammanfattning av organisationernas önskemål

Uppgiftsskyldighet. Ett flertal fackförbund, ett par tjänstemannaorganisationer och två arbetsgivarorganisationer anse det önskvärt, att den offentliga lönestatistiken baseras på uppgiftsskyldighet för berörda arbetsgivare. Vissa organisationer rekommendera beträffande sina verksamhetsområden uppgiftsskyldighet för alla (eller »praktiskt taget alla») arbetsgivare. Andra organisationer rekommendera uppgiftsskyldighet för företag över en viss storleksgräns, varierande mellan 4 och 24 anställda.

Primärmaterialets beskaffenhet och materialets gruppering. Flertalet av de fackförbund, som besvarat skrivelsen, synas förutsätta, att lönestatistiken baseras på nominativa primäruppgifter eller att i varje fall primärmaterialet utformas så, att det möjliggör en starkare differentiering av statistiken med avseende på olika yrkesgrupper, åldersgrupper o. d. Några tjänstemannaorganisationer önska, att statistiken skall innehålla såväl spridningstal som medeltal, vilket tydligen förutsätter nominativa primäruppgifter. Tidningarnas arbetsgivareförening anser det nödvändigt att lönestatistiken beträffande tidningarnas personal grundas på nominativa uppgifter.

I fråga om *arbetare* uttala några fackförbund, att statistiken bör avse årsinkomster. Två av dessa (fastighetsarbetareförbundet och sjöfolksförbundet) synas anse en sådan statistik tillfyllest, under det att övriga förbund torde förutsätta, att statistiken skall giva upplysning om genomsnittliga timförtjänster. Flera fackförbund anse, att genomsnittsförtjänsterna på ordinarie arbetstid (oberäknat övertidsersättning, skiftersättning, semesterlön o. d.) böra redovisas särskilt.

Några fackförbund rekommendera en starkare differentierad redovisning efter näringsgrenar. Åtskilliga förbund önska specificerad statistik beträffande olika yrkesspecialiteter eller slag av arbeten. Några förbund rekommendera redovisning i anslutning till de grupperingar, som förekomma i gällande kollektivavtal, efter dyrortsgrupper och åldersgrupper. Önskemål ha vidare framförts om särredovisning av arbetsförtjänsterna vid tidlöns- och ackordsarbete eller för tidlöns- och ackordsarbetare.

Lantarbetsgivareföreningen önskar en specificering av timlönestatistiken för lantarbetare på gårdar med och utan kollektivavtal. Fastighetsarbetareförbundet önskar en motsvarande differentiering av den föreslagna årslönestatistiken för fastighetsarbetare (jfr ovan).

För arbetarpersonalens vidkommande ha tämligen skiftande önskemål framförts beträffande längden av den period, som primäruppgifterna böra avse. En del fackförbund föreslå, att primäruppgifter, avseende ett kvartal eller en avlöningsperiod, skola insamlas varje kvartal. Andra förbund rekommendera inhämtande av primäruppgifter en eller två gånger om året för en avlöningsperiod eller ett kvartal eller av uppgifter för ett kalenderår.

Metallindustriarbetareförbundet föreslår, att primäruppgifterna skola avse en avlöningsperiod, men i förekommande fall justeras med hänsyn till »långa ackord». Ett par förbund rekommendera preliminära undersökningar på grundval av uppgifter för årets första månader, vilka skulle kunna färdigställas under samma år. Lantarbetsgivareföreningen föreslår en preliminär statistik beträffande utbetalda löner och tillämpade avlöningsformer, vilken bör föreligga i september under löpande avtalsår och grundas på uppgifter för exempelvis tiden 1 november—15 juli; primäruppgifterna för den slutliga statistiken böra avse månadslöner. Tidningarnas arbetsgivareförening föreslår inhämtande av primäruppgifter avseende ett kalenderår.

I fråga om *tjänstemän* gälla de framställda önskemålen genomgående en statistik angående årslöner. Vissa organisationer ha föreslagit, att primäruppgifter skola inhämtas en gång om året eller vart femte år. Det har även föreslagits, att materialet skall redovisas efter åldersgrupper, yrkesspecialiteter, ställning i yrket och dyrortsgrupper.

Metallindustriarbetareförbundet anser, att den offentliga lönestatistiken bör innefatta såväl periodiska löneräkningar som årliga snabbundersökningar, vilka böra avse såväl arbetare som tjänstemän. Förbundet anser det önskvärt att jämförelser mellan olika löntagarkategorier underlättas, t. ex. genom att man för samtliga kategorier beräknar veckolöner.

Tiden för statistikens färdigställande. Flera organisationer ha anfört, att den nuvarande offentliga lönestatistiken icke färdigställes med sådan snabbhet, att den kan bli till större nytta i förhandlingsarbetet, och uttalat önskemål om en snabbare bearbetning.

En del organisationer föreslå, att primäruppgifter beträffande löneläget under löpande kalenderår insamlas under första halvåret och bearbetas i sådan takt, att resultaten kunna föreligga före årets slut. Andra organisationer föreslå, att primäruppgifterna skola avse ett helt år och att resultaten skola föreligga under första hälften av följande år. Skogs- och flottningsskolearbetareförbundet önskar, att statistik för närmast föregående arbetssäsong skall färdigställas till omkring den 1 juli. Textilarbetareförbundet föreslår, att primäruppgifter inhämtas varje kvartal och att resultaten färdigställas under följande kvartal; uppgifter för hela året böra föreligga under första hälften av följande år. Försäkringstjänstemannaförbundet önskar, att primäruppgifterna inhämtas omkring 1 juli och att resultaten föreligga i början av påföljande år.

Sekretess. Några fackförbund ha uttalat önskemål om en redovisning av lönestatistiska uppgifter för särskilda företag, vilka uppgifter skulle ställas till de fackliga organisationernas förfogande. Metallindustriarbetareförbundet föreslår sådan ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, att kollektivavtalsbunden arbetsmarknadsparter medges rätt att erhålla lönestatistiska uppgifter beträffande enskilda företag. De förenade förbunden föreslå, att primäruppgifterna skola kontrolleras av arbetarparten. Gruvindustriarbetareförbundet anser, att fackföreningarnas representanter böra erhålla avskrifter av primäruppgifterna samt att de skola ha rätt att erhålla »förtjänstuppgifter för arbete, varom förhandlingar kunna vara förestående»; som ett alternativ till en utvidgad offentlig lönestatistik ifrågasätter förbundet en lagstiftning »innebärande skyldighet för arbetsgivarna att till arbetarparten överlämna sammanställning över utbetalda avlönningar».

B. Utlåtanden från arbetsgivarorganisationer

Svenska arbetsgivareföreningen: »Den statistik över arbetarlönerna, som vår förening årligen utarbetar, har samma karaktär som den av Kungl. socialstyrelsen utarbetade arbetarlönestatistiken. Den bygger sålunda på summariska uppgifter från företagen över antal arbetstimmar respektive häremot svarande lönesummor med den fördelning av dessa uppgifter på olika löneformer, som befunnits erforderlig inom olika industrier eller branscher. Överensstämmelsen i uppläggning mellan socialstyrelsens och vår lönestatistik är så stor, att styrelsen och vi i samarbete sökt åstadkomma en såvitt möjligt likformig uppställning av de uppgiftsformulär, som användas av styrelsen och av oss var för sig. Syftemålet härvidlag har varit att underlätta arbetet för våra gemensamma uppgiftslämnare, industriföretagen, och minska risken för felaktigheter i de lämnade uppgifterna.

Vi ha funnit denna summariska lönestatistik tillfredsställande för vårt behov och ha icke för avsikt att omlägga densamma.

Under ett tidigare skede utarbetades inom vår förening en individualstatistik, byggd på individualuppgifter. Emellertid gav erfarenheten vid handen, att denna statistik lade en mycket tung uppgiftsbörda på företagen utan att ge häremot svarande båtnad i fråga om den praktiska nyttan av de statistiska resultaten. I början av 1920-talet slopades denna individualstatistik och vi övergingo till den nu förda summariska lönestatistiken.

Till en början utarbetades denna statistik kvartalsvis med sammanförande av kvartalsresultaten till årssammanställningar. Från och med år 1928 slopades emellertid kvartalsstatistiken, varigenom uppgiftslämnarnas arbete ytterligare underlättades. Uppgifterna för ett år infordras i början av året därpå och lönestatistiken brukar föreligga i tryck under loppet av september månad samma år.

Enligt vår erfarenhet låter sig kravet på en arbetarlönestatistik, som ger en jämförande översikt över löneutvecklingen på olika områden av arbetsmarknaden, icke förena med önskemålet, att samma statistik skall specificeras med hänsyn till bl. a. olika yrkes- och åldersgrupper. Önskar man en detaljerad statistik, blir det nödvändigt att industri för industri anpassa statistikens uppläggning med hänsyn till förekomsten av olika arbets- och löneformer. En viss specialstatistik föres mer eller mindre regelbundet inom ett mindretal av de till vår förening anslutna yrkesförbund. Inom flertalet yrkesförbund har behov av en komplettering av vår lönestatistik icke framträtt eller, där så vid någon tidpunkt varit fallet, kunnat tillgodoses genom engångsutredningar.

Då vi icke ha för avsikt att omlägga vår egen lönestatistik, föreligger från vår sida helt naturligt icke något önskemål om en omläggning av den offentliga lönestatistiken.

På grund härav och med utgångspunkt från våra egna tidigare erfarenheter av styrka vi socialstyrelsens förslag, att denna statistik dels omläggas till kvartalsstatistik, dels vidgas att omfatta med vissa års mellanrum utförda allmänna löneräkningar, grundade på individuella årslöneuppgifter, och dels slutligen utökas med årliga snabbundersökningar, vilka också skulle grundas på individuella löneuppgifter.

Vår uppfattning är, att en kvartalsvis genomförd summarisk lönestatistik av skäl, som vi vid överläggningar i denna fråga delgivit socialstyrelsen, icke är så tillförlitlig som årsstatistiken, vilken senare sålunda måste bibehållas som kontroll på kvartalsstatistiken. Däremot skulle med kvartalsstatistiken företagens uppgiftsbörda ökas till fyra gånger den nuvarande; likaså skulle socialstyrelsens eget arbete med den summariska statistiken väsentligt öka utan att en häremot svarande båtnad skulle vinnas.

En detaljerad, på individuella uppgifter grundad lönestatistik, som tar sikte på att kartlägga löneförhållandena för olika yrkes- och åldersgrupper inom olika industrier, förutsätter för att bli rättvisande en enhetlig yrkesbeteckning och en enhetlig tillämpning av denna. Att skapa en dylik förutsättning är en uppgift, som icke löses på kort sikt. Enligt vår uppfattning skulle en dylik specialstatistik icke vara av den betydelse för kollektivavtalsförhandlingarna, som man på arbetarhåll föreställer sig. En blick på våra kollektivavtal ger vid handen, att lönebestämmelserna i dessa icke äro utslagsgivande för arbetarnas timförtjänster, vilka på flertalet områden väsentligen påverkas av i vilken omfattning ackordsarbete förekommer. Det torde vara tämligen självfallet, att den offentliga lönestatistiken rimligen icke kan inriktas på en specificerad redovisning av ackordsförtjänster; redan en löneräkning av det slag socialstyrelsen ifrågasätter innebär en anhopning hos styrelsen av ett mycket omfattande uppgiftsmaterial, vars bearbetning inom rimlig tid kommer att innebära en mycket stor ansvällning av arbetet å styrelsens statistiska byrå. Om sålunda dessa löneräkningar icke komma att vara av det praktiska värde man på arbetarhåll föreställer sig, är det alldeles ofrånkomligt, att det för de uppgiftslämnande företagen skulle innebära en mycket betungande ökning, därest de på-

lades skyldighet att lämna individuella uppgifter rörande arbetstagarnas inkomst av arbete. Redan nu äro företagen tyngda av uppgiftsskyldigheter av olika slag till organisationer och myndigheter, och den av riksdagen beslutade skatteindrivningsreformen liksom förebådade reformer inom socialförsäkringen komma att ålägga dem ytterligare bördor av detta slag. Med hänsyn härtill bör det vara statsmakterna angeläget att icke utan att utomordentliga skäl tala härför öka företagens uppgiftsbörda, när det gäller den offentliga lönestatistiken.

I fråga om tjänstemannalöner utföra vi ingen fortlöpande årlig statistik utan ha hittills nöjt oss med från tid till annan gjorda undersökningar. Icke heller på detta område hysa vi något önskemål om en utvidgning av den offentliga lönestatistiken.»

Bankernas förhandlingsorganisation: Det torde icke vara praktiskt möjligt att giva den offentliga lönestatistiken en så detaljerad utformning och färdigställa den inom sådan tid, att den kan tillgodose de önskemål, som organisationen och dess medlemmar i olika avseenden uppställa på den egna lönestatistiken.

Den offentliga lönestatistikens värde ur jämförelsesynpunkt skulle ökas genom kompletteringar och förbättringar i följande avseenden:

»Statistikmaterialet synes i förekommande fall böra göras mer representativt än för närvarande och vid bearbetningen redovisas gemensamt endast för sådana företag, som tillhöra samma verksamhetsområde och ha samma arbetsuppgifter.

Lönestatistiken torde vidare i fråga om de anställda främst böra avse löneförhållandena för vanlig förvaltnings- och kontorspersonal, varför löner för personal i befordrad ställning eller med speciella kvalifikationer eller särskilt kvalificerade arbetsuppgifter icke böra medtagas i denna grupp.

Med hänsyn till att lönerna till tjänstemän som regel öka med stigande ålder synes statistiken därjämte för samtliga anställda böra uppläggas efter ålder.

Lönestatistiken synes slutligen böra redovisas dyrortsvis och för de anställda baseras på deras årslön, vilken bör innefatta det under redovisningsåret till den anställde utbetalade lönebeloppet i form av grundlön, kristillägg och rörligt tillägg, ev. familjebidrag etc. plus ev. naturaförmåner.»

Svenska lantarbetsgivareföreningen: »Därest en omläggning av den officiella lönestatistiken skulle ifrågakomma, vill föreningen för jordbrukets vidkommande framföra följande önskemål.

Det skulle vara av stort intresse om en preliminär lönestatistik rörande avtalsåret $\frac{1}{11}$ — $\frac{31}{10}$ kunde uppgöras så tidigt att lönestatistiken kunde föreligga redan i september månad. Jordbruksavtalen utlöpa nämligen den 31 oktober och förhandsförhandlingarna om nya avtal pläga taga sin början i september månad. F. n. föreligger den officiella lönestatistiken först 1 å $1\frac{1}{2}$ år efter resp. kalenderårs utgång, varför statistiken i förhandlingsarbetet allenast kan få betydelse som kontroll av vad tidigare genomförda lönehöjningar eller lönesänkningar betytt i praktiken. En preliminär statistik avseende t. ex. tiden $\frac{1}{11}$ — $\frac{15}{7}$, alltså en betydande del av avtalsåret, skulle däremot direkt kunna utnyttjas vid förhandlingarna. Den preliminära statistiken behövde allenast avse de faktiskt utbetalda arbetslönerna samt tillämpade avlöningsformer.

Vad åter den slutgiltiga statistiken beträffar, måste densamma anses fylla de anspråk, som kunna ställas å densamma. Lönestatistiken giver sålunda en fyllig bild av lantarbetarnas löneförhållanden m. m. I några hänseenden skulle emellertid nämnda statistik kunna fullständigas.

Sålunda skulle det vara av intresse, om tabellerna rörande de faktiska löneinkomsterna vore uppspaltade för egendomar med eller utan kollektivavtal även i fråga om timlönerna och icke enbart i fråga om årsinkomsten. Årsinkomstens storlek är nämligen avhängig av arbetstillgången, under det timlönens storlek direkt utvisar avtalsrörelsernas inflytande på lönerna.

Vidare skulle en fullständigare redovisning av de inom jordbruket förekommande löneformernas användning vara av betydelse. För den skull borde löneformernas användning redovisas för varje yrkesgrupp, körkarlar, fördrängar o. s. v., ej endast som nu för huvudgrupperna. Vid förhandlingarna är det nämligen av vikt att veta om arbetarna i viss yrkesgrupp vanligtvis avlönas med ren kontantlön eller om naturaförmåner i större eller mindre utsträckning ingå i lönen. Saknas kännedom härom, omöjliggöres en rättvis differentiering av lönerna. Nämda båda av föreningen föreslagna kompletteringar av den officiella lönestatistiken synas kunna åstadkommas utan större kostnader. Uppgörandet av den preliminära statistiken skulle möjligen ställa sig dyrbarare. Föreningen vill härvid framhålla att det är angelägnare att en preliminär statistik av ovan skisserad beskaffenhet uppgöres än att övrig mindre betydelsefull omläggning av statistiken vidtages.

Primäruppgifterna böra lämpligen avse månadslöner, emedan lantarbetarna oavsett avlöningsformen i allmänhet erhålla lönen en gång pr månad.

Mot den officiella lönestatistikens representativitet har föreningen vad gäller jordbruket inga anmärkningar att framställa.»

Sveriges skrädderiarbetsgivares centralförening: »Om en reformering av den offentliga lönestatistiken skulle komma till stånd, anse vi det synnerligen önskvärt att i denna 'beställningsskrädderiet' får en egen rubrik och ej som nu hopkopplas med sömnadsfabriker, d. v. s. att skillnad göres på hantverk och industri inom sömnadsbranschen.

Tidsperioden bör omfatta ett år och en vecka och primäruppgifterna böra inhämtas hos alla skrädderiföretag, som sysselsätta arbetare.

Hur ofta dessa böra inhämtas är svårt att säga, likaså tiden för dessas färdigställande.

Beträffande de redovisade löntagarnas fördelning bör sådan ske enligt följande uppställning:

Män, kvinnor, åldersgrupper, veckoarbetare, ackordsarbetare, effektiv arbetstid per år i veckor och ortsgrupper.

Skulle en utförlig lönestatistik på ovanstående basis kunna införas i den offentliga lönestatistiken och den myndighet, som skall handha statistikens upprättande, kan ålägga arbetsgivarna att insända uppgifter, skulle det vara till stort gagn för vår organisation vid förhandlingsarbetet om avtal med svenska beklädnadsarbetareförbundet.»

Tidningarnas arbetsgivareförening: »Till en början vilja vi i princip livligt instämma i de önskemål, som från olika håll framförts i syfte att erhålla en utvidgad och förbättrad offentlig lönestatistik. Inom tidningarnas avtalsområde har nämnda statistik hittills kunnat användas endast i begränsad utsträckning, främst beroende på att den varit för schematisk och haft för ringa aktualitet. För att bedöma tidningarnas löneförhållanden ha vi sålunda varit så gott som helt hänvisade till en egen inom föreningen årligen upprättad statistik.

Däremot har den offentliga statistiken utgjort ett visst komplement till vår egen statistik, när det gällt att göra jämförelser med lönerna inom andra fack och att erhålla en överblick över löneutvecklingen för hela arbetsmarknaden under de gångna åren.

Förhållandena inom tidningarnas avtalsområde, liksom inom den grafiska branschen i dess helhet, göra det nödvändigt att infordra individuella löneuppgifter.»

(Här följer en redogörelse för föreningens lönestatistik; jfr sid. 41.)

»Av det anförda torde framgå, att ett helt ersättande av föreningens lönestatistik med den offentliga statistiken måste ställa mycket stora krav på den senare. Detta gäller framför allt kravet på ett snabbt bearbetande av de inkomna uppgifterna. Då förhandlingar om den grafiska industrins avtal i motsats till flertalet andra industrier äga rum på våren och sommaren är det ett mycket starkt önskemål att redan då äga tillgång till bearbetade uppgifter rörande arbetarnas inkomster un-

der närmast föregående kalenderår. Man skulle visserligen kunna tänka sig att omlägga redovisningsåret så att det sammanfaller med avtalsåret; det har emellertid ansetts, att detta skulle ställa för stora krav på de enskilda arbetsgivarna, eftersom nu avsedda uppgifter såväl till tid som belopp sammanfalla med de årligen avgivna deklarationsuppgifterna till skattemyndigheterna. För den offentliga statistiken torde det väl också vara ett önskemål att uppgifterna inom samtliga branscher hänföra sig till kalenderår. Ävenledes vore det tänkbart att ändra tidpunkten för uppgifterna om utgående löner från den 15 januari till tidigare dag, helst i nära anslutning till ett nytt avtals ikraftträdande, något som även har övervägts; anledningen till nuvarande datum är *dels* att detsamma enligt stadgarna utgör tidpunkt för redovisning av det arbetarantal, för vilket medlemsavgifter beräknas, *dels* ock att det sammanfaller med lämplig tid för infordrande av uppgifter om föregående års inkomster. För föreningens löpande arbete skulle det eljest vara fördelaktigt att snarast möjligt ha tillgång till de individuella lönerna efter varje nytt avtal. När nya avtal inneburit särskilt omfattande löneomräkningar, har sådana uppgifter ibland infordrats även efter nya avtals ikraftträdande, varvid det motivet också förelegat, att det varit önskvärt att kontrollera medlemmarnas omräkningar. Dessa uppgifter ha dock hittills ej lagts till grund för någon statistisk bearbetning.

Ur lönestatistisk synpunkt bör det vara fullt tillräckligt att infordra löneuppgifter en gång om året. Såväl det ökade arbetet med bearbetningen som besväret för uppgiftslämnarna torde icke på långa vägar motsvara det värde ett tätare lämnande av uppgifter kan komma att få. Däremot kan det med hänsyn till den grafiska industrins speciella förhållanden vara tänkbart att de nämnda båda slagen av uppgifter av skäl som ovan anförts lämnas vid olika tidpunkter på året.

Antalet företag, som skall lämna primäruppgifter, bör för tidningarnas del helst ej begränsas.

I tidningsavtalen förekommer en ganska långt gående yrkesspecialisering med olika löner för olika yrkeskategorier. En tillfredsställande statistik förutsätter därför motsvarande uppdelning.»

C. Utlåtanden från fackförbund, anslutna till landsorganisationen

De förenade förbunden: »Enligt vår mening bör lönestatistiken ordnas på så sätt, att varje företag med minst 25 anställda ålägges att föra lönestatistik. De uppgifter angående löneläget för olika arbetargrupper, som därvid framkomma, böra ställas till arbetarpartens förfogande. Efter det att arbetarparten varit i tillfälle bedöma uppgifternas riktighet och ev. felaktigheter tillrättalagts, bör arbetsgivarparten ha skyldighet att i avskrift tillställa socialstyrelsen uppgifterna för bearbetning. Genom en dylik anordning torde vinnas en bättre översikt över olika arbetargrupperns löneläge samt en välbehövlig underlättning i parternas förhandlingsarbete.»

Svenska bokbindareförbundet: Den statliga lönestatistiken bör baseras på uppgiftsskyldighet för praktiskt taget alla företagare, sålunda även företagare med några få anställda.

Statistiken bör omsluta helt kalenderår, och redovisningen bör ske kvartalsvis. Bearbetningen bör ske såväl företagsvis som branschvis, enär insyn beträffande löneläget bör möjliggöras vid företagen. Uppgifterna böra starkare differentieras för olika arbetsområden och yrkesgrupper; så t. ex. böra särskilda medeltal uträknas beträffande lönerna för bokbinderiarbetare, typografer och litografer vid samma företag. Statistiken bör ge upplysning om såväl timlöner som årslöner. Vidare böra uppgifter framkomma beträffande löneinkomsterna såväl inklusive som exklusive inkomst av skift- och övertidsarbete m. fl. extra inkomster. Särskilda medeltal böra även beräknas för olika dyrtorsgrupper.

Svenska fastighetsarbetareförbundet: Den nuvarande offentliga lönestatistiken ger ingen ledning för bedömandet av löneutvecklingen för korttidsarbetare inom näringsgrenar, där denna anställningsform är dominerande. Vid omläggning av den offentliga lönestatistiken bör densamma utvidgas till att omfatta åtminstone vissa grupper korttidsarbetare, bl. a. fastighetsarbetare. Beträffande de sistnämnda bör statistiken grunda sig på årsförtjänsten för arbetare, som haft årsanställning i fastighet. Hänsyn bör tagas till huruvida lönerna regleras genom kollektivavtal eller ej. Fastighetsägare böra åläggas att lämna löneuppgifter. Resultaten böra offentliggöras under maj månad året efter det kalenderår uppgifterna avse.

Svenska frisörarbetareförbundet: Den nuvarande offentliga lönestatistiken har föga värde vid avtalsförhandlingarna. Statistiken bör grundas på individuella uppgifter, avseende ett kvartal, med hänsyn till vissa säsongbetonade yrken och sysselsättningar.

Svenska gjutareförbundet: Vid en omläggning av den offentliga lönestatistiken böra gjuterierna redovisas såsom en särskild grupp. Det är önskvärt, att lönestatistiken redovisas för varje större arbetstagarkategori, för vilken riks- eller distriktsavtal gäller, samt för de i avtalen angivna dyrtorsgrupperna.

»Statistiken bör omfatta alla arbetare mellan 20 och 60 år samt lärlingar hos företag med minst 5 arbetare och bör upptagas en viss period varje år, exempelvis ett kvartal, olika för olika fack eller arbetsområden. Uppgifterna böra avse de grupper, som enligt kollektivavtalen sammanföras i särskilda grupper, exempelvis yrkesarbetare, tempoarbetare, grov- eller diversearbetare samt specialarbetare, och självfallet dessa grupper efter varje kön var för sig. Beträffande gruppindelningen torde ävenledes samråd lämpligen böra ske med vederbörande arbetsmarknadsparter. Genom här skisserade tillvägagångssätt förefaller det som om en objektivt grundad allmän och officiell lönestatistik skulle kunna åstadkommas.

Förutsättningen härför är givetvis, att den nuvarande frivilligheten för arbetsgivare att lämna löneuppgifter ersättes med skyldighet därtill.»

Svenska grov- och fabriksarbetareförbundet: Lönestatistiken bör framkomma snabbare än för närvarande och innehålla uppgifter om genomsnittsinkomsterna för olika yrkesgrupper inom samma näringsgren. Det vore önskvärt att få uppgifter om årsinkomsterna för olika grupper av byggnadsarbetare, såsom byggnadsgrovarbetare, murare, byggnadsträarbetare o. s. v.

Svenska gruvindustriarbetareförbundet: »Hittillsvarande erfarenheter av förhandlingsarbetet utvisa, att förbundets underhandlingsdelegerade äro mera betjänta av förtjänststatistik än inkomststatistik. Vid förhandlingar blir det sällan fråga om inkomsten för en viss grupp, utan förtjänsten per timme för endera särskilt angivet arbete eller viss bestämd arbetsplats. Vi våga tro, att diskussionen för framtiden kommer att ha nyssnämnda inriktning, vilket enligt vårt förmenande bör beaktas vid eventuell omläggning av den offentliga lönestatistiken.

— — — — —
För gruvornas vidkommande har i den officiella lönestatistiken specificeringen begränsats till förmän, män och minderåriga. För det praktiska förhandlingsarbetet — i synnerhet vid förhandlingar under avtalstiden — har denna statistik i det närmaste saknat reellt värde, ty diskussionerna om förtjänsterna omspänna i regel olika slag av arbeten samt förtjänsterna vid skilda arbetsplatser.

I fråga om specificering framstår för oss angeläget att för gruvornas vidkommande uppdelning i första hand sker med hänsyn till avtalsområden. Vidare bör inom dessa områden särskilt angivas följande genomgående förekommande arbeten: borrhning, bergbrytning, schakt- och ortdrivning, lastning och tappning, maskinell lastning, maskinell utfrakt i gruvan, byggnadsarbete under jord, anrikningsarbete (med särskilt angivande av skiftbasarbete, in- och utfrakt samt vägning, krossning, maskinpassning och reparatörsarbete), spelstyrning ovan jord, skrädning för hand inkl. avfrakt, utlastning ovan jord för hand, borrhväsning, verkstadsarbete, byggnadsarbete ovan jord, övrigt arbete under jord och övrigt arbete ovan jord.

Beträffande gruvorna i Norrbotten borde dessutom tillkomma: kranlastning, tippningsarbeten samt utlastning.

I fråga om det lokala förhandlingsarbetet är tillika nödvändigt att fackföreningsarnas representanter dels erhålla avskrift av de uppgifter som insändas till det ämbetsverk som skall bearbeta primärmaterialet, samt dels även rätt att erhålla förtjänstuppgifter för arbete, varom förhandlingar kunna vara förestående.

Därest de sakkunniga skulle komma till uppfattning, att det för rimliga kostnader icke är möjligt genomföra de önskemål beträffande den offentliga lönestatistiken berörda fackförbund komma att framföra, vilja vi hemställa till Eder undersöka möjligheterna för arbetarparten att på annat sätt erhålla tillförlitliga uppgifter. Det synes oss icke orimligt med rekommendation till parterna att själva träffa överenskommelse i frågan. En sådan lösning av statistikfrågan kan enligt vårt förmenande inrangeras under problemet om industriell demokrati och intern företagsinformation. Om den vägen icke är framkomlig vilja vi uttala önskemål att de sakkunniga överväga lagstiftning i ärendet, innebärande skyldighet för arbetsgivarna att till arbetarparten överlämna sammanställning över utbetalda avlöningar, varvid samtidigt förtjänar övervägas huruvida icke sådan lagstiftning kan samordnas med frågan om insyn i företagen.»

Svenska handelsarbetareförbundet: Vid en omläggning av den offentliga lönestatistiken böra särskilda uppgifter redovisas för olika yrkesgrupper vid samma företag. Så t. ex. böra chaufförer, kafferostare och montörer redovisas skilda från lagerarbetare vid handelsfirmor, och butiksföreståndare böra ej sammanföras med de egentliga butiksbiträdena. I fråga om butikspersonal bör statistiken uppdelas på olika branscher. Med hänsyn till lönelägets beroende av ålder och branschvana böra de olika yrkesgrupperna även fördelas efter ålder.

»Vi finna självklart, att uppgifterna beträffande samtliga grupper av anställda uppdelas med hänsyn till dyrortsförhållandena. Någon annan indelning än den som anvisas av den officiella dyrortsgrupperingen kan väl därvid inte ifrågakomma.

Insamlingen av uppgifter till lönestatistiken stöter helt naturligt på ganska stora svårigheter inom handeln, där det finns en mängd relativt små företag. Det torde emellertid inte vara lämpligt att begränsa uppgiftsinsamlingen till att avse företag över en viss storleksordning. På grund av näringsgrenens karaktär kan detta medföra, att städer och andra större orter bli för starkt representerade i förhållande till de mindre orterna. Ett representativt urval av företag är att föredraga, ehuru vi vilja understryka vikten av att insamlingen får så stor omfattning, som det med hänsyn till kostnads- och andra problem är möjligt.

Inom vårt förbunds område gäller så gott som utan undantag fasta vecko- eller månadslöner. Uppgifterna kunna därför lämpligen avse en avlöningsperiod och lämnas en eller två gånger per år. Om insamlingen begränsas till en gång om året, bör den äga rum på våren. Flertalet avtalsrörelser (för vårt förbunds vidkommande i synnerhet de som beröra lagerpersonal och mejeripersonal) föras under vinterhalvåret, och om insamlingen av uppgifter äger rum exempelvis i mars eller april, kommer resultatet av vinterns lönerörelser att avspeglas i statistiken. Det är därefter önskvärt, att bearbetningen av det insamlade materialet kan ske så snabbt, att statistiken föreligger färdig vid årets slut, då den skulle kunna vara till ledning i de vid den tidpunkten aktuella förhandlingsfrågorna.

Den nu tillämpade ordningen vid uppgiftsinsamlingen, som innebär att bl. a. övertidssättning och semesterlön slås ut på antalet fullgjorda arbetstimmar, förrycker resultatet. Uppgifterna böra avse uppburen lön för ordinarie arbetstid under en avlöningsperiod.»

Svenska järnvägsmannaförbundet: Den offentliga lönestatistiken bör grundas på primäruppgifter, som inhämtas årligen och avse kalenderår. Resultaten böra vara tillgängliga under första halvåret efter det år statistiken avser.

Svenska livsmedelsarbetareförbundet: Lönestatistiken bör endast avse de löner som äro upptagna i gällande kollektivavtal men icke de merbetalningar, som utgå till s. k. första män och arbetande förmän. Den ersättning som utgår vid skiftarbete samt vid s. k. obekväm arbetstid, som förlägges inom ramen av 48-timmarsveckan, bör uteslutas eller registreras särskilt.

Svenska metallindustriarbetareförbundet: »Den nuvarande officiella lönestatistiken är för knapphändig som underlag för förhandlingsarbetet. Den publiceras därtill för sent för att komma till nytta i flertalet förhandlingssituationer. Dessa och andra olägenheter påvisades i landsorganisationens skrivelse av den 7 mars 1944 till chefen för socialdepartementet. Förbundet delar i allt väsentligt de i nämnda skrivelse anförda synpunkterna beträffande den officiella lönestatistikens brister. Vi ha alltid med beklagande måst konstatera, att den officiella lönestatistiken sålunda icke kunnat förkorta eller i övrigt befrämja förhandlingsarbetet i önskad utsträckning. Detta har nödvändiggjort, att den av Svenska Metallindustriarbetareförbundet för dess privata behov skapade lönestatistiken — detta skedde långt innan den nuvarande officiella årliga industriarbetarstatistiken 1918 tillkom — allt fortfarande upprätthålles, nu dock under andra former än de ursprungliga.

Under många år före vårt nuvarande statistiksystem hade förbundet en i princip alla medlemmar omfattande permanent lönestatistik, som redovisades branschvis — till en början varje kvartal, senare varje halvår eller år. Denna statistik byggde på individualuppgifter, huvudsakligen i form av varje medlems egna anteckningar veckovis om inkomst och arbetstid. Efter varje kalenderkvartals slut uppsamlades dessa specifikationer och insändes till förbundets statistikkontor för bearbetning. Tillvägagångssättet var perfekt i princip men blev i verkligheten mindre tillfredsställande. Individualuppgifterna tillkommo ofta slentrianmässigt eller ojämnt och arbetarna frågade sig med rätta, varför det skulle vara nödvändigt med det invecklade permanenta individualuppgiftssystemet, då ju alla förtjänst-, tids- och andra uppgifter funnos samlade hos arbetsgivaren, varifrån även vi borde kunna erhålla uppgifter. Detta i kombination med en år för år dalande representativitet var ett av skälen till den omgestaltning förbundets lönestatistik genomgick 1942—1943. Ett annat skäl för omläggningen var det stora tidsavståndet mellan påbörjad individualuppgift och publicerat slutresultat — samma olägenhet som allt fortfarande vidlåder den officiella lönestatistiken — varigenom förbundets statistik tyvärr fick en förhandlingsmässigt underordnad betydelse.

Vid upprepade tillfällen under tiden för vår permanenta lönestatistik sökte förbundet få till stånd en samverkan med Sveriges Verkstadsförening, som emellertid avvisade alla inviter härtill. Förbundet har för sin lönestatistik sålunda alltid varit beroende av den omständliga, i viss mån osäkra, tidsödande och kostnadskrävande uppgiftsinsamling, som arbetarnas individuella medverkan innebär.

Vår nuvarande lönestatistik består huvudsakligen av i regel årliga snabbundersökningar av arbetarlönerna vid mekaniska verkstäder (innefattande även elektriska verkstäder, skeppsvarv, metallmanufaktur etc.), järnbruk (järn-, stål- och kopparverk, järn- och stålmanufaktur), bilreparationsverkstäder och rörledningsfirmor. Statistiska undersökningar av ungefär samma typ planeras även för andra fack, exempelvis smidesfacket. Denna form av snabbundersökningar ha vi praktiserat fr. o. m. 1943 och — som vi själva anse — med gott resultat. Varje undersökning har exakt anslutit sig till för facket gällande kollektivavtal. Vi ha härigenom vid höstens avtalsförhandlingar förfogat även över ett statistiskt förhandlingsmaterial, som varit baserat på individualuppgifter om löneförhållandena under våren samma år. Det är givetvis av största betydelse, att statistiken är så pass aktuell, särskilt under tider och förhållanden, då kollektivavtalen slutas för blott ett år i sänder.

Avgörande för värdet av våra snabbundersökningar är givetvis tillförlitligheten hos primärmaterialet, vilket exempelvis för den mekaniska verkstadsindustrin i

någon mån kunnat anses vara diskutabelt med tanke på de långa ackorden etc., då uppgiftsperioden i regel är så kort som en vecka (avlöningsperiod). Vi ha emellertid med detaljerade anvisningar för förtjänst- och arbetstidsuppgifternas notering direkt från avlöningsbeskeden genom särskilt utsedda och kvalificerade medlemmar sökt tillförsäkra primärmaterialet högsta kvalitet. Om de vid vår kontroll funna oriktigheterna korrespondera vi i och för rättelse med avdelningarnas uppgiftsinsamlare, och kassationen kan därigenom begränsas till några tiondels procent. Vad vi till äventyrs och obetydligt förlora i exakthet, vinna vi mångfalt i tid och resultatens utnyttjande. Den tidigare vikande representativiteten har övergått i stigande och uppgiftsmaterialet blir bättre år från år. Endast på ett avsnitt ha vi nu kvar något av den förutvarande permanenta lönestatistiken, nämligen för ton- och skiftlönsarbetare vid järnbruken. Denna vår s. k. tonlönsarbetarstatistik omfattar blott hela lag med gemensamhetsackord och beskriver platsens, icke arbetarens förtjänstssiffror.

De stora arbetsmarknadsparterna och deras organisationer ha skapat envar sin privata lönestatistik för att fylla uppenbara behov. På för staten motsvarande grunder har statens officiella lönestatistik tillkommit. Så länge styrkeförhållandena på arbetsmarknaden icke tilläto en mer rationell ordning än den som ännu består, var det också begripligt, att en ur logisk, ekonomisk och praktisk synpunkt för alla parter gemensam huvudstatistik över arbetarlönerna icke kunde åstadkommas. Fackförbunden måste finna sig i de förhållanden som rådde. Lön-tagarna och deras organisationer äro inte heller nu sinnade för att med långtgående tvång skapa samverkan på detta område. Svenska Metallindustriarbetareförbundets tidigare och upprepade och nu senast landsorganisationens omnämnda strävanden till en förnuftsmässig lönestatistisk gemenskap vittna härom. Det skärpta behovet av en fullödig arbetsmarknadsstatistik gör det emellertid nu nödvändigt att skapa den. Det är i grund och botten ett medborgerligt intresse av första ordningen att utbygga vår officiella lönestatistik så långt, att den av såväl arbetsgivare som arbetare erhåller vitsord och erkännes som en lika effektiv som objektiv gemensam informationsbas. Givet är därmed att statens lönestatistik måste få en sådan volym och så snabb presentation, att den i varje dominerande förhandlings-situation kan göra sig gällande. För förhandlingsarbetet skulle en sådan aktuell och objektiv lönestatistik vara av oskattbart värde.

Under hänvisning till vad vi i det föregående anført vilja vi meddela följande synpunkter och önskemål beträffande den officiella lönestatistikens omläggning till en kombination av årliga snabbundersökningar och (ev. mindre ofta företagna) löneräkningar.

Primärmaterialet baseras på nominativa uppgifter och lämnas liksom hittills av arbetsgivarna. Den nuvarande frivilligheten ersättes med skyldigheten att lämna uppgifter. Eventuellt kunna arbetsgivare med mindre än fem arbetare undantagas. Varje annan begränsning eller urvalsprincip bör undvikas, då ur förhandlingssynpunkt endast den fullständiga representativiteten är övertygande. Även socialstyrelsen framhåller i yttrande av den 4 maj 1944 önskemålet om uppgiftsmaterialets kvantitativa utökning i samband med dess kvalitativa förbättring.

Grundläggande för redovisningen bör så långt möjligt vara de kollektiva riksarbetsavtalen, vilket icke mycket torde avvika från den nuvarande ordningen. Uppgifterna fördelas ortsgruppsvis efter kön och yrkeskvalifikation och i viss mån även i åldersgrupper, för verkstadsindustrin exempelvis på grupperna vuxna över 20 år, 18—19-åringar och arbetare under 18 år. För samtliga kategorier behöver vidare en ytterligare uppdelning i tidlönsarbetare och ackordsarbetare äga rum (eventuellt tidlönsarbete—ackordsarbete). Ordinarie arbetstid och lön härför redovisas för sig, ordinarie arbetstid inklusive övertidsarbete och ersättning härför för sig.

För primärmaterialets iordningställande medföra de långa ackorden vissa besvärigheter, större ju kortare uppgiftsperioden är. Våra erfarenheter om de långa ackor-

dens förekomst och hindersamhet i den lönestatistiska verksamheten säga oss emellertid, att svårigheterna icke få överdrivas. Det är oss emellertid obekant i vilken utsträckning långa ackord förekomma inom industrin i allmänhet, men vi äro närmast böjda för att icke betrakta dem som någon större vansklighet för primäruppgiftsintagningen med mindre en direkt undersökning ger belägg för att så är fallet.

Beträffande ortsgrupperingen våga vi utgå från att socialstyrelsens nuvarande dyrortsindelning under år 1947 avlöses av en ny och att antalet dyrortsgrupper härvid reduceras till fem. I den mån den öppna arbetsmarknadens kollektivavtal inte redan ansluta sig till femgruppsindelningen kan förutsättas, att en sådan anpassning successivt sker i anslutning till statstjänarnas löneplacering efter den nya dyrortsindelningens grunder.

Primärmaterialet till den årliga snabbundersökningen synes oss i regel kunna begränsas till en avlöningsperiod, varigenom flertalet större såväl som mindre arbetsgivare torde ha möjlighet att lämna uppgifterna i form av kopior eller genomslag (i hela ark) av de individuella avlöningsbeskeden. Innan på så sätt erhållna uppgifter överlämnas för bearbetning, måste de emellertid kompletteras med uppgifter om kön, yrkeskvalifikationer och ålder, vilket med ett enkelt beteckningssystem är lätt genomfört. Därtill måste de justeras med hänsyn till långa ackord, där sådana förekomma. Anses det nödvändigt med en längre basperiod för primäruppgifterna, måste de infordras under andra former, vilket oavsett vald basperiod gäller alla uppgiftslämnare, som inte kunna åstadkomma omnämnda kopior eller genomslag.

Ur förhandlingssynpunkt fästa vi största avseendet vid de årliga snabbundersökningarna. Årslöneräkningarna torde få anses mera tjäna den allmänna ekonomiska politikens och socialpolitikens intressen och beträffande dem uttala vi endast önskemålet om att de så belysande som möjligt — trots en enligt vårt förmenande tillåtten stark koncentration till några få medeltalsuppgifter — må ansluta sig till snabbundersökningarnas uppläggning med avseende på ortsgrupps-, köns- och åldersindelning osv. Årslöneräkningsmaterialet bör läggas till grund för överskådliga spridningstabeller. Om löneräkningarna kunde genomföras varje år och under snabba, relativt enkla former, skulle en samtidig redovisning av det senaste kalenderårets genomsnittliga individualinkomster och det följande årets snabbundersökning vara av stort värde och äga betydande inflytande i avtalsrörelserna på hösten redovisningsåret. Kunna årslöneräkningarna icke utföras varje år, böra de dock äga rum oftare än vad socialstyrelsen nämner i sin remiss av den 8 oktober 1945. Ett eller högst två års avstånd mellan räkningsåren må i så fall medgivas.

Löntagare, som avlönas efter andra beräkningsgrunder än lön eller inkomst per timme, dvs. vecko- eller månadsavlönade tjänstemän, statliga befattningshavare o. a., böra även ingå i den statistiska redovisningen, såväl i snabbundersökningarna som i löneräkningarna. För underlättande av jämförelser olika kategorier löntagare emellan böra anvisningar eller regler för omräkning av olika lönesystem till en för dem alla gemensam bedömningsgrund utarbetas. Bäst torde vara att för alla löntagare beräkna veckolönen inkl. alla förmåner m. m. på sätt som redan tillämpas.

Tillvägagångssättet för den lönestatistiska belysningen av säsongfacken torde föranleda större svårigheter än för verksamhetsområden med mera konstant sysselsättning. Det synes oss dock möjligt att genom särskild uppmärksamhet vid valet av uppgiftsperiod eller -perioder och metoderna i allmänhet även för dessa fack åstadkomma resultat, vilka låta sig betraktas på samma sätt som de dominerande industrifackens.

För uppgifternas differentiering på skilda yrkeskvalifikationer inom ett och samma fack ha arbetsmarknadsparterna det största intresse. Ehuru en så långt gående bearbetning måste innebära en avsevärd men ingalunda orimlig merkostnad

för staten och bli tekniskt besvärlig, bör den kunna genomföras, om inte omedelbart med statistikens nu diskuterade omläggning, så i ett nära sammanhang därmed. Den privata partsstatistiken innehåller ofta en dylik redovisning, vilken då överskådligt visar lönestrukturen vid det enskilda företaget. Denna senare propå må framstå som förslag till den reformerade lönestatistikens fulländning. Med ett dylikt fullständigande önskar förbundet för socialstyrelsens lönestatistiska detalj göra möjligt att tillmötesgå — eventuellt mot särskild ersättning — arbetsmarknadsparts framställning om specialuppgifter ur det bearbetade materialet. Sådana framställningar torde oftast komma att avse enskilt företag eller del därav, varför vi förutsätta den ändringen i § 16 lagen om viss inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar av den 28 maj 1937, att kollektivavtalsbunden arbetsmarknads-part må äga rätt till de uppgifter, varom här är fråga. Den för en dylik specificerad redovisning grundläggande yrkesnomenklaturen måste naturligtvis vara ytterst koncentrerad för att inte bearbetningen skall drivas in absurdum. Under förutsättning att den officiella lönestatistiken även i sin nya form presenteras i ett flertal tabeller, som komplettera den egentliga huvudtabellen om arbetstid och löneinkomster, får den i kombination med ovan åsyftade av part ev. beställda specialbesked en i förhandlingsarbetet dominerande och avgörande betydelse. Det förhållandet, att den officiella lönestatistiken icke omfattar blott de till Svenska Arbetsgivareföreningen anslutna företagen utan jämväl alla övriga ned till en mycket låg gräns i fråga om arbetarantalet, kommer att inbjuda såväl arbetsgivar- som arbetarorganisationerna till ett stort antal förfrågningar hos socialstyrelsen.

I och med den för en rationell lönestatistik ofrånkomliga, i det föregående nämnda lagändringen bli möjligheterna till kontroll över primäruppgifterna väsentligt större än de nu äro. Dels kan socialstyrelsen, om den härtill finner anledning, vända sig till vederbörande fackförbund med begäran om granskning av vissa uppgifter, varmed icke avses blott rutinmässiga och behövliga stickprov, dels kan kollektivavtalsberörd arbetsmarknads-part hos socialstyrelsen inhämta kännedom om visst uppgiftsmaterials art och tillförlitlighet.

I de för 1946 års lönestatistiksakkunniga givna direktiven begränsas förevarande utredning till arbetar- och förvaltningspersonal inom industri och samfärdsel m. m. Metallindustriarbetareförbundet är angeläget betona sitt intresse för en väsentligt längre gående utredning och framläggande av förslag till en statlig lönestatistik, omfattande även andra löntagargrupper, såsom statstjänare, kommunalanställda, hotell- och restaurangpersonal, skogsarbetare, vägarbetare, sjöfolk m. fl. Socialstyrelsen har för sin del anfört enahanda synpunkter och önskemål, dels i yttrande av den 4 maj 1944, dels i yttrande av den 8 oktober 1945. Med mindre än den fullständigast möjliga belysning av förtjänstförhållandena och deras fluktuationer inom skilda delar av landets näringsliv anser förbundet icke, att frågan om den statliga lönestatistikens omgestaltung fått en tillfredsställande lösning. Ehuru ett förverkligande av de av oss uppställda önskemålen oundvikligen måste tangera den övre gränsen för vad som kan anses rimligt ur statsfinansiell och administrativ synpunkt, torde behovet av en radikal lösning efter stora linjer motivera förverkligandet. Jämfört med de väldiga ekonomiska intressen på arbetsmarknaden och i samhället överhuvud taget, som den statliga lönestatistiken framdeles måste tillgodose, måste även mycket betydande kostnader för statistikens utförande anses försvarliga. För enskilda parter torde å andra sidan betydande inbesparingar framdeles vara att räkna med. Enbart vår organisation torde göra en direkt årlig inbesparing om minst 40 000 kronor vid den omläggning av lönestatistiken vi med vårt yttrande angivit. Vi kunna då slopa egna bearbetningar inom de områden, där den officiella statistiken fyller våra behov.

Svenska Metallindustriarbetareförbundet har alltid hävdat nödvändigheten av en offentlig, tillförlitlig, av alla arbetsmarknadsparter såsom objektiv erkänd lönestatistik. En delvis eller till det yttersta hemlighållen partsstatistik kan aldrig få mot-

partens vitsord. Förbundet intog denna ställning redan år 1904, då det första riksavtalet för verkstadsindustrin förbereddes. Den s. k. arbetsfredsdelegationen på tjugotalet delade vår uppfattning, vilken nu torde delas av alla arbetsmarknadens parter, innehållande förutsättningarna för en god lösning av den svenska lönestatistikens organisation och innehåll.»

Svenska pappersindustriarbetareförbundet: Den offentliga lönestatistiken bör vid en eventuell reformering uppfylla de fordringar, som förbundet ställer på sin egen lönestatistik.

I denna statistik indelas arbetarna i tre huvudgrupper: driftsarbetare, reparationsarbetare och grovarbetare. För drifts- och reparationsarbetare beräknas genomsnittsförtjänsterna i de olika lönegraderna (massaindustrin), resp. lönegrupperna (pappersbruksindustrin). För andra ackord än de gemensamma driftsackorden beräknas genomsnittsförtjänsterna för varje särskilt ackord. Beträffande grovarbetare (ute-, lastnings- och lossningsarbetare) utarbetas på grundval av individuella primäruppgifter en specificerad statistik över de vid olika företag förekommande lastnings- och lossningsackorden m. m.

»Vår organisations lönestatistik omfattar hela år, och uppgifterna insändas från förbundets samtliga avdelningar antingen avlönings- eller månadsvis. De statistiska bearbetningarna avse endast förtjänsten på ordinarie tid, varom förhandlingarna med motparten så gott som uteslutande röra sig i lönefrågorna. Sammanställning av de insända uppgifterna verkställes för varje särskild fabrik per halv- och helår. Årsgenomsnittet för de olika fabriken sammanställas i dyrortsklasser enligt gällande indelning, så att direkta lönejämförelser mellan de skilda företagen kunna verkställas.

Då organisationens lönestatistik för kvinnliga och minderåriga arbetare icke är tillräckligt representativ, ha vi för avsikt att förbättra densamma, och den bästa lösningen är därvid en på individuella uppgifter baserad statistik.»

Svenska sjöfolksförbundet: En offentlig statistik beträffande sjöfolkets löner skulle kunna baseras på uppgifter, insamlade genom förmedling av sjömanshusen, beträffande varje mans sammanlagda inkomster under ett kalenderår. Statistikens resultat böra bli tillgängliga senast ett halvår efter slutet av den period som den avser. De redovisade löntagarna böra uppdelas på sjömän i utrikes fart samt sjömän i inrikes fart (a: fartyg i kustfart, b: fartyg i skärgårds- och annan lokaltrafik) samt på yrkesspecialiteter.

Svenska sko- och läderindustriarbetareförbundet: »De synpunkter som anförts av landsorganisationen i dess motivering för en utredning om förbättring av socialstyrelsens lönestatistik delas av förbundet. För att lönestatistiken praktiskt skall kunna utnyttjas i förhandlingsarbetet kräves framför allt att den har löneuppgifter som hänför sig till tid sedan lönebestämmelserna senast ändrades. Vid de numera vanliga ettåriga avtalsperioderna erfordras därför att statistik upptages och bearbetas särskilt för väsentligt kortare tid än ett år. Önskvärt vore då att det visade sig möjligt att i de fall avtalen löpa per kalenderår uppgifterna för första halvårets båda kvartal kunde medtagas och att siffrorna vore tillgängliga under november månad. Statistikarbetet för ett år får på detta sätt utföras i två omgångar, men anordningen är ofrånkomlig om förbund med ettåriga avtal vid förhandlingstillfällen skall ha tillgång till aktuellt material. Därest primäruppgifter insamlas kvartalsvis och arbetet bedrivs kontinuerligt ges det också möjlighet att den offentliga statistiken skall kunna fylla den brist, som fackorganisationerna ansett sig nödsakade att själva söka avhjälpa.

Beträffande önskemål om differentierad statistik inskränker sig förbundet för sin del till att föreslå det uppgifterna är uppdelade i enlighet med den officiella dyrortsbeteckningen. Uppgifterna böra avse 4 grupper: manliga vuxna och minderåriga, kvinnliga vuxna och minderåriga. I sakkunnigas skrivelse till förbundet påpekas att en möjligast fullständig och snabbt framkommande lönestatistik måste avvägas mot

kostnads- och administrativa hänsyn, varför önskemålen böra graderas efter angelägenhetsgrad. Skulle det visa sig att de sakkunniga komma att föreslå en längre gående differentiering än vad som ovan angivits, har förbundet det önskemålet att skofabrikenas statistik ytterligare uppdelas i fyra grupper avseende huvudavdelningar inom fabrikationen, nämligen skärning, nåtling, bottning och stansavdelningarna.

För att statistiken skall bli representativ torde det ej vara nödvändigt att de minsta företagen medräknas i den sammanräkning som avses färdig före årets slut. Där- emot bör årsuppgifterna vara så fullständiga som möjligt i detta hänseende.

Därest den offentliga lönestatistiken omlägges i enlighet med här angivna riktlinjer torde för vårt förbund anledning ej föreligga att bibehålla vår nuvarande statistik, även om vi härigenom få avstå från de rent individuella uppgifter, vilka vid skiftande tillfällen äro av intresse att ha tillgängliga.»

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet har i skrivelse till socialstyrelsens utredningsbyrå den 7 juni 1943 anfört vissa synpunkter på ett inom socialstyrelsen utarbetat preliminärt förslag till omläggning av skogsarbetarstatistiken. Enligt förbundets mening kunde denna statistik i enlighet med nyssnämnda förslag baseras på uppgifter från vissa större arbetsgivarsammanslutningar under förutsättning att dessa kunde införskaffa erforderligt antal individualuppgifter, d. v. s. minst 15 000. Vederbörande skogsavverkare skulle utväljas efter representativa grunder och åläggas att avlämna ett formulär för varje arbetare; vederbörande arbetare skulle med sin underskrift betyga uppgifternas riktighet. (Jfr sid. 87.)

I skrivelse till lönestatistiksakkunniga den 9 april 1946 hänvisar förbundet till nyssnämnda skrivelse och framhåller dessutom, att uppboresreformen skapat gynnsammare förutsättningar för inhämtande av löneuppgifter från arbetsgivarna samt att nuvarande semesterlag framtingat en noggrannare kontroll av skogsarbetarnas arbetstid. Förbundet anser det önskvärt, att lönestatistik för närmast föregående arbetssäsong föreligger utarbetad omkring den 1 juli. Primäruppgifterna böra infördras (helst) månadsvis eller kvartalsvis.

Svenska stenindustriarbetareförbundet: Det är önskvärt, att fördelningen på branscher drives längre än i den nuvarande offentliga lönestatistiken. Inom de olika industrigrenarna böra förtjänsterna vid tidlöns- och ackordsarbete redovisas separat. Med hänsyn till säsongvariationerna vore det önskvärt om redovisning kunde ske kvartalsvis. En fördelning av löntagarna efter åldersgrupper och ortsgrupper framhålls även som önskvärd.

Svenska sågverksindustriarbetareförbundet har uttryckt intresse för en mera differentierad och snabbare framkommande lönestatistik.

Svenska textilarbetareförbundet: »Våra önskemål i samband med en eventuell omläggning av den offentliga lönestatistiken äro, att primäruppgifterna skola omfatta en avlöningsperiod, att de skola inhämtas en gång i kvartalet samt att desamma om möjligt skola avse samtliga företag. Önskvärt vore även, att resultatet av kvartalsstatistiken på begäran kunde tillhandahållas inom efterföljande kvartal och årsresultatet föreligga under första hälften av påföljande år. Lönestatistikåret bör enligt vår mening icke ligga längre tillbaka än året före löpande kalenderår. Textilindustrin bör såsom hittills uppdelas i bomullsindustri, ylleindustri, trikåvaror, linne-, hamp- och juteindustri etc., men vårt önskemål är att dessutom en uppdelning efter olika yrken inom varje sådan grupp för sig genomföres, såsom vävning, spinning, rullning etc. Önskvärt vore jämväl, att en särskild grupp grovarbetare infördes i statistiken. Med hänsyn till löntagarnas fördelning efter åldersgrupper skulle vi vilja föreslå, att en uppdelning sker i manliga arbetare över respektive under 21 samt kvinnliga arbetare över respektive under 19 år. Ett särskilt önskemål från vår sida vore vidare en fördelning av löntagarna inom textilindustrin med hänsyn till

den tariffering, som anges i riksavtalet för textilindustrin. Detta avtal innehåller 5 tariffer, i huvudsak baserade på dyrtidsgrupperingen.»

Svenska träindustriarbetareförbundet: Det vore önskvärt om lönestatistiken omfattade företag med minst 5 anställda. »Vid förhandlingar om nya riksavtal, som i regel föras under hösten, föreligger behov av en så tillförlitlig lönestatistik som möjligt, icke blott för senaste kalenderåret utan dessutom att åtminstone preliminära uppgifter för de 4—5 första månaderna kunna föreligga senast under september månad samma år som förhandlingarna skola äga rum.»

Svenska typograf-förbundet: »Svenska typograf-förbundet har hittills infor-drat löne-uppgifter från sina medlemmar en gång om året under 4:e kvartalet. De uppgifter, som begärts, har uteslutande varit utgående veckolön. Uppgifter om övertidsarbetets omfattning eller årsinkomsten har icke infor-drats under senare år. Vår lönekontroll har således begränsats till att undersöka, att medlemmarna haft avtalsenlig veckolön. Ackordsarbete förekommer i ytterst ringa omfattning.

För vårt vidkommande kan den offentliga lönestatistiken ej ersätta vår egen statistik, emedan vi bygga på individuella löner, varierande på varje arbetsplats. Beträffande formerna för statistikens införskaffande har vi således inget yrkande. Löneläget inom vårt yrke är så pass fast, att vi själva ej ansett det nödvändigt att införskaffa uppgift mer än en gång om året. Vi anse dock, att statistiken bör omfatta alla arbetsplatser, oberoende av storleksordning.

Som särskilda önskemål inför omläggningen vilja vi framhålla önskvärdheten av att den *ordinarie* löneinkomsten klart framkommer ur statistiken och att således övertidsersättningar icke inräknas vid beräkandet av löneläget utan föras särskilt. Vi anse det också önskvärt, att de skifftillägg, som utgå inom resp. yrken, föras särskilt, så att icke den verkliga lönebilden blir förvanskad. Därför är det enligt vår mening nödvändigt att lönestatistiken uppdelas på skiftarbetare och icke skiftarbetare.

Vi anse också, att det material, som ligger till grund för beräkandet av löneläget, bör bli offentligt och tillgängligt för vederbörande fackförbund.»

Telegraf- och telefonmannaförbundet: »För att vår statistik skall bli överflödig, måste den offentliga statistiken beräkna lönen särskilt för telegrafverkets verkstadsarbetare. Tidsperioden bör omfatta ett kalenderår, men en preliminär beräkning kunde göras på första halvåret och borde vara färdig under första kvartalet nästföljande kalenderår. Om det är möjligt att inhämta uppgifter från samtliga företag, borde ett representativt urval företagas. Vi ha den uppfattningen, att små företag i regel betala högre löner än stora företag, och om de små företagen ej medräknas i lönestatistiken, blir denna missvisande. Statistiken bör skilja på ackordsarbetare och tidarbetare eller på ackordsarbete och tidarbete. Arbetarna böra ej indelas i s. k. yrkesarbetare och tempoarbetare eller grovarbetare, enär en dylik uppdelning är mycket svår att få lika tillämplad inom olika företag. Det är däremot fördelaktigt med en uppdelning av arbetarna efter deras sysselsättning (yrke).

Arbetarna böra indelas i två åldersgrupper, över och under 21 år. Denna åldersgräns är lämplig, därför att arbetarna i den äldre gruppen i regel ha kommit i närheten av högsta minimilönen, och statistiken för arbetare över 21 år kommer då icke att i nämnvärd omfattning påverkas av ändrad åldersfördelning.»

D. Utlåtanden från organisationer, anslutna till tjänstemännens centralorganisation

Fyrpersonalens förening anser det önskvärt att ha tillgång till en utförlig fortlöpande lönestatistik rörande samtliga befattningshavare inom statens verk; vid bearbetningen bör hänsyn tagas till utbildningstidens (elevtidens) längd och löntagarnas levnadsålder.

Föreningen Kvinnor i statens tjänst: »Föreningen finner det vara av stort intresse att den offentliga lönestatistiken utvidgas att omfatta avlöningsförmåner för såväl statstjänstemän i typiska lönegrader som motsvarande kategorier befattningshavare i kommunal och enskild tjänst.

Detta skulle bl. a. innebära,

att den offentliga lönestatistiken komme att innefatta dels statlig förvaltningspersonal, dels viss förvaltningspersonal i kommunal tjänst (exempelvis hos landstingen och de större städerna), dels ock privatanställda i större utsträckning än vad som hittills skett (bl. a. från banker och försäkringsbolag),

att uppgifterna skulle avse faktiskt utgående års- och månadslöner (inkl. dyrtids- och liknande tillägg, ålderstillägg och värdet av naturaförmåner men exkl. avgifter för egen pension och familjepension). Självfallet skulle uppgifterna avse den i yrket normala arbetstiden,

att uppgifterna skulle vara individuella och innefatta — förutom avlöningsförmåner — befattningens art, befattningshavarens ålder och kön, samt ortsgrupp m. m.,

att materialet skulle redovisas i tabeller på ett sådant sätt, att för varje ortsgrupp de i statlig, kommunal och enskild tjänst anställda skulle redovisas var för sig med uppdelning på ett fåtal stora åldersgrupper; kvinnor och män redovisas var för sig,

att vid redovisningen icke endast medeltal utan även ett visst mått på spridningen skulle angivas samt

att uppgifterna skulle införskaffas exempelvis vart femte år.

Beträffande frågan huruvida endast företag över en viss storleksgräns böra medtagas, har föreningen icke några särskilda önskemål, då de personalkategorier föreningen åsyftar merendels ha sina anställningsförhållanden reglerade genom avlöningsreglementen eller kollektivavtal. Likaså torde det vara utan betydelse för föreningen om uppgifter endast införskaffas från ett representativt urval företag, resp. ett representativt urval befattningshavare inom samtliga företag av ifrågavarande kategorier.»

Försäkringstjänstemannaförbundet: Lönestatistiken bör differentieras icke blott med hänsyn till ortsgrupper, utan även med hänsyn till befattningshavarnas levnadsålder.

»Däremot anser förbundet icke, att specificeringen i övrigt bör drivas för långt. Det vore enligt förbundets uppfattning mindre önskvärt, att lönerna redovisades med utgångspunkt exempelvis från vederbörande tjänstemans ställning i företaget eller m. a. o. att särskild löneredovisning gjordes för okvalificerad arbetskraft, kvalificerad arbetskraft och arbetskraft i ledande ställning eller dylikt. Frågan om hur en befattningshavares ställning ur kvalifikationssynpunkt skall bedömas i företaget, är nämligen ofta en besvärlig intresseemotställningsfråga mellan arbetsmarknadens parter. Därest lönestatistikuppgifterna skola insändas från arbetsgivarna, kan man under sådana förhållanden riskera, att uppgifterna bli ensidigt influerade av arbetsgivarpartens synpunkt.

Måhända kunde det synas önskvärt, att löneuppgifterna redovisades närmare med hänsyn till företagets art, exempelvis livförsäkringsföretag, sakförsäkringsföretag etc., eller för att taga ett område utanför försäkringsbranschen, speditiionsfirmor, grosshandelsfirmor etc. Med hänsyn till svårigheten att draga en klar gräns mellan

företagen kan det emellertid ifrågasättas, huruvida icke en dylik specifikation skulle medföra viss oklarhet.

Förbundet är av den uppfattningen, att löneuppgifterna böra i den offentliga lönestatistiken redovisas årsvis och inhämtas exempelvis den 1 juli, för att statistiken för samma år skall kunna vara klar i början av nästa år. Det synes angeläget, att löneuppgifter infordras från samtliga företag.»

Handelstjänstemannaförbundet åberopar TCO:s skrivelse till socialstyrelsen den 15 september 1945 (jfr sid. 16) och framhåller i anslutning till denna skrivelse, att »den nödvändiga utvidgningen och förbättringen av den offentliga lönestatistiken för tjänstemän varken kan eller bör äsyfta att göra förbundets egen lönestatistik överflödig». Den offentliga statistiken kan icke göras om till förhandlingsmaterial utan att man bryter mot sekretessen. Förbundet är icke villigt att förorda en »förbättring» av den offentliga lönestatistiken, som skulle ske på bekostnad av uppgifternas konfidentialitet.

Den offentliga lönestatistiken bör byggas på ett i möjligaste mån fullständigt primärmaterial. Uppgittsskyldighet bör åläggas arbetsgivare, som enligt lag äro skyldiga att föra handelsböcker. »Någon ytterligare begränsning av uppgittsskyldigheten kan med hänsyn till förekomsten av talrika mindre handelsföretag icke gärna ifrågasättas.»

Primäruppgifterna böra i princip avse årslöner och avlämnas årligen. Om undersökningarna i vissa fall skulle göras kvartalsvis, böra resultaten meddelas på så sätt, att man genom sammanslagning av kvartalsuppgifterna kan åstadkomma en tillförlitlig löpande årslönestatistik.

Bearbetningen av materialet bör avse a) beräkning av både medeltal och spridningstal (median- och kvartillöner) för olika yrkesgrupper av tjänstemän inom skilda näringsgrenar, b) beräkning av medianlöner och genomsnittslöner för olika åldersgrupper. Yrkesgrupperna (t. ex. egentlig kontorspersonal, övriga kontorsanställda, teknisk förvaltningspersonal, verkmästare, förmän o. s. v.) böra uppdelas efter ställning i yrket. Tjänstemannagrupperna inom handeln kunna uppdelas i en högre grupp, omfattande tjänstemän med mera kvalificerat arbete, och en lägre grupp, omfattande tjänstemän med enklare arbete.

Personalföreningen vid statens vattenfallsverk: »Det är givet, att en fortlöpande lönestatistik för förvaltningspersonal i allmän tjänst skulle vara önskvärd ur personalföreningens synpunkt. Skall en sådan lönestatistik bli fullt användbar, måste den emellertid baseras på individuella uppgifter och icke såsom nu på mera summariska sådana. Vid statistikens bearbetning skulle differentiering behöva ske med hänsyn icke blott till olika näringsgrenar utan även till yrkesspecialitet, ålder etc.

För personalföreningens del skulle en sådan statistik, som lämpligen borde sammanställas årsvis, kunna belysa löneutvecklingen för förvaltningspersonal av olika slag i statlig, kommunal och enskild tjänst. Det skulle därigenom bli möjligt att år från år kunna konstatera i vad mån lönenivån för statens befattningshavare av olika kategorier och yrkesgrupper vore riktigt avvägd i förhållande till den allmänna arbetsmarknadens lönenivå. Värdet härav för statstjänstemannaorganisationerna ligger i öppen dag. Sannolikt vore en sådan statistik av värde även för staten såsom arbetsgivare.

Med hänsyn dels till den stora svårigheten att åstadkomma en riktig värdering och gruppering av respektive tjänstemannakategoriernas arbetsuppgifter (yrkesindelning), dels till de med en sådan mera djupgående statistik förenade avsevärda kostnaderna, ställer sig personalföreningen dock något tveksam i fråga om en sådan större utbyggnad av statistiken för förvaltningspersonal.

Lönestatistiken för förvaltningspersonal synes ur personalföreningens synpunkt möjligen kunna inskränkas till vad som kan vara behövt för att säkerställa möjligheten att år för år följa löneutvecklingen för denna personal dels såsom helhet, dels också för vissa större grupper därav, som kunna särskiljas.

En sådan lönestatistik, som under alla förhållanden kan anses behövlig för att tjäna som informationsbas för den ekonomiska och sociala politiken i vårt land, skulle alltså till nöds kunna fylla det fortlöpande behovet av statistik, som kan vara behövlig för personalföreningen såsom part på arbetsmarknaden. Föreningen utgår ifrån att sådan utförligare lönestatistik, som med vissa års mellanrum kan erfordras för arbetet med statliga löneregleringar, skall införskaffas från fall till fall.»

Svensk sjuksköterskeförening: För föreningen vore det värdefullt, »om den offentliga statistiken upptog varje yrkesgrupp för sig med de detaljer i fråga om grundlön, ålderstillägg, naturaförmåner eller avdrag härför, som äro av värde för bedömande av den verkliga lönenivån».

Svenska bankmannaförbundet: Primäruppgifterna böra avse ett kalenderår och inhämtas en gång om året. Det är önskvärt, att samtliga företag över en viss storleksgräns lämna uppgifter.

»Beträffande löntagarnas fördelning önska vi ett bibehållande av uppdelningen på manliga och kvinnliga tjänstemän samt vaktmästare.

När det gäller fördelningen efter åldersgrupper ha vi med hänsyn till de inom vårt fack med åldern stigande lönerna en bestämd önskan att få materialet fördelat å åldersgrupper på t. ex. 10 år: under 21 år, 21—30 år, 31—40 år, 41—50 år, 51—60 år, över 60 år — eller om det ur arbetsgivarnas bekvämlighets-hänsyn kan låta sig göra, i åldersgrupper om t. ex. 5 år: under 16 år, 16—20 år, 21—25 år, 61—65 år, över 65 år.

Vi ställa oss däremot tveksamma gentemot en fördelning efter yrkesspecialiteter, vilken kan vara vanskelig, delvis beroende på att alla banker icke använda samma nomenklatur om samma sak. Grundmaterialet låter sig alltså icke utan vidare sammanföra i olika tjänsteställningsgrupper. Det förhåller sig även så, att en direktör eller kontorschef vid ett litet kontor mången gång kommer i samma lönenivå som en lika gammal man i obefordrad tjänstemannaställning vid ett stort kontor.

En uppdelning på ortsgrupper torde medföra ett rätt drygt arbete för bankerna med deras ofta stora filialnät. Några banker ha kontor i alla dyrtorsgrupper och de flesta i 4 å 5. Värde för oss av en dylik uppdelning torde icke motsvara det arbete, som är förenat därmed.»

Svenska industritjänstemannaförbundet: »Skall den offentliga lönestatistiken kunna användas i samband med löneförhandlingar, måste man — eftersom statistiken i så fall har att möjliggöra jämförelser inom grupper av tjänstemän med ur lönesättningssynpunkter i stort sett likvärdiga sysselsättningar samt jämförelser mellan olika sådana grupper — söka organisera statistiken, så att den kommer att ge en belysning av löneläget inom olika grupper av den nyss angivna beskaffenheten.

Uppgiftsskyldiga till statistiken bör vara sådana företag, som ha att lämna uppgifter till kommerskollegii industristatistik. Primäruppgifterna kunna, då det är fråga om tjänstemän, avse endast en bestämd tidpunkt varje år, vilket betyder att uppgifter skulle behöva inhämtas endast en gång om året. Som lämplig tidpunkt kan den 1 januari betraktas. Helst i maj och senast i augusti månad samma år, som uppgifterna insamlats, måste statistiken vara färdig.

Såsom redan anförts, har statistiken att ge en bild av löneläget för uppgiftslämnarna fördelade på grupper av viss ur lönestatistisk synpunkt relevant beskaffenhet. Inom varje sådan grupp är det nödvändigt med en bearbetning, som utvisar lörens förändring åtminstone med levnadsåldern, varvid förutom medeltal även median och kvartiler bör komma till användning. Det är självklart, att man vidare måste tänka sig att belysa löneläget inom de olika statistiska grupperna efter industrigren och dyrtor.

För att komma till en uppfattning om, vilka statistiska grupper man bör urskilja, måste man göra en icke alltför summarisk arbetsanalys av de typiska tjänstemannasysselsättningarna inom industrin. Arbetsanalysen har att ge besked, vad som utmärker de olika sysselsättningarna i avseenden, som äro av betydelse i samband med lönesättningen. Den måste för tjänstemannasysselsättningarnas del i främsta rummet upplysa om vilka kunskaper och vilken erfarenhet en sysselsättning kräver, vilken initiativrikedom den fordrar samt vilket ansvar, som är förenat med den.»

Svenska polisförbundet: »Under det löpande förhandlingsarbetet är man alltid i starkt behov av uppgifter om den allmänna löneutvecklingen i landet. För närvarande saknas offentlig statistik för de privat- och kommunalanställda tjänstemannagrupperna. Skulle denna brist nu av sakkunniga föreslås avhjälpt, vore det givetvis till stor fördel, om uppställningen av statistikuppgifterna gjordes likformig för alla de arbetstagargrupper, som komma att representeras i den offentliga lönestatistiken. För de arbetstagargrupper, som har s. k. normerade löner (periodiskt återkommande löneförhöjningar med hänsyn till antalet tjänsteår), och detta gäller i all synnerhet kommunaltjänstemännen, vars lönesystem i tekniskt avseende alltmera börjar likna statens, vore det av stort värde om även uppgifter angående begynnelselön, antalet ålderstillägg, deras storlek och tidsschemat för dess erhållande, samt slutlönen kunde intagas i statistiken. Uppgifter om procentsatsen för utgående dyrtidstillägg måste givetvis också medtagas. Kan det lämnas utrymme för uppgifter om tillerkända ersättningar för utgifter i tjänsten (beklädnad, kontorshyra, resebidrag o. d.) skulle mycket vara vunnet, alternativt en anmärkning i marginalen för den händelse dylika ersättningar inkluderas i den fasta lönen. Angivande av till vilken dyrtid lönen är att hänföra skulle i hög grad underlätta organisationens möjligheter att använda löneuppgifterna. Dessa uppgifter böra insamlas länsvis och omfatta samtliga grader av polispersonalen. Då länsstyrelserna jämligt polislagen har att fastställa kommunernas lönebeslut, torde något större merarbete ej förorsakas dessa ämbetsverk om det föreskrevs, att uppgifter till den offentliga lönestatistiken skulle insändas kvartalsvis till vederbörande statistikmyndighet. Skulle våra ovan anförda önskemål tillgodoses, torde det nuvarande arbetet med förbundets lönestatistik kunna nedläggas.»

Svenska tullmannaförbundet uttrycker »sitt intresse för en central lönestatistik omfattande samtliga i statens tjänst anställda liksom även för en förbättrad offentlig lönestatistik för andra löntagare, det senare för att erhålla jämförelsepunkter mellan i statens tjänst anställda och privatanställda».

Sveriges socialtjänstemannaförbund: »Förbundet är angeläget framhålla önskvärdheten av att en offentlig lönestatistik göres så detaljerad som möjligt inom det område, som omfattar förbundets verksamhet, nämligen socialvården. Av kostnads- och arbetshänsyn synes det förbundet tillräckligt, att material för offentlig statistisk bearbetning årligen översändes rörande socialvårdens befattningshavare. En ganska omfattande gruppering bör äga rum med hänsyn till vederbörande befattningshavares arbetsuppgifter. För att denna gruppering skall bli effektiv och rättvisande synes det vara nödvändigt att kommunerna erhålla ett formulär, vari olika grupper upptagas i bokstavs- eller nummerordning. För varje sådan bokstav eller sådant nummer bör angivas de huvudsakliga arbetsuppgifter, som åvilar befattningshavare inom gruppen, och avlämnare av primärmaterial för den statistiska bearbetningen bör ange inom vilken grupp vederbörande befattningshavare närmast hör. Av vikt är att detta särskiljande blir noggrant. Sålunda bör exempelvis socialvårdssysselmän upptagas i en grupp, assistenter med huvudsakligast arbete inom fattigvård i en grupp, inom barnavård i annan grupp, särskilt om tjänsten är förenad med uppdrag att vara barnavårdsman, o. s. v.

Med hänsyn till mängden av olika avlöningssystem, olika grunder för dyrtidstilläggens beräkning etc. anser förbundet, att den statistiska bearbetningen bör göras sålunda, att man i en särskild tabell direkt kan avläsa i vilket förhållande den

utgående avlöningen står till civila avlöningsreglementets avlöningssystem, exempelvis sålunda, att den för en viss ort utgående avlöningen till socialvårdssysslomannen närmast motsvarar 20 lönegraden i civila avlöningsreglementet. Önskvärt, ehuru icke absolut nödvändigt, vore om kolumnen även upptoge en decimal, utvisande att en viss avlöning närmast motsvarade exempelvis 20·7. Då ålderstillägg utgår till olika antal, synes det förbundet lämpligt att, därest det statistiska materialet icke kan lämna jämförelsesiffror å såväl grundlön som olika ålderstillägg, en sådan jämförelse skedde åtminstone med avtalad slutlön, även om slutlön i det separata fallet ännu icke utgår till vederbörande befattningshavare.»

KAP. 8

Riktlinjer för en utvidgning av den offentliga lönestatistiken

I det följande skola först anges de praktiska behov, som enligt de sakkunnigas mening böra tillgodoses genom den offentliga lönestatistiken. Därefter skall utredas, i vilken utsträckning dessa behov tillgodoses av den nuvarande offentliga och privata lönestatistiken och vilka brister, som ur denna synpunkt vidlåda den nuvarande lönestatistiken. Slutligen framläggas de sakkunnigas synpunkter på möjligheterna att genom en utvidgning av socialstyrelsens lönestatistik tillgodose de anförda önskemålen. Härvid förutsätta de sakkunniga, att statistikens närmare utformning kommer att fastställas av socialstyrelsen i samråd med arbetsmarknadens partsorganisationer och med andra myndigheter.

Den offentliga lönestatistiken bör kunna praktiskt utnyttjas såsom informationsmaterial dels för förhandlingar om löneavtal, dels för den allmänna ekonomiska och sociala politiken. Det är önskvärt, att vid förhandlingar om arbetsavtal och överläggningar beträffande lönepolitiska frågor arbetsmarknadens parter och det allmännas organ ha tillgång till en lönestatistik, som ger möjlighet att bedöma det aktuella löneläget och som åtnjuter samtliga parters förtroende. Även ur den allmänna ekonomiska och sociala politikens synpunkt är det av vikt, att förändringar i olika löntagargrupperns inkomstläge snabbt kunna registreras samt att den offentliga statistiken ger en i möjligaste mån aktuell och detaljerad bild av lönestrukturen inom näringslivet. Det är önskvärt, att lönestatistiken kan giva kunskap icke blott om de genomsnittliga löneinkomsterna inom olika näringsgrenar för vissa huvudgrupper av arbetstagare, utan i viss utsträckning därjämte om de individuella lönevariationerna och om de skiljaktigheter i löneinkomst, som stå i samband med levnadsålder och yrkesspecialitet. En sålunda differentierad statistik torde vara nödvändig för ett mera exakt bedömande av verkningarna på inkomstutvecklingen av ändringar i löneavtal. Utan kännedom om de individuella löneinkomsternas spridning och om löneläget för olika yrkesgrupper inom en och samma bransch kan man icke med större bestämdhet förutse effekten av ett visst avtal på företagens samlade löneutbetalningar och på olika grupperns lönestandard. En differentierad statistik över löneinkomsterna skulle även ge ökade möjligheter att utforma avtal på så sätt, att vissa bestämda önskemål rörande det relativa löneläget för olika grupper kunna tillgodoses.

I förhandlingsarbetets intresse bör lönestatistiken även kunna ge detaljerade upplysningar om löneförhållandena vid särskilda företag.

I detta sammanhang må erinras om att frågan om vidgad upplysning beträffande företagens ekonomiska förhållanden med hänsyn till bl. a. arbetstagarorganisationernas intresse av informationsmaterial för kollektivavtalsförhandlingar har behandlats av de av chefen för justitiedepartementet den 31 december 1945 tillkallade sakkunniga, vilka haft att verkställa en förberedande undersökning beträffande insyn i företagens ekonomiska förhållanden, åsyftande att möjliggöra en bedömning av vilka huvudpunkter som borde upptagas till en mera ingående utredning. I sitt den 28 maj 1946 avgivna betänkande uttala de sakkunniga bl. a.:

De sakkunnigas uppgift är härefter att söka ange i vilka avseenden en förbättrad kunskap om företagens ekonomiska förhållanden är önskvärd och på vilka sätt denna förbättrade kunskap lämpligen skall kunna erhållas. De insynsintressen, som i detta sammanhang böra beaktas, torde i huvudsak vara följande:

a) Statens intresse av kunskap om näringslivets ekonomiska förhållanden. Härvid åsyftas icke statens beskattningsintressen, vilka på sätt ovan utvecklats skyddas genom taxeringsförfordningens bestämmelser. I första hand är det fråga om den kunskap staten behöver i och för utformningen av den allmänna ekonomiska politiken och för riksstatens uppgörande. I och med att staten påtager sig uppgiften att till skydd för konsumenterna förhindra en monopolistisk prisbildning kan också den därför erforderliga kunskapen om företagens förhållanden inräknas bland de statliga insynsintressena.

b) Arbetstagarorganisationernas intresse att såsom underlag för de lönekrav de skola uppställa vid kollektivavtalsförhandlingar erhålla kännedom om företagens ekonomiska bärkraft och övriga ekonomiska förhållanden.

c) De anställdas intresse av insyn i det företag, vari de äro anställda.

De medel genom vilka de nämnda insynsintressena kunna tänkas lämpligen tillgodoses äro följande:

a) Utvidgning av företagens skyldighet att avge publik redovisning.

b) Utvidgning av företagens skyldighet att till offentlig myndighet lämna uppgifter rörande sina ekonomiska förhållanden; av särskilt intresse i förevarande sammanhang äro sådana upplysningar som skola tjäna till underlag för ekonomisk statistik, vars rationella utformning är en central fråga ur insynssynpunkt.

c) Fastställande av upplysningsplikt rörande sådana förhållanden som äro av betydelse för arbetstagarorganisationerna vid kollektivavtalsförhandlingarna.

d) Fastställande av informationsplikt för det enskilda företaget i förhållande till dess anställda.

För varje fall gäller det att avgöra dels vilka uppgifter det enskilda företaget skall lämna och dels vilka företag som skola lämna uppgifterna. Och vidare föreligger frågan huruvida skyldighet att lämna upplysningarna skall statueras genom lagbestämmelser eller om redovisningen i större eller mindre utsträckning kan grundas på frivilliga åtaganden av företagen eller vederbörande organisationer (arbetsgivareföreningen, industriförbundet, olika branschsammanlutningar). Med hänsyn till insynsintressenas mångfald och olika karaktär synes det uppenbart, att en för dem alla tillfredsställande insyn icke kan vinnas på en av de antydda vägarna. Otvivelaktigt måste sålunda problemet lösas genom utnyttjande och eventuellt utbyggande av olika former av redovisning. Av stor vikt icke endast för ett ändamålsenligt tillgodoseende av insynsintressena utan också för skyddandet av företagens berättigade intressen är att de olika redovisningsformerna avvägas och anpassas i förhållande till varandra så att de befogade insynsintressena effektivt och rationellt tillgodoses utan att skada eller onödigt arbete förorsakas näringslivet.

De sakkunniga diskutera bl. a. möjligheten att i anslutning till kommerskollegii industristatistik åstadkomma en lämplig statistik rörande vinst- och kostnadsförhållandena inom olika delar av näringslivet, utgörande ett komplement till den kunskap om företagens ekonomi, som vinnes genom den offentliga årsredovisningen. Denna statistik skulle grundas på uppgiftsskyldighet för berörda företag. Beträffande den juridiska grundvalen för denna uppgiftsskyldighet uttala de sakkunniga, att det torde bli erforderligt att ersätta 1913 års kungörelse rörande näringsstatistiska uppgifter med en ny författning, vari måhända borde stadgas en allmän skyldighet för rörelseidkare att till kommerskollegium eller den myndighet Kungl. Maj:t utser uppgifter enligt fastställda formulär för statistisk bearbetning. En sådan författning skulle även komma att täcka skyldigheten att inge lönestatistiska uppgifter. Vidare uttala de sakkunniga bl. a.:

Frågan om en utförligare och mera fördjupad *lönestatistik* har givetvis stort intresse även ur synpunkten av en förbättrad kunskap om företagens ekonomiska förhållanden. 1946 års lönestatistiksakkunniga, vilka omhänderha utredning av nämnda fråga, torde komma att föreslå, att arbetsgivare skall vara skyldig att i viss ordning lämna specificerade uppgifter angående löner samt att dessa uppgifter skola göras till föremål för lämplig statistisk bearbetning. Denna torde komma att särskilt sikta på att göra lönestatistiken användbar för arbetsmarknadsförhandlingarna.

Enligt vad ovan nämnts skall den av riksdagen begärda utredningen som ett av sina väsentliga föremål upptaga frågan om förbättrad insyn i företagen för arbetarparten till ledning vid kollektivavtalsförhandlingarna. Från fackföreningshåll är man intresserad av dels att kunna få fram bättre statistisk belysning av de branscher som kollektivavtalsförhandlingarna avse och dels att erhålla ökad insyn i de särskilda företagen.

Intresset av en *statistisk* belysning av branschens förhållanden grundas naturligtvis därpå, att det för storleken av de löner, vilka genom kollektivavtal fastställas för hela branschen, är av betydelse vilken ekonomisk bärkraft branschen i dess helhet kan anses äga. Härvid gäller det att vinna kännedom om det verkliga läget och utvecklingen beträffande intäkter, kostnader och vinster. Fackföreningarnas intresse går ut på att härvid få en statistik byggd på genomförd bruttoredovisningsmetod jämte upplysningar rörande dolda reserver. Men därutöver torde även uppgifter rörande lager- och orderställning vara av betydelse. Att lönestatistiken också har en framträdande uppgift att fylla i och för kollektivavtalsförhandlingarna är givet.

Emellertid begränsas fackföreningarnas intresse i förevarande avseende icke till nu angivna statistiska uppgifter för branschen som en helhet. För bedömning av lönekravens rimlighet och genomförbarhet är det av vikt att äga kännedom om lönernas och eventuella löneändringars betydelse för olika skikt av företag, om 'effektivitetsspridningen' inom branschen.

Genom den redovisning som nya aktiebolagslagen kräver, särskilt om ovan diskuterade ytterligare redovisningsregler uppställas, komma arbetstagarorganisationerna att få väsentligt större möjligheter än nu att genom egen försorg utarbeta statistik belysande företagens ekonomi ur de synpunkter som äro av relevans vid avtalsförhandlingarna. Men i den mån företagens publika redovisning fortfarande av förut angivna skäl kommer att sakna vissa uppgifter av intresse i förevarande sammanhang — och i den mån icke sådana uppgifter komma att frivilligt, efter överenskommelse mellan arbetsmarknadens avtalsparter, ställas till förfogande vid förhandlingsarbetet — synes den önskvärda kompletteringen böra sökas i den ut-

vidgade och fördjupade offentliga statistik som diskuterats ovan.¹ Denna statistik torde redan ur andra synpunkter förutsätta det primärmaterial som med hänsyn till arbetsmarknadsförhandlingarna kan anses önskvärt, och det skulle därför blott bli fråga om att anordna materialets statistiska bearbetning och statistikens publicering så att därigenom åstadkommes största möjliga nytta vid förhandlingarna. Frågan hur urvalet av de företag, vilka underkastas ifrågavarande statistiska bearbetning, skall ske samt hur statistiken skall läggas bland annat i syfte att på lämpligt sätt belysa effektivitetsspridningen bör närmare övervägas vid den slutliga utredningen. Det må här påpekas, att även en representativ snabbstatistik av nu ifrågavarande slag kommer att hänföra sig till förhållandena året före avtalsförhandlingarna och två år före den period, vars löneförhållanden skola bestämmas genom förhandlingarna. Denna svaghet i den offentliga statistiken torde vara svår att eliminera. Men en icke oväsentlig komplettering av betydelse just i detta avseende synes kunna påräknas genom den månatliga statistik rörande produktion, lagerställning och ordertillgång, som Industriens utredningsinstitut väntas komma att publicera. Tillsammans med den förbättrade, för arbetsmarknadsförhandlingarna särskilt anpassade lönestatistik, som bör kunna antagas följa av lönestatistiksakkunnigas arbete, torde en efter nu angivna riktlinjer utformad statistik kunna åstadkomma en för arbetsmarknadsförhandlingarna lämpad belysning av företagen.

Arbetstagarorganisationernas önskemål i samband med kollektivavtalsförhandlingar att få upplysningar rörande *individuella* företag synes ha sin grund särskilt i intressen av två olika slag. Dels anses det vara av betydelse för bedömning av lönenivåns och löneanspråkens lämpliga höjd att äga kännedom om icke endast branschens utan även de individuella företagens bärkraft; särskilt gäller detta de s. k. *marginalföretagen*, d. v. s. de minst effektiva företagen. Vad det här gäller är alltså en ned till företagsenheter specifierad kännedom om effektivitetsspridningen. Det andra intresset av individualupplysningar hänför sig till *ackordslönerna*, vilka fastställas särskilt för varje företag.

Då förutsättningen för det här berörda problemet är att vissa upplysningar icke återfinnas i de publika redovisningarna därför att deras publicering anses kunna vara till skada för företagen, är problemets lösning uppenbarligen vanskelig att finna. Ty även om det med all rätt kan sägas, att företagen och de anställda böra ha och ha gemensamma intressen, kan man icke bortse från det faktum att just vid kollektivavtalsförhandlingarna en viss konfliktställning föreligger och att de hänsyn till företagens skyddande som ligga till grund för begränsningen av skyldigheten att lämna publik redovisning rörande vissa förhållanden skulle åsidosättas, om företagen ålades att i och för kollektivavtalsförhandlingarna utan vidare yppa nämnda förhållanden. Det torde därför böra undersökas för det första om och i vad mån det verkligen är ett betydelsefullt intresse för arbetarparten att erhålla ifrågavarande individualupplysningar samt för det andra på vad sätt detta skulle kunna ske utan att äventyra företagens intressen.

I förstnämnda avseende bör övervägas, huruvida upplysningarna om de enskilda företagen, särskilt marginalföretagen, kunna på ett för fastställande av den allmänna lönenivån inom branschen och kraven på dess ändring tillfredsställande sätt ersättas med den nyss antydda statistiken, om denna på lämpligt vis kommer att belysa effektivitetsspridningen. Och vad beträffar ackordslönerna måste klarläggas, vilka upplysningar som verkligen äro av relevans. I denna punkt föreligger, efter vad de sakkunniga trott sig finna, knappast fullt klar uppfattning hos de intresserade parterna själva. Tydligt torde dock vara, att vad som för ackordslönernas fastställande i första hand är av betydelse icke är det enskilda företags rent finansiella ställning utan dess maskinella utrustning.

Även beträffande den för avtalsförhandlingarna särskilt viktiga kännedomen om löneförhållandena är det möjligt, att den förbättrade lönestatistiken av ena eller

¹ Jfr sid. 77.

andra skälet icke kommer att bli så starkt differentierad att den enligt arbetstagarorganisationernas uppfattning onödiggör ytterligare upplysningar rörande löneförhållanden inom enskilda företag. I så fall uppkommer även i detta avseende frågan huruvida och på vad sätt detta insynsintresse kan och bör tillgodoses i annan ordning. Denna fråga kan givetvis icke slutligt behandlas förrän resultatet av lönestatistiksakkunnigas arbete kan överblickas.

I den mån det nu befinnes önskvärt att vid sidan av statistiken i ena eller andra avseendet kräva upplysningar rörande individuella företag utöver dem som ingå i den publika redovisningen bör prövas den av första lagutskottet vid 1945 års riksdag framkastade tanken att upplysningarna skola tillhandahållas förlikningsmannen vid avtalsförhandlingarna. Dock synas stora betänkligheter vidhäfta en sådan lösning. För arbetstagarparten kan det knappast framstå såsom särskilt tilltalande att uppgifter av relevans för förhandlingarnas utgång skola vara tillgängliga endast för motparten och förlikningsmannen, och förlikningsmannens ställning torde lätt kunna bli mycket ömtålig, om han skall på sådant allenast för ena parten känt material bygga sina förlikningsförslag. En annan tänkbar lösning vore att något opartiskt organ skulle anförtros att avgöra, huruvida av arbetarparten begärda upplysningar rörande visst företag skulle ställas till disposition, eventuellt i den formen att arbetarparten genom särskilda förtroendemän (vilka kanske kunde åläggas viss tystnadsplikt) finge taga del av ifrågavarande företags uppgifter till kommerskollegium.

Vad särskilt angår de för ackordslövernans fastställande önskade upplysningarna är att observera, att det här gäller en angelägenhet mellan det enskilda företaget och dess egna arbetare. Oavsett hur frågan om upplysningar i och för kollektivavtalsförhandlingar i övrigt löses kan därför ifrågasättas, om icke åtminstone tillsvidare spörsmålet om de för ackordslövernorna önskliga upplysningarna borde — på samma sätt som frågan om övriga upplysningar rörande det enskilda företaget till dess anställda — lämnas att om möjligt lösas genom överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter rörande den interna informationen inom företagen.

Såsom sammanfattning av den föregående framställningen av de frågor, som synas böra upptagas till behandling vid den slutliga utredningen, få de sakkunniga framhålla följande:

De olika insynsintressena — representerade av staten, arbetstagarorganisationerna och de anställda — kunna tillgodoses genom utvidgning av företagets skyldighet att avge publik redovisning, utvidgning av företagets skyldighet att till offentlig myndighet lämna uppgifter rörande sina ekonomiska förhållanden, särskilt som underlag för ekonomisk statistik, fastställande av upplysningsplikt rörande sådana förhållanden som äro av betydelse för arbetstagarorganisationer vid kollektivavtalsförhandlingar och fastställande av informationsplikt för det enskilda företaget i förhållande till dess anställda.

Insynsproblemets ändamålsenliga lösning torde kräva utnyttjande av samtliga dessa former av redovisning. Av stor vikt är att de olika redovisningsformerna avvägas och anpassas i förhållande till varandra så att de befogade insynsintressena effektivt och rationellt tillgodoses utan att skada eller onödigt arbete förorsakas näringslivet.

Företagens publika redovisning torde alltfört komma att vara i vissa hänseenden begränsad. Insynsintressena måste därför tillgodoses på jämväl annat sätt. Av framträdande betydelse blir då frågan om de uppgifter företagen skola lämna i och för *offentlig statistik*. Det bör övervägas huruvida man icke i anslutning till kommerskollegii industristatistik skulle kunna åstadkomma en lämplig statistik rörande vinst- och kostnadsförhållanden inom olika delar av näringslivet. På basis av uppgifter från företagen innebärande fullständig bruttoredovisning med utförlig kostnads-

specificering samt öppen redovisning av dolda reserver i lager skulle analyser rörande branschernas vinst- och kostnadsläge kunna utarbetas. Statistiken torde böra uppläggas såsom en snabb, representativ statistik på basis av ett relativt begränsat antal företag.

Frågan om förbättrad insyn i företagen för *arbetstagarparten i och för kollektivavtalsförhandlingarna* är ett av insynsutredningens väsentliga föremål. Från arbets-tagarorganisationernas sida är man intresserad av dels att få en bättre statistisk belysning av de branscher som avtalsförhandlingarna gälla, dels att erhålla ökad insyn i de särskilda företagen. Genom den redovisning som nya aktiebolagslagen kräver, särskilt om denna lag ytterligare skärpes, erhålla dessa organisationer väsentligt större möjligheter än nu att genom egen försorg utarbeta statistik rörande företagens ekonomi. Den önskvärda kompletteringen därutöver synes böra sökas i den utvidgade och fördjupade offentliga statistiken. Det statistiska materialet bör bearbetas och publiceras så att det kommer till största möjliga nytta vid förhandlingarna. Tillsammans med en förbättrad lönestatistik samt den produktions-, lager- och orderstatistik som Industriens utredningsinstitut kommer att publicera torde en efter nu angivna riktlinjer utformad statistik kunna åstadkomma en för avtalsförhandlingarna lämpad insyn i branschernas ekonomiska förhållanden.

Arbets-tagarorganisationernas önskemål i samband med kollektivavtalsförhandlingar att få upplysningar rörande individuella företag synes avse dels att vinna en ned till företagsenheterna specificerad kännedom om effektivitetsspridningen och dels att erhålla uppgifter av betydelse för fastställandet av ackordslönerna, vilket sker särskilt för varje företag.

Vid behandlingen av detta vanskliga problem torde böra undersökas om och i vad mån det verkligen är ett betydelsefullt intresse för arbetstagarparten att erhålla ifrågavarande individualupplysningar samt på vad sätt detta skulle kunna ske utan att företagets intressen äventyras. Det bör sålunda övervägas huruvida upplysningar om enskilda företag, särskilt marginalföretagen, kunna ersättas med den ovan antydda statistiken utformad så att den på lämpligt sätt belyser effektivitetsspridningen. Vad beträffar ackordslönerna måste klarläggas, vilka upplysningar som verkligen äro av relevans. Stora betänkligheter synas vidhäfta en sådan lösning av problemet att upplysningar om enskilda företag utöver dem som ingå i den publika redovisningen skulle tillhandahållas förlikningsmannen vid avtalsförhandlingarna. En annan tänkbar lösning vore att ett opartiskt organ finge avgöra huruvida av arbetstagarparten begärda upplysningar rörande visst företag skulle ställas till disposition eventuellt i den formen att särskilda förtroendemän finge taga del av ifrågavarande företags uppgifter till statistiken. Vad beträffar de för ackordslönernas fastställande önskade upplysningarna rörande individuella företag kan ifrågasättas om icke detta spörsmål bör lämnas att lösas på den interna informationens väg.

Beträffande slutligen den *interna företagsinformation*, som nära sammanhänger med den industriella demokratien, torde det vara lämpligast att avvakta den utveckling på frivillighetens grund som för närvarande försiggår.

Såsom framgått av redogörelsen i kap. 4, är socialstyrelsens årliga lönestatistik i huvudsak baserad på frivilligt lämnade uppgifter från arbetsgivare. Dessutom inhämtar socialstyrelsen från offentliga organ (revirförvaltningar och arbetsförmedlingar) upplysningar om löneläget för vissa grupper av löntagare; dessa upplysningar kunna dock ej betecknas som statistiskt primärmaterial i egentlig mening. Vad beträffar det från arbetsgivare inhämtade materialet, må framhållas att nominativa primäruppgifter lämnas endast beträffande lantarbetare och trädgårdsarbetare. Beträffande väg-arbetare och privatanställda lämnas summariska uppgifter, differentierade

efter yrkesgrupper. Beträffande den största i lönestatistiken redovisade gruppen, nämligen arbetare inom industri och angränsande verksamhetsområden, lämnas summariska uppgifter med fördelning på arbetande förmän, vuxna män, vuxna kvinnor och minderåriga.

Om man bortser från lantarbetare och trädgårdsarbetare, tillåta sålunda de från arbetsgivarna inhämtade uppgifterna endast beräkningar av genomsnittliga löneinkomster för grupper av löntagare, men icke undersökningar av de individuella lönevariationerna. De sålunda beräknade medeltalen dölja givetvis stora variationer i löneinkomsterna, betingade av yrkesspecialitet, ålder, anställningstid, personliga förutsättningar m. m. Då de redovisade gruppernas sammansättning i här antydda avseenden icke är känd, kan man icke med säkerhet bedöma orsakerna till de olikheter i genomsnittligt löneläge, som konstateras olika näringsgrenar emellan, eller till de förändringar i de genomsnittliga löneinkomsterna, som registreras år för år. Så t. ex. ger primärmaterialet ingen möjlighet att avgöra, i vad mån en konstaterad höjning av medeltimförtjänsterna för en viss grupp beror på en höjning av de individuella timförtjänsterna eller på en ändrad ålders- och yrkessammansättning inom vederbörande löntagargrupp.

Då arbetsgivarnas uppgifter i regel avse ett helt år, kan lönestatistiken — vad angår fack med ettåriga avtal — icke möjliggöra ett bedömande av verkningarna på löneinkomsterna av de avtal, som gälla då bearbetningen slutförts. I detta sammanhang må erinras om att socialstyrelsen har för avsikt att till sin sysselsättnings- och konjunkturstatistik fr. o. m. år 1947 kvartalsvis inhämta vissa summariska uppgifter om arbetstid och lönesummor för arbetare (jfr sid. 36).

Den lönestatistik, som utarbetas av arbetsmarknadens partsorganisationer, ger beträffande vissa grupper en mera detaljerad bild av löneläget än socialstyrelsens statistik. Hithörande undersökningar pläga emellertid i förhandlingsarbetet utnyttjas blott av den part, som utarbetat statistiken. De äro vidare behäftade med vissa brister och ofullständigheter och torde icke kunna tillgodose det ovan berörda behovet av en statistik, som av samtliga intresserade parter omfattas med förtroende.

Enligt de sakkunnigas uppfattning bör socialstyrelsens lönestatistik i första hand utvidgas dels på så sätt, att man verkställer årliga *snabbundersökningar* av det aktuella löneläget, baserade på nominativa primäruppgifter för en kortare period än ett år och färdigställda så snabbt, att de kunna utnyttjas i det aktuella förhandlingsarbetet, dels på så sätt, att man med vissa års mellanrum verkställer *löneräkningar*, baserade på nominativa primäruppgifter för ett helt år, vilka möjliggöra en mera ingående belysning av löneförhållandena inom olika närings- och yrkesgrupper m. m.

Behovet av tillförlitlig statistisk information rörande löneförhållandena för olika yrkes- och åldersgrupper och rörande spridningen i de individuella löneinkomsterna kan ej tillgodoses på annat sätt än genom inhämtande av uppgifter från vederbörande arbetsgivare rörande enskilda löntagares arbetstids- och löneförhållanden. I den mån den offentliga lönestatistiken skall baseras

på dylika uppgifter, synes det ofrånkomligt att skyldighet stadgas för arbetsgivare att på anmodan från socialstyrelsen lämna sådana uppgifter.

Enligt de sakkunnigas mening bör — antingen på sätt de ovan nämnda sakkunniga ifrågasatt genom en mera generell författning (jfr sid. 77) eller genom särskilda föreskrifter — socialstyrelsen beredas möjlighet att för sin löne- och sysselsättningsstatistik från arbetsgivare infordra uppgifter beträffande anställda personers löne- och arbetstidsförhållanden. De sakkunniga förutsätta, att socialstyrelsen vid urvalet av uppgiftslämnare och utformningen av frågeformulär för löne- och sysselsättningsstatistiken beaktar de för olika kategorier av arbetsgivare skiftande möjligheter att lämna statistiska uppgifter, vilka betingas av lönesystemets utformning, formerna för arbetstidens reglering m. m. De sakkunniga förutsätta även, att socialstyrelsen vid planläggningen av här ifrågavarande statistiska undersökningar skall rådföra sig med de närmast intresserade partsorganisationerna.

Behovet av statistisk information rörande det under ett visst år aktuella löneläget kan uppenbarligen tillgodoses endast genom snabbundersökningar, grundade på primäruppgifter för en kortare period än ett år. Vid dessa undersökningar bör redovisningsperiodens längd och förläggning för olika närings- och yrkesgrupper bestämmas med hänsyn tagen till sådana omständigheter som lönesystemets karaktär, den för primärmaterialets sammanställning och bearbetning erforderliga tiden och förhandlingsarbetets förläggning. Snabbundersökningarna böra i första hand avse löneinkomsten på ordinarie arbetstid, alltså oberäknat övertidstillägg, semesterersättning, sjuklön m. m., men inberäknat dyrtidstillägg och, där så befinnes ändamålsenligt, naturaförmåner. De böra ge en differentierad bild av löneförhållandena för män och kvinnor samt för olika åldersgrupper och yrkesspecialiteter, även som av de individuella lönevariationerna inom olika näringsgrenar.

Då man skall bedöma resultaten av en snabbstatistik av här anförd art, måste man taga hänsyn till möjligheten av att de medeltal och spridningstal, vilka beräknas på grundval av primäruppgifter för en kortare period, med hänsyn till säsongvariationer och andra omständigheter kunna förete mer eller mindre betydande avvikelser från de resultat man skulle ha erhållit på grundval av primäruppgifter, avseende ett helt år. Härav följer, att snabbundersökningar, verkställda under ett och samma år, icke kunna förväntas ge en fullt säker grundval för ett bedömande av det relativa löneläget inom olika närings- och yrkesgrupper. Detta problem torde spela större roll i fråga om arbetare än i fråga om tjänstemän. De missvisningar, som i detta avseende kunna vidlåda snabbundersökningarna, böra belysas vid de tid efter annan återkommande löneräkningarna (jfr sid. 83).

Den snabbstatistiska undersökningsmetoden är vidare behäftad med särskilda redovisningstekniska svårigheter beträffande sådana ackordsarbeten, som sträcka sig över längre tidrymder och delvis betalas i efterskott. Det torde som regel icke vara möjligt att hämta uppgifter om den lön, som utbetalats, och den arbetstid, som åtgått för ett »långt ackord», direkt ur företagens löpande bokföring av löner och arbetstid, vilken i allmänhet torde

avse dels arbetstiden per vecka eller annan avlöningsperiod, dels den vid varje avlöningsstillfälle utbetalda lönen (jfr sid. 52). Om man vill verkställa exakta beräkningar rörande timförtjänsterna vid långvarigare ackordsarbeten, torde det därför bli nödvändigt att från arbetsgivarna inhämta särskilda primäruppgifter om lön och arbetstid vid sådana arbeten. Skulle detta av praktiska skäl befinnas ogenomförbart, bör man i varje fall beträffande fack eller företag, där »långa ackord» spela någon mera avsevärd roll, vid snabbundersökningarna inhämta primäruppgifter för en relativt lång period. Vidare böra de arbetare, som utfört långvariga ackordsarbeten, så vitt möjligt redovisas separat i statistiken.

I syfte att åstadkomma en säkrare grund för jämförelser rörande lönenivån för arbetstagare inom olika närings- och yrkesgrupper och för bedömande av den snabbstatistiska metodens tillförlitlighet och praktiska användbarhet synes det nödvändigt, att man tid efter annan verkställer lönestatistiska undersökningar, baserade på individuella uppgifter för ett helt år (löneräkningar). Sådana löneräkningar, vilka ej direkt skulle tillgodose det aktuella förhandlingsarbetets behov, kunna ge en mera ingående kunskap om lönestrukturen inom olika områden av näringslivet än snabbundersökningarna. En löneräkning bör sålunda ge en sådan differentierad bild av löneläget för olika grupper av arbetstagare, att man kan anställa rättvisande jämförelser beträffande lönenivå och lönespridning inom skilda näringsgrenar, åldersgrupper och yrkeskategorier.

Vad särskilt angår grupperingen efter individualyrken, må framhållas, att en och samma nomenklatur bör tillämpas vid insamlingen av primäruppgifter till såväl löneräkningar som snabbundersökningar. De sakkunniga ha ej funnit anledning att upptaga till realprövning frågan om berörda yrkesnomenklatur. Det må dock framhållas, att en sådan nomenklatur måste bli synnerligen omfattande och baseras på ingående undersökningar av yrkesstruktur och yrkesterminologi inom olika näringsgrenar. Vid en gruppering efter individualyrken kan man som indelningsgrunder välja dels arbetsuppgifternas tekniska beskaffenhet och krav på utbildning, dels de i kollektivavtal, reglementen etc. förekommande grupperingarna. Härvid bör hänsyn tagas dels till förhandlingsarbetets behov, dels till önskvärldheten av jämförbarhet mellan olika branscher, yrkesgrupper m. m. Vid utarbetandet av en yrkesnomenklatur måste man vidare taga hänsyn till den omständigheten att det icke föreligger något enhetligt språkbruk beträffande individualyrken; sålunda torde likartade yrkesspecialiteter stundom ha olika benämningar på olika platser, samtidigt som en och samma benämning ofta torde tillämpas beträffande arbetstagare med olikartade sysselsättningar.

I detta sammanhang må framhållas, att den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken vid sitt möte i Stockholm den 18—19 november 1946 diskuterat frågan om en yrkesnomenklatur för industriarbetare och privatanställda (jfr sid. 50).

Såväl snabbundersökningarna som löneräkningarna böra i första hand ge en differentierad bild av de ordinarie löneinkomsterna per tidsenhet (timför-

tjänsterna för industriarbetare, dagsinkomsterna för skogsarbetare, månadsinkomsterna för tjänstemän o. s. v.; jfr sid. 82). Löneräkningarna böra även ge en fullständig bild av de olika i löneinkomsten ingående elementen. Vid löneräkningarna skulle det även bli möjligt att verkställa beräkningar rörande de inkomster, som varje redovisad arbetstagare under året uppburit hos en och samma arbetsgivare.

Snabbundersökningarnas omfattning och planering bör i allmänhet år för år bestämmas med hänsyn till förhandlingsarbetets intressen. För bedömande av behovet av dylika undersökningar bör socialstyrelsen varje år bereda arbetsmarknadens partsorganisationer tillfälle att framlägga sina önskemål. Det bör framhållas, att man vid den tidpunkt, då en snabbundersökning måste planeras, icke alltid kan förutse, inom vilka fack lönerörelser komma att bedrivas. För parterna inom ett visst fack torde vidare bedömningen av lönefrågorna icke enbart betingas av löneutvecklingen inom det egna facket. Det synes därför icke osannolikt, att önskemål om snabbundersökningar kunna komma att framställas varje år åtminstone beträffande flertalet arbetargrupper inom den egentliga industrin. Inom vissa fack torde dock det här antydda behovet av informationsmaterial kunna tillgodoses genom representativa undersökningar av relativt begränsad omfattning.

Enligt de sakkunnigas mening bör, därest beslut om en effektivisering av lönestatistiken kan fattas vid 1947 års riksdag, en allmän löneräkning verkställas under år 1948. I det följande anföras vissa synpunkter på den lämpliga anordningen av en dylik löneräkning inom olika fack. Då löneräkningarna bl. a. skola ha till uppgift att möjliggöra ett säkrare bedömande av innebörden i den statistik, som erhålles genom den snabbstatistiska metoden, och då detta problem är av särskild vikt i vad angår lönestatistiken för arbetare, synes det önskvärt, att man under löneräkningsåret verkställer snabbundersökningar beträffande samtliga de arbetargrupper, för vilka sådana undersökningar framdeles kunna ifrågakomma. De sakkunniga anse sig icke böra uttala sig om de lämpliga intervallerna mellan löneräkningarna i framtiden. Sådana räkningar kunna tänkas böra genomföras vart tredje eller vart femte år. Erfarenheterna från den första löneräkningen torde härvid böra tillmätas betydelse.

I det följande föreslås vissa kompletteringar av socialstyrelsens lönestatistik rörande lantarbetare och trädgårdsarbetare samt en fullständig omläggning av skogsarbetarstatistiken. Vad beträffar arbetare och tjänstemän inom industri och angränsande verksamhetsområden, angivas vissa riktlinjer för snabbundersökningar och för en allmän löneräkning. Det må framhållas, att ingendera av dessa statistikgrenar kan förväntas ersätta socialstyrelsens nuvarande summariska statistik för dessa verksamhetsområden. Denna statistik torde även framdeles bli av betydelse för bedömande av den allmänna lönenivåns utveckling år för år.

Enligt de sakkunnigas mening skulle det allmänna förtroendet för den offentliga lönestatistiken främjas, därest de anställda vid respektive företag hade möjlighet att genom särskilda ombud taga del av primärmaterialet. De

sakkunniga föreslå, att i samband med utfärdandet av bestämmelser om uppgiftsskyldighet till den offentliga lönestatistiken (jfr sid. 82) stadgas rätt för de anställda vid varje företag att genom utsedda representanter under en viss begränsad tid — förslagsvis en vecka — taga del av det primärmaterial, som skall insändas till socialstyrelsen. I detta sammanhang må erinras om att enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning (8 §, 2 stycket) arbetarna äga rätt att genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen.

Inom den ekonomiska och sociala statistiken offentliggöras för närvarande inga uppgifter beträffande enskilda, namngivna företag. Enligt lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen), 16 §, må för statlig och kommunal statistik lämnade uppgifter, som avse namngivna enskilda personer, bolag eller enskilda samfälligheter, ej utlämnas förrän tjugo år från uppgiftens datum förflutit, därest ej den som däri avses samtycker till ett tidigare utlämnande, eller ock, med hänsyn till uppgiftens natur eller det ändamål för vilket den åstundas och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen, att utlämnandet ej kommer att missbrukas till hans skada. Vid utlämnandet skola erforderliga förbehåll göras.

För att det lönestatistiska materialet skall kunna till fullo utnyttjas i förhandlingsarbetets intresse bör enligt de sakkunnigas mening socialstyrelsen beredas möjlighet att efter framställning från partsorganisation, förlikningsman eller myndighet verkställa lönestatistiska undersökningar beträffande särskilda företag. Härvid förutsätta de sakkunniga, att redovisningen icke göres så detaljerad, att enskilda arbetstagares löneförhållanden röjas. Dylika undersökningar böra i förekommande fall finansieras av de organisationer, som framställt önskemål om deras verkställande. Även i övrigt bör socialstyrelsen äga möjlighet att efter framställning från arbetsmarknadens partsorganisationer verkställa specialbearbetningar av lönestatistikens primärmaterial, vilka bekostas av vederbörande organisationer.

Stadgandet i 16 § sekretesslagen avser enligt sin lydelse endast det till myndighet inkomna primärmaterial. Det torde dock vila på den förutsättningen, att hos myndighet ej upprättas sådana bearbetningar, som ge upplysningar angående särskilda företag. Utlämnande av lönestatistiska undersökningar beträffande särskilda företag torde strida mot grunderna för stadgandet; de sakkunnigas förslag bör därför föranleda ändring i sekretesslagen. De sakkunniga anse sig dock ej böra framlägga ett närmare förslag till sådan ändring, utan förutsätta att ovan anförda önskemål bli föremål för övervägande dels av 1943 års sekretessutredning, dels vid den utredning om insyn i företagens ekonomiska förhållanden, som avses komma till stånd efter slutförandet av den ovan (sid. 76) refererade förberedande undersökningen.

De sakkunniga föreslå inrättandet av en rådgivande nämnd, som socialstyrelsen har att samråda med vid handläggning av frågor rörande utarbetandet av lönestatistik. Denna nämnd skulle bl. a. ha till uppgift att yttra sig

över framställningar från partsorganisationerna rörande specialbearbetningar och dryfta planläggningen av materialets bearbetning, särskilt med tanke på behovet av att i tid få fram informationsmaterial för förhandlingsarbetet. I denna nämnd, vars arbete bör ledas av chefen för socialstyrelsen och vid vars sammanträden byråchefen å socialstyrelsens utredningsbyrå bör närvara, böra ingå tre representanter för arbetsgivarorganisationer, två representanter för landsorganisationen i Sverige och en representant för tjänstemännens centralorganisation. För ledamöterna i nämnden böra utses suppleanter.

I det följande anföras vissa synpunkter på den lämpliga anordningen av lönestatistiken beträffande olika kategorier av löntagare.

Lantarbetare. Socialstyrelsens statistik över lantarbetarlönerna, vilken numera helt grundar sig på nominativa uppgifter, är företrädesvis representativ för de större jordbruket, vilka i mer betydande utsträckning sysselsätta lejd arbetskraft.

Svenska lantarbetsgivarföreningen har i skrivelse till de sakkunniga anfört vissa önskemål beträffande en eventuell omläggning av den offentliga lantarbetarstatistiken (jfr sid. 58). Föreningen har ifrågasatt *dels* att man vid sidan av den nuvarande årliga statistiken skulle utarbeta en preliminär statistik, avseende en större del av avtalsåret, vilken skulle kunna utnyttjas i förhandlingsarbetet, *dels* att primärmaterialets bearbetning i vissa avseenden skulle drivas längre än vad som för närvarande är fallet.

Även svenska lantarbetsgivarförbundet har uttryckt sitt intresse för en preliminär lönestatistik, som skulle kunna ligga till grund för förhandlingsarbetet.

De av svenska lantarbetsgivarföreningen anförda önskemålen med avseende på den nuvarande årliga lantarbetarstatistikens bearbetning ha delgivits socialstyrelsen. Då de föreslagna förändringarna icke förutsätta någon utökning av primärmaterialet och ej torde medföra någon mera avsevärd kostnadsökning, synes detta problem — i likhet med andra tekniska frågor med avseende på materialets gruppering o. d. — kunna lösas av socialstyrelsen i samråd med de närmast intresserade arbetsmarknadsparterna.

En för förhandlingsarbetet avsedd preliminär statistik rörande löneförhållandena för lantarbetare torde kunna åstadkommas genom att man årligen för (exempelvis) tiden 1 november—30 juni (eller 1 januari—30 juni) från ett antal arbetsgivare inhämtar uppgifter av liknande slag som de, vilka för närvarande inhämtas för ett helt år.

Vad beträffar den nuvarande årliga lantarbetarstatistiken, synas inga mera väsentliga förändringar påkallade i vad angår primäruppgifternas beskaffenhet. I fråga om statistikens omfattning och representativitet äro dock enligt de sakkunnigas mening vissa förbättringar önskvärda. Sålunda synes ett större antal primäruppgifter böra införskaffas från mindre och medelstora gårdar, varigenom statistiken skulle ge en mera representativ bild av löneförhållandena inom jordbruket. I anslutning härtill kan ifrågasättas, om man icke borde inhämta vissa primäruppgifter även beträffande gårdar, som ligga under den nuvarande storleksgränsen (10 hektar åker). Även om dessa gårdar torde sysselsätta ett relativt ringa antal lönarbetare, synes en statis-

tisk belysning av dessas löneförhållanden vara av betydande intresse ur allmänt sociala synpunkter.

I samband med den första löneräkningen synes man böra överväga en avsevärd utökning av antalet primäruppgifter till lantarbetarstatistiken, speciellt från medelstora och mindre gårdar. Man torde härvid även böra överväga att inhämta uppgifter från ett representativt urval av gårdar under 10 hektar åker. Resultaten av en sålunda utvidgad undersökning torde kunna läggas till grund för ett bedömande av möjligheterna att mera permanent utvidga den årliga lantarbetarstatistiken till mindre gårdar.

Trädgårdsarbetare. Socialstyrelsens årliga trädgårdsarbetarstatistik torde i framtiden komma att helt baseras på nominativa primäruppgifter (jfr sid. 32). De större trädgårdsföretagen ha hittills varit bättre representerade i statistiken än de mindre.

De sakkunniga ha icke funnit anledning föreslå någon väsentlig förändring i den årliga trädgårdsarbetarstatistiken. Vid en löneräkning synes man emellertid böra överväga möjligheten att erhålla en bättre representation av mindre företag.

Skogsarbetare. Socialstyrelsens lönestatistik rörande skogsarbete grundar sig på jägmästarnas i rikets samtliga revir uppskattningar av de normala dagsförtjänsterna under vintersäsongen för huggare och körare. Denna statistik är uppenbarligen icke ägnad att ge en tillfredsställande belysning av skogsarbetarnas löneförhållanden.

Frågan om en omläggning av socialstyrelsens skogsarbetarstatistik har tidigare varit föremål för överläggningar.

I skrivelse till socialstyrelsen den 14 september 1942 hemställde Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, svenska lantarbetsgivareföreningens skogssektion och föreningen Skogsarbeten, att den officiella lönestatistiken för skogsarbetare måtte upphöra. Som motivering anfördes bl. a., att det vore förenat med stora svårigheter att åstadkomma tillförlitlig lönestatistik för skogsarbete, främst beroende på att skogsarbetarna icke hade samma regelbundna arbetstid som arbetarna inom industri och jordbruk m. m.

Med anledning härav inledde socialstyrelsens utredningsbyrå år 1943 överläggningar med representanter för arbetsgivar- och arbetarorganisationer samt vissa statliga myndigheter rörande en omläggning av socialstyrelsens skogsarbetarstatistik. Inom socialstyrelsen utarbetades ett förslag, enligt vilket styrelsen årligen från vissa förvaltningsområden, tillhörande kronan eller större företag inom skogsbruket, skulle inhämta nominativa uppgifter om löneförhållandena för cirka 15 000 arbetare. För varje arbetare skulle redovisas ålder och arbetsspecialitet samt antal arbetsdagar och uppburen lön under tiden 15 oktober—15 april.

Statens bränslekommission uttalade i skrivelse den 18 maj 1943, att en omläggning av skogsarbetarstatistiken i enlighet med nyssnämnda förslag vore önskvärd. Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet meddelade i skrivelse den 7 juni 1943 (jfr sid. 68), att förbundet i princip icke hade något att erinra mot förslaget.

Sedan frågan om den offentliga lönestatistikens omläggning aktualiserats genom landsorganisationens skrivelse den 7 mars 1944 (jfr sid. 7), avbrötos ovan berörda överläggningar.

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet har i svar å de sakkunnigas rundskrivelse den 1 mars 1946 anförvt vissa synpunkter och önskemål beträffande den offentliga skogsarbetarstatistiken (se sid. 68).

Med anledning av nyssnämnda skrivelse ha representanter för föreningen Skogsarbeten samt Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening anförvt följande: Arbetet inom skogsbruket har till övervägande del karaktären av ackordsarbete; vid dylika arbeten förekommer ingen tidskrivning. Den av föreningen Skogsarbeten utarbetade statistiken rörande ackordsförtjänster för körare och huggare (jfr sid. 40) har ej varit avsedd att användas i förhandlingsarbetet. Under senare år har föreningen Skogsarbetens och domänstyrelsens arbetsstudieavdelning utförvt vissa stickprovundersökningar beträffande arbetstid och förtjänster vid huggnings- och körningsarbete. Icke ens denna noggranna statistik har kunnat utnyttjas vid avtalsförhandlingarna. En redovisning av antalet arbetstimmar vid skogsarbete skulle medföra synnerligen stora kostnader för berörda arbetsgivare. Inom en del av skogsbruket är arbetsledningen icke så utvecklad, att ens en redovisning av antalet arbetsdagar för närvarande är genomförbar.

I detta sammanhang må framhållas, att gällande kollektivavtal för skogsarbetare innehålla bestämmelser om skyldighet för arbetare att med noggrannhet föra arbetsbok, om så påfordras av arbetsgivaren. Denna bestämmelse torde emellertid endast tillämpas i mindre utsträckning; i de fall då den tillämpas torde arbetsgivarna från varje arbetare erhålla regelbundna uppgifter om utgjord arbetstid.

De sakkunniga vilja tillstyrka, att årliga statistiska undersökningar verkställas beträffande löneförhållandena inom skogsbruket. Dessa böra grundas på nominativa uppgifter från arbetsgivare, som efter överenskommelse med socialstyrelsen åtaga sig att kontinuerligt redovisa arbetsförtjänster och arbetstid (antal utgjorda dagsverken) för hos dem anställda arbetare. Då det ur förhandlingsarbetets synpunkt är av särskilt intresse att erhålla aktuella uppgifter om ackordsförtjänsterna för körare och huggare, synes det önskvärt, att man i primärmaterialet skiljer mellan tidlöns- och ackordsarbete och i förekommande fall mellan olika slag av arbete, som under redovisningsperioden utförts av en och samma person. Beträffande körarna bör angivas, huruvida de i arbetet använt en eller två hästar samt huruvida de haft hos sig anställda hjälparbetare, vilkas lön de själva betalat. På grundval av sådana nominativa uppgifter torde detaljerade undersökningar kunna verkställas beträffande skogsarbetarnas dagsförtjänster.

Den årliga skogsarbetarstatistiken bör endast omfatta vinterhalvåret. Det synes emellertid vara av intresse att i samband med den första allmänna löneräkningen inhämta uppgifter beträffande skogsarbetarnas löneförhållanden under såväl vinter- som sommarhalvåret, dels emedan vissa arbeten äro koncentrerade till sommarhalvåret, dels emedan det kan antagas, att ac-

kordsförtjänsterna under sommarhalvåret avvika från motsvarande förtjänster under vinterhalvåret.

Arbetare inom industri och hantverk m. m. Socialstyrelsens statistik rörande löneförhållandena för arbetare inom industri och hantverk (inkl. byggnadsverksamhet), handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. grundar sig på summariska uppgifter från vederbörande arbetsgivare beträffande arbetstid och löner för arbetande förmän, vuxna manliga, vuxna kvinnliga och minderåriga arbetare. Materialet ger sålunda endast möjlighet att beräkna genomsnittsförtjänsterna för var och en av dessa grupper inom olika näringsgrenar och ortsgrupper, men tillåter ingen analys av sambandet mellan å ena sidan lönen, å den andra ålder, yrkesspecialitet m. m. Statistiken kan utnyttjas för belysande av den genomsnittliga förtjänstnivåns förskjutningar år för år. Då emellertid primäruppgifterna avse ett helt år, kan man ej erhålla aktuella uppgifter om löneläget under det löpande året.

De sakkunniga ha ej funnit anledning föreslå några väsentliga förändringar i den här berörda summariska statistiken, vilken har en självständig uppgift att fylla såsom orientering rörande den allmänna löneutvecklingen. En utökning av uppgiftsmaterialet torde dock böra övervägas, särskilt i de branscher där representativiteten för närvarande är mindre tillfredsställande.

Socialstyrelsens summariska statistik beträffande här berörda arbetargrupper bör enligt de sakkunnigas mening kompletteras dels genom årliga snabbundersökningar, dels genom med vissa års mellanrum återkommande löneräkningar. Motiven för en sådan utvidgning av statistiken ha utvecklats ovan (sid. 81). Det må framhållas, att en sådan utvidgning kan tänkas motivera vissa förenklingar i socialstyrelsens summariska statistik. Denna fråga bör i sinom tid av socialstyrelsen upptagas till prövning.

Snabbundersökningarna synas i första hand — med hänsyn till förhandlingsarbetets behov — böra ge kunskap om de löpande arbetsförtjänsterna per timme å ordinarie tid (oberäknat övertidstillägg, semesterlön m. fl. för-måner) dels vid tidlönsarbete, dels vid ackordsarbete, dels för båda dessa löneformer i medeltal. I detta sammanhang må erinras om att det icke alltid är självskrivet, var gränsen bör dragas mellan tidlöns- och ackordsarbete. I socialstyrelsens nuvarande summariska lönestatistik för industriarbetare m. fl. räknas till tidlönsarbete även arbete, för vilket utbetalats timlön plus fast tillägg i form av ackordskompensation; till ackordsarbete räknas även arbete mot visst belopp per timme plus en rörlig premie liksom arbete mot tonlön eller dylikt lönesystem, varigenom arbetsförtjänsten i väsentlig mån göres beroende av arbetsprestationen eller arbetsproduktens storlek. I den danska lönestatistiken däremot räknas arbete mot tidlön plus produktionstillägg eller premietillägg såsom tidlönsarbete. Här berörda gränsdragningsproblem torde komma att mera ingående behandlas av den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken (jfr sid. 50).

Vid de allmänna löneräkningarna bör man verkställa undersökningar beträffande timförtjänsterna å ordinarie tid, vilkas resultat kunna direkt jäm-

föras med resultaten av de under samma år verkställda snabbundersökningarna. Därutöver bör en allmän löneräkning ge en differentierad bild av totalinkomsterna per arbetstimme (inberäknat övertidstillägg, semesterlön m. m.). Vidare bör löneräkningen närmare belysa yrkesstrukturen inom de berörda näringsgrenarna samt förekomsten av olika avlöningsformer. Slutligen kan man genom en löneräkning erhålla vissa uppgifter om enskilda arbetstagares sammanlagda inkomster under året av en och samma anställning (jfr sid. 84).

Primärmaterialet för såväl snabbundersökningarna som löneräkningarna bör i fråga om här berörda arbetargrupper utgöras av nominativa uppgifter beträffande lön, ålder och yrkesspecialitet samt om det antal arbetstimmar, som utgjorts, och de löner och förmåner, som uppburits av vederbörande arbetstagare under redovisningsperioden. Arbetstidens och lönens olika beståndsdelar böra redovisas var för sig. I huvudsak torde man vid denna redovisning kunna tillämpa de indelningsgrunder, som för närvarande tillämpas i socialstyrelsens summariska statistik (jfr sid. 33). I vissa avseenden torde dock en längre driven uppdelning vara önskvärd. Så t. ex. bör sjuklön och semesterlön redovisas separat.

Vid snabbundersökningarna bör redovisningsperiodens längd anpassas efter den inom respektive fack gängse praxis i fråga om lönernas utbetalning. Inom flertalet fack torde uppgifter för en avlöningsperiod vara tillfyllest. Längre redovisningsperioder böra fastställas för sådana fack, där långvariga ackord spela en mera avsevärd roll. Det bör även övervägas, huruvida särskilda undersökningar lämpligen kunna verkställas beträffande förtjänsterna vid långvariga ackordsarbeten (jfr sid. 83).

Löneräkningarnas primärmaterial synes av praktiska skäl som regel böra avse ett kalenderår. Det må dock framhållas, att en dylik redovisning kan försvåra exakta jämförelser med snabbundersökningarnas resultat i de fall, då avtalen utlöpa under kalenderåret. I sådana fall kan det ifrågakomma att inhämta uppgifter för annan period än kalenderår.

Den första allmänna löneräkningen bör, i vad angår här berörda arbetargrupper, omfatta samtliga företag, för vilka lagen om arbetstidens begränsning den 16 maj 1930 är tillämplig. Vid planeringen av kommande löneräkningar bör övervägas, huruvida uppgifter böra inhämtas även för mindre företag inom industri, hantverk o. d., för vilka sagda lag ej är tillämplig. Den första löneräkningen bör även omfatta arbetare i statlig och kommunal tjänst samt arbetare vid sådana mindre företag inom partihandel o. d., från vilka uppgifter inhämtas om tjänstemännens löneförhållanden (jfr sid. 93). Vad beträffar detaljhandeln, böra uppgifter inhämtas från ett representativt urval av företag, förslagsvis en fjärdedel.

Även snabbundersökningarna böra i regel begränsas till företag, där arbetstiden är underkastad laglig reglering. Beträffande dessa undersökningars omfattning må i övrigt hänvisas till vad ovan (sid. 84) anförts.

Vägarbetare. Socialstyrelsens lönestatistik beträffande vägarbetare grundar sig på uppgifter för första halvåret, vilka tillåta en beräkning av medel-

förtjänster för olika yrkesgrupper. Däremot ger statistiken ingen kunskap om sambandet mellan ålder och arbetsförtjänst eller om de individuella variationerna i arbetsförtjänst. Statistiken omfattar icke de hos enskilda entreprenörer anställda vägarbetarna.

I samband med en allmän utvidgning av socialstyrelsens lönestatistik synes man böra överväga att från vägstyrelser och vägentreprenörer inhämta nominativa uppgifter av liknande art som de nuvarande summariska uppgifterna. Dessa uppgifter torde liksom hittills kunna avse första halvåret. I samband med en allmän löneräkning bör man dock även överväga inhämtande av uppgifter för ett helt år. Härigenom skulle man få ett underlag för bedömning av i vad mån genomsnittsförtjänsterna under första halvåret ge ett riktigt mått på löneläget under året.

Tjänstemän. Socialstyrelsens statistik över löneförhållandena för privatanställda tjänstemän inom industri, hantverk, handel och samfärdsl (till vilka även hänföres butikspersonal) grundar sig på summariska uppgifter från arbetsgivarna rörande antal anställda, arbetstid och avlöning med fördelning på ett fåtal huvudgrupper. Denna statistik ger, i likhet med den summariska lönestatistiken för arbetare inom samma verksamhetsområden, en viss orientering beträffande den allmänna löneutvecklingen.

Tjänstemännens centralorganisation har i skrivelse till socialstyrelsens utredningsbyrå den 15 september 1945 (se sid. 16) anfört vissa önskemål om en förbättring av lönestatistiken för privatanställda. Enligt nämnda skrivelse borde materialets representativitet förbättras och redovisningen differentieras med hänsyn till levnadsålder och tjänsteställning. Vidare ansågs det önskvärt, att den offentliga lönestatistiken utvidgades till stats- och kommunalanställda tjänstemän.

Representanter för tjänstemännens centralorganisation och till denna anslutna organisationer ha vid tvenne konferenser i maj 1946 till de sakkunnigas sekreterare framfört följande synpunkter och önskemål beträffande en på nominativa uppgifter från arbetsgivare baserad statistik över löneförhållandena för tjänstemän. Vid periodiska löneräkningar böra från arbetsgivarna inhämtas uppgifter beträffande varje befattningshavare om den under året erhållna lönen samt om antalet tjänstgöringsmånader under året. Beträffande det stora flertalet tjänstemän torde man härvid kunna använda ett enhetligt formulär, vari den erhållna lönen fördelas på (1) fast grundlön, (2) övertidsersättning, (3) övrig kontant ersättning (provision, tantiem, gratifikation o. d.), (4) naturaförmåner, (5) dyrtidstillägg. I fråga om vissa kategorier (t. ex. sjöbefäl) kan det bli nödvändigt att använda speciella formulär. — Förutom periodiska löneräkningar böra årliga undersökningar verkställas på grundval av nominativa uppgifter om den aktuella månadslönen (grundlön och dyrtidstillägg). Dessa undersökningar böra endast avse tjänstemän, vilka erhålla lön i vanlig mening, men icke tjänstemän, vilkas inkomst till väsentlig del utgöres av provision, tantiem e. d. Olika storleksklasser av företag böra vara representerade i denna statistik. — Primäruppgifterna böra innehålla sådana beskrivningar av de enskilda befattningshavarnas yr-

kesspecialitet och arbetsuppgifter, som kunna läggas till grund för en gruppering på vissa huvudgrupper, såsom t. ex. »högre» och »lägre» kontorspersonal, verkmästare och förmän o. s. v.

I de svar, som från tjänstemannaorganisationer ingått på de sakkunnigas rundskrivelse den 1 mars 1946, ha anförts önskemål om en mera differentierad statistik över tjänstemännens löner (jfr sid. 70).

Enligt de sakkunnigas mening ger socialstyrelsens summariska statistik en synnerligen bristfällig kunskap rörande de privatanställdas löneförhållanden. De framräknade medeltalen avse synnerligen heterogena personalgrupper, och de år för år registrerade förändringarna i förtjänstnivån påverkas av förskjutningar i de olika gruppernas sammansättning efter ålder, yrkesspecialitet m. m., vilkas omfattning ej kan bedömas (jfr sid. 35). Det är även en brist i socialstyrelsens lönestatistik, att den icke ger någon kunskap om löneförhållandena för tjänstemän inom jordbruk, skogsbruk, sjöfart, hotell- och restaurangrörelse, statlig och kommunal tjänst m. m.

Här berörda brister synas kunna övervinnas dels genom att socialstyrelsens summariska lönestatistik för tjänstemän inom industri m. m. utvidgas och differentieras, dels genom att densamma kompletteras med undersökningar på grundval av nominativa primäruppgifter från vederbörande arbetsgivare.

Ovan (sid. 89) har ifrågasatts en viss utökning av antalet uppgiftslämnare till den summariska statistiken över löner för arbetare inom industri m. m. Det synes naturligt, att uppgifter rörande tjänstemännens löneförhållanden liksom hittills inhämtas från samtliga de företag, som insända uppgifter till berörda statistik. Vidare torde primäruppgifterna beträffande tjänstemän kunna ytterligare differentieras, utan att detta behöver medföra någon väsentlig ökning av uppgiftslämnarnas arbetsbörda. Så t. ex. torde det icke möta någon svårighet att uppdelat gruppen »arbetsbefäl» på »verkmästare» (d. v. s. arbetsledare, som ha någon förman under sig) och »förmän» (arbetsledare, som endast ha arbetare under sig). Hithörande problem torde kunna lösas efter överläggningar mellan socialstyrelsen och de närmast intresserade partsorganisationerna.

En löneräkning bör omfatta icke blott arbetare, utan även tjänstemän i enskild eller allmän tjänst.

Det må i detta sammanhang framhållas, att språkbruket icke alltid drar en klar gräns mellan »tjänstemän» och »arbetare». Då man emellertid måste förutsätta, att resultaten av här berörda undersökningar komma att redovisas med fördelning på yrkesspecialiteter, synes denna klassificeringsfråga vara av underordnad vikt. Den praktiska frågan gäller närmast vilka slag av primäruppgifter man skall inhämta beträffande olika kategorier av arbetstagare. Härvid torde lönesystemets utformning i allmänhet bli avgörande. Sålunda synes det naturligt, att man beträffande all personal med fast vecko- eller månadslön e. d. inhämtar uppgifter enligt likartade formulär, oavsett arbetets natur. Vad som i det följande säges om »tjänstemän», hänför sig därför även till månadsavlönad butikspersonal m. fl. kategorier.

Vid den första löneräkningen böra från samtliga berörda arbetsgivare inhämtas uppgifter om såväl tjänstemännens som arbetarnas löneförhållanden. Nominativa uppgifter om tjänstemännens löner skulle sålunda erhållas dels från samtliga arbetsgivare, hos vilka arbetarpersonalens arbetstid regleras genom allmänna arbetstidslagen (se sid. 90), dels från ett representativt urval av arbetsgivare inom jordbruk (se sid. 86), trädgårdsskötsel och skogsbruk (se sid. 87), detaljhandel (se sid. 90), hotell- och restaurangrörelse (se nedan) och sjöfart (se sid. 94). Vidare synes det lämpligt att vid löneräkningen inhämta löneuppgifter beträffande samtliga anställda i statlig och kommunal tjänst. Därutöver vore det önskvärt att erhålla uppgifter även beträffande personal vid sådana företag inom partihandel, bank- och försäkringsrörelse m. m., för vilka allmänna arbetstidslagen ej äger tillämpning; inom dessa branscher torde det finnas ett stort antal företag med högst fyra arbetare och ett flertal kontorsanställda o. d.

Primärmaterialet till löneräkningen bör för tjänstemännens vidkommande bestå av nominativa uppgifter om bl. a. födelseår, yrkesspecialitet eller tjänsteställning, årsinkomst — fördelad på olika beståndsdelar — och antal tjänstgöringsmånader. På grundval härav bör man för olika yrkes- och åldersgrupper m. m. framräkna dels de faktiska arbetsinkomsterna per månad eller år, dels grundlönerna (inklusive dyrtidstillägg men exklusive övertidsersättning, provisioner, gratifikation m. m.).

I den mån så påfordras med hänsyn till förhandlingsarbetets behov, bör socialstyrelsen verkställa undersökningar av löneförhållandena för tjänstemän, vilkas resultat kunna föreligga under samma år som primäruppgifterna inhämtas. Sådana undersökningar kunna lämpligen baseras på nominativa uppgifter om den vid en viss tidpunkt för berörda tjänstemän aktuella grundlönen (inklusive dyrtidstillägg). Härvid bör man antingen utesluta eller särelevanta tjänstemän, vilkas inkomst till någon väsentlig del utgöres av provision, tantiem e. d. Här berörda undersökningar torde kunna inskränkas till privatanställda tjänstemän. Man bör därvid införskaffa likartade uppgifter beträffande yrkesspecialitet eller tjänsteställning som vid löneräkningarna.

Hotell-, restaurang- och kafépersonal. De uppgifter om kontantlönerna för vissa grupper av anställda inom hotell-, restaurang- och kafébranschen, som socialstyrelsen inhämtar från de offentliga arbetsförmedlingarna, ge en synnerligen ofullständig bild av dessa gruppers inkomstförhållanden. Arbetsgivar- och löntagarorganisationerna inom branschen ha icke framfört några önskemål om utvidgning av lönestatistiken för dessa grupper. Även om det kan förmodas, att en statistik på detta område icke skulle ha någon väsentlig betydelse i förhandlingsarbetet, varför snabbundersökningar knappast kunna anses erforderliga, böra hithörande gruppers löneförhållanden bli föremål för belysning vid den första allmänna löneräkningen. I detta syfte bör man från ett representativt urval av företag, vid vilka arbetstiden regleras genom arbetstidslagen den 30 juni 1944, inhämta nominativa uppgifter beträffande arbetstid och löneförmåner samt beträffande de serverings- och betjäningsavgifter, som uppburits enligt gällande avtal; det må här anmär-

kas, att arbetsgivarna ej torde ha möjlighet att lämna uppgift om extraförtjänster som uppburits utöver de i avtalen fastställda serverings- och betjäningssavgifterna. En likartad representativ undersökning bör även verkställas beträffande kaféer e. d., som ej beröras av nyssnämnda arbetstidslag.

Sjöfolk. De av socialstyrelsen från sjömansförmedlingarna inhämtade uppgifterna om månadslönerna för vissa yrkesgrupper inom sjöfarten äro endast baserade på uppskattningar och ge ingen kunskap om de variationer i sjöfolkets arbetsförtjänster, som betingas av sådana faktorer som övertidserättning, krigsriskersättning, farttillägg o. s. v.

Svenska sjöfolksförbundet har framfört önskemål om en statistik, som skulle belysa de sammanlagda inkomsterna för varje sjöman under ett kalenderår; denna statistik skulle grundas på uppgifter från sjömanshusen (se sid. 67). Härtill må anmärkas, att enligt de sakkunnigas mening en på nominativa uppgifter baserad lönestatistik i princip bör avse varje enskild löntagares inkomst av en bestämd anställning. De sakkunniga kunna följaktligen ej tillstyrka en lönestatistik för sjöfolk enligt de av sjöfolksförbundet angivna riktlinjerna.

Lönestatistiken beträffande befäl och manskap inom sjöfarten bör belysa de faktiska arbetsförtjänsterna per månad och den relativa betydelsen av lönens olika beståndsdelar. Detta syfte torde kunna uppnås genom att man från vederbörande rederier inhämtar nominativa uppgifter, grundade på befälhavarnas redovisning av besättningens avlöning, beträffande antalet tjänstgöringsdagar och utbetald lön under en viss månad. Dylika undersökningar torde lämpligen kunna avse ett representativt urval av fartyg. Det torde vara tillräckligt att inhämta uppgifter för en månad under de år, då snabbundersökningar befinnas påkallade med hänsyn till förhandlingsarbetets behov. Vid en löneräkning kan det beträffande vissa grenar av sjöfarten befinnas önskvärt att inhämta uppgifter för olika månader.

Husligt arbete. I det föregående ha angivits vissa allmänna riktlinjer för en utvidgning av socialstyrelsens lönestatistik beträffande samtliga större grupper av löntagare med undantag av personal i husligt arbete. En statistik beträffande löneförhållandena inom det husliga arbetet torde svårigen kunna inpassas i någon av de former för en utvidgad lönestatistik, som här ovan dryftats. Socialstyrelsen har verkställt vissa specialundersökningar av arbets- och löneförhållanden inom det husliga arbetets område.¹ Erfarenheterna från dessa torde kunna ge vägledning för nya undersökningar av liknande art. Det synes böra ankomma på socialstyrelsen att uppmärksamma denna fråga. De sakkunniga ha för sin del icke funnit anledning framlägga något förslag i detta avseende.

¹ Arbetsförhållanden inom det husliga arbetets område (utg. 1936). — Arbetsförhållanden inom det husliga arbetet å landsbygden (utg. 1939).

KAP. 9

Organisation och kostnader för en utvidgad lönestatistik

I detta kapitel lämnas en sammanfattning av de i föregående kapitel framlagda förslagen beträffande utvidgning av socialstyrelsens lönestatistik jämte vissa beräkningar rörande de föreslagna undersökningarnas omfattning. Vidare lämnas en preliminär beräkning av kostnaderna och personalbehovet under de närmaste budgetåren för en i enlighet med sagda förslag utvidgad lönestatistik; det har härvid förutsatts att beslut om utvidgning av statistiken kan fattas vid 1947 års riksdag.

De sakkunniga ha ifrågasatt en viss utökning av antalet primäruppgifter till socialstyrelsens nuvarande lönestatistik för lantarbetare (se sid. 86) samt anställda inom industri, hantverk m. m. (se sid. 89). Vidare har ifrågasatts upprättande av en preliminär statistik över lantarbetarlönerna (se sid. 86). Beträffande skogsarbetare (se sid. 87) och vägarbetare (se sid. 91) har föreslagits en omläggning av statistiken på grundval av nominativa primäruppgifter, omfattande ett halvår.

De sakkunniga ha vidare föreslagit, att en allmän löneräkning skall verkställas under år 1948. Denna skulle grundas på nominativa uppgifter beträffande dels samtliga anställda vid företag, där arbetarpersonalens arbetstid regleras genom allmänna arbetstidslagen, dels samtliga anställda i statlig och kommunal tjänst, dels ett urval av övriga löntagargrupper (jfr sid. 93). I fråga om lantarbetare och trädgårdsarbetare skulle löneräkningen baseras på materialet till den ordinarie statistiken för år 1948. Beträffande skogsarbetare skulle inhämtas dels uppgifter till den nya årliga statistiken, avseende vinterhalvåret (hösten 1947—våren 1948), dels särskilda uppgifter för sommarhalvåret (våren—hösten 1948). Beträffande vägarbetare skulle den föreslagna differentierade statistiken för första halvåret kompletteras med uppgifter för hela år 1948. I fråga om övriga grupper skulle särskilda nominativa uppgifter inhämtas.

Som grundval för de nedan återgivna kostnadsberäkningarna har verkställts en preliminär uppskattning av det antal förvaltningspersonal och arbetare, som skulle beröras av 1948 års löneräkning. Hela antalet personer beräknas uppgå till 1 540 000, fördelade å följande närings- och yrkesgrupper:

	Förvaltnings- personal	Arbetare
Jordbruk	1 000	40 000
Trädgårdsodling	1 500	8 000
Skogsarbete	1 000	15 000
Vägarbete	1 500	15 000
Industri	140 000	700 000
Byggnadsverksamhet	8 000	125 000
Handel	36 000	15 000
Bank- och försäkringsrörelse	23 000	—
Hotell- och restaurangrörelse	8 000	7 000
Samfärdsl (enskilda företag)	5 000	30 000
Statlig och kommunal tjänst	250 000	100 000
Fria yrken	10 000	—
Summa	485 000	1 055 000

De sakkunniga ha slutligen föreslagit, att socialstyrelsen årligen skall verkställa snabbundersökningar beträffande löneläget för olika löntagargrupper (se sid. 81). Det har förutsatts, att omfattningen av dessa undersökningar skall bestämmas efter samråd mellan socialstyrelsen och arbetsmarknadens partsorganisationer. De sakkunniga ha framhållit som önskvärt, att snabbundersökningar under löneräkningsåret verkställas beträffande samtliga de arbetargrupper, för vilka sådana undersökningar framdeles kunna ifrågakomma (se sid. 84). Då man ännu saknar erfarenhet av dylika undersökningar, synes det emellertid önskvärt att deras omfattning första gången begränsas genom tillämpande av den representativa metoden. Efterföljande kostnadsberäkningar utgå från förutsättningen, att snabbundersökningarna år 1948 skola avse 300 000 arbetare.

En utvidgning av socialstyrelsens lönestatistik enligt ovan angivna riktlinjer förutsätter tämligen omfattande förberedelsearbeten. Sålunda måste den för löneräkningen och snabbundersökningarna avsedda yrkesnomenklaturen (jfr sid. 83) färdigställas före utgången av år 1947. Det synes även önskvärt att frågeformulären för berörda undersökningar kunna tillställas vederbörande arbetsgivare i god tid före årsskiftet 1947/48, så att dessa erhålla möjlighet att anpassa sin bokföring av löner och arbetstid med hänsyn härtill.

En mera exakt beräkning av kostnaderna för en utvidgning av lönestatistiken enligt nyss angivna riktlinjer möter svårigheter, enär löneundersökningar av här ovan föreslagen omfattning icke tidigare förekommit. Endast beträffande socialstyrelsens lönestatistik för lantarbetare och trädgårdsarbetare föreligga erfarenheter från undersökningar grundade på individuella primäruppgifter och bearbetade enligt hålkortsmetoden. Dessa erfarenheter kunna ge viss ledning vid uppskattningen av arbetsåtgången för den föreslagna löneräkningen. Beträffande snabbundersökningarna torde kostnaderna komma att i hög grad påverkas av i vilken utsträckning personal kan entledigas och avtal om förhyrning av statistikmaskiner kunna uppsägas eller annan sysselsättning kan ordnas under de tider av året, då personal och ma-

skiner ej kunna utnyttjas för snabbundersökningar. I nedanstående beräkning av kostnaderna förutsättes, att personalstyrkan och maskinparker skola kunna anpassas till den för snabbundersökningarna nödvändiga omfattningen. Kostnadsberäkningen kan självfallet endast vara approximativ.

En översikt över de beräknade kostnaderna för löneräkningen och snabbundersökningarna år 1948 i enlighet med ovan angivna riktlinjer beträffande omfattningen och planläggningen lämnas i efterföljande tablå.

	Löneräkning Kr	Snabbundersökningar Kr
Personalkostnader.....	1 365 000	300 000
Statistikmaskiner.....	150 000	45 000
Formulär, kuvert, hålkort.....	30 000	5 000
Summa	1 545 000	350 000

Under rubriken personalkostnader har upptagits ersättning till såväl biträdespersonal i olika löneställning som kvalificerad personal. I lönekostnaderna ha inräknats löneökningar fr. o. m. den 1 juli 1947. I de beräknade maskinkostnaderna ingå utgifter för installation, import och hyra av statistikmaskiner. Utgifter för räkne- och skrivmaskiner äro däremot icke medtagna i kostnadskalkylen. Beträffande lokaler förutsättes, att hyreskostnaderna bestridas av byggnadsstyrelsen. Endast kostnader för den statistiska bearbetningen ha upptagits. Utgifter för budskickning, renhållning och städning, elektrisk ström, telefon, skrivmateriel och papper, publikationstryck samt eventuella inköp av möbler förutsättas skola täckas i annan ordning.

I kalkylen för löneräkningen år 1948 ingå kostnaderna för en utvidgning av socialstyrelsens ordinarie lantarbetarstatistik till att omfatta cirka 40 000 arbetare och för en omläggning av styrelsens lönestatistik för skogs- och vägarbetare. Dessa undersökningar föreslås — liksom hittills — bliva årliga. Under år, då löneräkning icke förekommer, beräknas merkostnaderna härför till 35 000 kronor, såvida lantarbetarstatistiken permanent skall utvidgas i nyss nämnd omfattning. Fördelningen å respektive undersökningar framgår av nedanstående tablå.

	Lantarbetare Kr	Skogsarbetare Kr	Vägarbetare Kr
Personalkostnader.....	9 000	10 000	11 500
Maskinkostnader.....	1 100	1 200	1 300
Formulär, hålkort.....	300	300	300
Summa	10 400	11 500	13 100

I skrivelse till chefen för finansdepartementet den 8 oktober 1945 har socialstyrelsen uppskattat kostnaderna för en löneräkning, avseende år 1947, till 750 000 kronor (jfr sid. 22). Ifrågavarande kalkyl byggde i huvudsak på samma förutsättningar som den här ovan återgivna kalkylen för en löneräkning, avseende år 1948. Den förstnämnda kalkylen avsåg emellertid en löneräkning, omfattande endast 750 000 à 800 000 löntagare, d. v. s. omkring

hälften av det antal, som enligt de sakkunnigas förslag skulle beröras av den allmänna löneräkningen år 1948.

För att de lönestatistiska undersökningarna skola kunna genomföras så rationellt som möjligt och icke minst vad snabbundersökningarna beträffar färdigställas i snabbast möjliga takt, måste de bedrivas med en relativt stor arbetsstyrka, varjämte en noga genomförd arbetsfördelning bör tillämpas. En viktig förutsättning härför är att tillgång på lämplig kvalificerad personal och på kvinnliga arbetsbasar med erfarenhet av statistiskt arbete säkerställes.

Undersökningarna torde lämpligast böra förläggas till socialstyrelsens utredningsbyrå. Under byråchefens inseende synes det statistiska arbetet böra organiseras på tvenne avdelningar, den ena för löneräkningen och den andra omfattande snabbundersökningarna; till den sistnämnda bör anknytas en serviceavdelning för sådana specialbearbetningar, som ovan ifrågasatts (se sid. 85). Förberedelserna böra påbörjas av undersökningsledarna vid ingången av budgetåret 1947/48. Dessa böra erhålla tjänsteställning som byrådirektör (lönegrad 28). Sedermera torde även behöva anställas en befattningshavare i lönegrad 26, en i lönegrad 24 och tre i lönegrad 21; befattningshavaren i lönegrad 26 bör svara för serviceavdelningen och övriga för var sitt avsnitt av undersökningsarbetet. Ersättningen till dessa befattningshavare synes under budgetåret 1947/48 böra utgå i form av arvode. Under tiden för arbetets planläggning kräves endast ett mindre antal biträden. I och med att materialet för de årliga snabbundersökningarna börjar inkomma för första gången under våren 1948, torde organisationen böra utbyggas, så att en personalstyrka av omkring 100 personer uppnås omkring den 1 april 1948. Sedan materialet till 1948 års löneräkning inkommit efter årsskiftet 1948/49, torde man behöva successivt anställa ytterligare omkring 150 personer, varigenom full personalstyrka skulle uppnås omkring den 1 april 1949 (omkring 250 personer). Till personalen ha då räknats höra ett antal befattningshavare i amanuensgrad och högre biträdesgrad samt i övrigt befattningshavare i lägre biträdesgrad. Det sammanlagda antalet arbetsmånader för biträdespersonalen kan uppskattas till 2 950 för löneräkningen och 600 för snabbundersökningarna.

Med utgångspunkt från de ovan angivna tidpunkterna för verkställandet av snabbundersökningarna och löneräkningen år 1948 beräknas de för olika budgetår erforderliga anslagen uppgå till nedanstående belopp.

	Löneräkning Kr	Snabbundersökningar Kr
Budgetåret 1947/48	45 000	200 000
» 1948/49	275 000	150 000
» 1949/50	850 000	
» 1950/51	375 000	

En mera permanent utvidgning av socialstyrelsens lönestatistik enligt ovan angivna riktlinjer torde kunna medföra väsentliga inskränkningar i den lönestatistik, som för närvarande utarbetas av partsorganisationerna på

arbetsmarknaden; det synes dock icke möjligt att för närvarande närmare bedöma den sannolika storleksordningen av dessa inskränkningar.

Det är även tänkbart, att i samband med en utvidgning av socialstyrelsens statistik en ändrad fördelning av de lönestatistiska arbetsuppgifterna mellan olika statliga myndigheter kan befinnas ändamålsenlig. Denna fråga bör i sinom tid, sedan erfarenhet vunnits av en dylik utvidgning, upptagas till behandling av de myndigheter, som utarbete egen lönestatistik.

Särskilt yttrande

av herrar *Brodén och Styrman*.

De sakkunnigas majoritet föreslår, att envar arbetsgivare ålägges författningsenlig skyldighet att till socialstyrelsen insända sådana uppgifter beträffande hos honom anställda personers löne- och arbetstidsförhållanden, som av socialstyrelsen påfordras. Anledningen härtill är icke att arbetsgivarna hittills underlåtit att till socialstyrelsen inleverera material för dess nuvarande lönestatistik, vilken grundas på frivilligt lämnade uppgifter. Motivet är uppenbarligen, att det nu framförda kravet på uppgifter rörande varje enskild löntagares arbetstids- och löneförhållanden innebär en sådan ökning av arbetsgivarnas uppgiftsbörda, att man icke rimligen längre vågar räkna med en frivillig medverkan från arbetsgivarnas sida. Det anses sålunda ofrånkomligt att samtidigt med den nu föreslagna omläggningen av lönestatistiken införa ett författningsenligt åläggande om uppgiftsskyldighet. En bidragande orsak till denna majoritetens inställning har väl också varit en stark känsla av att offentliga myndigheters och andra institutioners anspråk på uppgifter av olika slag från näringslivets utövare mycket starkt ökats under det senaste decenniet. Därtill kommer från och med år 1947 källskattens införande, varigenom på arbetsgivarna lagts betydande arbetsuppgifter för det allmännas räkning, vilkas omfattning i den praktiska tillämpningen ännu icke kan klart överblickas. Redan före källskattereformens genomförande har bristen på arbetskraft på många håll framtvingat en beskärning av de kamerala arbetsuppgifter, som företagen i eget intresse tidigare ansett nödvändiga. Det är uppenbart, att dessa svårigheter komma att ytterligare ökas, när reformen fr. o. m. år 1947 träder i praktisk tillämpning.

Vi avstyrka för vår del bestämt att nya uppgiftsskyldigheter åläggas arbetsgivarna genom lag eller författning. Så länge uppgiftslämningen i fråga om löner på frivillig grund fungerar tillfredsställande, föreligger icke motiv för tillgripande av tvång. Det bör också vara angeläget att så avväga de anspråk man i här förevarande avseende ställer på arbetsgivarna, att man icke äventyrar den good-will, som ligger i en samverkan på frivillig grund.

Med utgångspunkt från vad här ovan anförts ha vi även i andra delar av föreliggande betänkande kommit till en från majoritetens inställning avvikande mening.

Vi anse det sålunda icke av behovet påkallat att för arbetsmarknaden i dess helhet upprätta en på individuella arbetstids- och löneuppgifter grundad redovisning, som syftar till att kartlägga icke blott de genomsnittliga löneinkomsterna inom olika näringsgrenar och enskilda företag utan även individuella lönevariationer av olika slag och för olika levnadsåldrar och yrkesspecialiteter.

Det har gjorts gällande, att bl. a. en ingående kännedom om de individuella löneinkomsternas spridning skulle vara nödvändig för arbetsmarknadens parter vid förhandlingar om nya avtal. Vi kunna icke vitsorda detta. En blick på våra kollektivavtal ger vid handen, att lönebestämmelserna i dessa nästan genomgående ha en generell karaktär. Redan härav följer, att dessa bestämmelser, som i allmänhet regleras vid centrala förhandlingar, icke kunna influeras av individuella variationer i timförtjänsterna. Därtill kommer, att dessa lönebestämmelser i mycket stor utsträckning icke äro utslagsgivande för arbetarnas timförtjänster, vilka på flertalet områden betingas av arbete på ackord. Ackordspriserna fastställas i övervägande omfattning vid lokala förhandlingar. Vid dessa ha båda parterna tillgång till förstahandskännedom om ackordsläget. Tanken att man till tjänst vid dylika lokala förhandlingar skulle utarbета och tillhandahålla en detaljerad offentlig statistik över de individuella förtjänstvariationerna i olika hänseenden vid de olika enskilda företagen synes utgå från en övertro på de praktiska möjligheterna att nyttiggöra en dylik statistik. Det rör sig här om att utarbета och till socialstyrelsen insända ett uppgiftsmaterial, som enbart för industrin kommer att omfatta differentierade tids- och löneuppgifter m. m. för nära en miljon individer. Dessa uppgifter skola granskas, överföras på kort för bearbetning och därefter sammanställas i tabeller. Ju mera man önskar differentiera statistiken med hänsyn till företag, branscher, individualyrken och ålder m. m., dess större mångfald av tabellariska sammanställningar, vilka med hänsyn till inom de olika industrierna tillämpade olika löneformer icke kunna uppläggas efter ett enhetligt system. En dylik statistiks värde beror på i vad mån de tusentals siffrorna i ett dylikt tabellverk kunna på ett överskådligt sätt framläggas vid olika slag av förhandlingar. Vi äro av den uppfattningen, att man på fackföreningshåll icke gjort klart för sig, hur begränsade de praktiska möjligheterna äro att på ett nöjaktigt sätt tillgodogöra sig ett hart när obegränsat antal statistiska data. Härefter återstår ändock som en öppen fråga, i vad mån en dylik specificerad statistik kan i någon utsträckning bli vägledande för avtalsuppgörelserna eller av större värde härvidlag än de mera summariska men dock översiktliga statistiska resultat man nu har tillgång till.

Vad här anförts bör ses mot bakgrunden av att de sakkunnigas majoritet förutsatt en differentiering av lönestatistiken efter individualyrken utan att frågan om genomförandet av en härför erforderlig enhetlig nomenklatur realprövats. Redan uppläggningsen av en dylik yrkesnomenklatur är ett problem, som kräver omfattande förarbeten, för vilka det möter de största svårigheter att nu avdela arbetskraft. Även om det går att åstadkomma en nomenklatur, återstår den avgjort än mer betydelsefulla frågan hur en dylik enhetlig yrkesnomenklatur skall bringas ut i praktisk tillämpning. Vi befara, att det nu ifrågasatta åläggandet av skyldighet för arbetsgivarna att lämna de uppgifter socialstyrelsen finner anledning begära skulle kunna utnyttjas för att tvångsvis genomföra en yrkesnomenklatur, om vilken man nu icke är i tillfälle att bilda sig någon annan uppfattning än att den helt

säkert skulle komplicera uppgiftslämningen. Det ligger sålunda för närvarande i vida fältet, huruvida en för statistiskt ändamål tänkt yrkesgruppering kommer att omfatta ett eller flera hundratal yrkesbeteckningar eller till även tyrs tusentalet dylika.

Av de skäl, som här ovan anförts, kunna vi icke ansluta oss till majoritetens förslag om en omläggning och utvidgning av den offentliga lönestatistiken.

Det framgår av de sakkunnigas utredning, att den lönestatistik Svenska Arbetsgivareföreningen utarbetar är av samma summariska karaktär som den nuvarande offentliga lönestatistiken och att denna statistik, som arbetar med årliga redogörelser, föreligger färdig under loppet av september månad. Man kan sålunda vid denna tidpunkt överblicka det genomsnittliga löneläget inom olika industrier under närmast föregående år. Det torde icke möta svårigheter att genomföra sådan ändring av socialstyrelsens statistiska arbete, att dess nuvarande årliga lönestatistik kan föreligga färdig vid samma tidpunkt eller tidigare, varigenom anmärkningen, att denna statistik saknar aktualitet, får mindre bärkraft. Under mera normala förhållanden äro förändringarna på lönebildningens område under loppet av ett år icke så omfattande, att en statistik, som avser närmast bakomliggande år, kan betecknas som inaktuell.

Av utredningen framgår vidare, att behovet av en allmän yrkesspecificerad lönestatistik icke gjort sig gällande på industrins område, alldenstund en sådan lönestatistik endast förekommer inom ett fåtal av yrkesförbunden inom Svenska Arbetsgivareföreningen, vilka var för sig utarbeta dylik statistik vid sidan av den summariska statistik föreningen centralt framställer. Med utgångspunkt härifrån synes det vara anledning att framför alternativet om en hela näringslivet omfattande yrkesdifferentierad offentlig lönestatistik undersöka i vad mån mellan dessa yrkesförbund och motsvarande fackförbund överenskommelser kunna komma till stånd om gemensamt tillgodogörande av ifrågavarande förbundsstatistik. I viss mindre utsträckning torde så redan ha skett.

Utredningen ingår icke på frågan om vilken kostnad den föreslagna utvidgningen av socialstyrelsens lönestatistik betingar i sin helhet. En approximativ beräkning avseende kostnaderna för dels en allmän löneräkning år 1948, dels vissa under samma år planerade snabbundersökningar av mera begränsad omfattning ger en anvisning om att det här blir fråga om mycket stora kostnader. Ifrågavarande beräkning är ändock icke fullständig. Däri ingå sålunda icke utgifter för räkne- och skrivmaskiner, ej heller lokalkostnader, skrivmateriel, papper och tryckningskostnader m. m. Vidare kan det förutses, att snabbundersökningarna i fortsättningen icke skulle bli så begränsade som där förutsatts. Kostnaderna för dessa bli säkerligen också påverkade därav, att de i övervägande omfattning komma att utföras under våren och sommaren, d. v. s. den tid under året då efterfrågan på tillfällig personal av kända skäl är mycket stor. Ifrågavarande approximativa kostnadsberäkning är sålunda långt ifrån uttömmande. Slutligen berör beräkningen endast socialstyrelsens kostnader. Emellertid är det uppenbart, att

arbetet med att färdigställa och inleverera ett så omfattande material, som det här skulle bli fråga om, också representerar mycket stora kostnader, som det dock är svårt att beräkna. Någon nämnvärd minskning i kostnad därigenom, att nuvarande statistik inom arbetsgivareorganisationerna skulle kunna slopas och ersättas av de föreslagna snabbundersökningarna, anse vi icke vara att räkna med. Däremot kan möjligen den lönestatistik, som vissa fackförbund arbeta med, slopas, och här besparingar göras. Emellertid är denna möjlighet icke utesluten, därest man når ett lönestatistiskt samarbete mellan parterna på det sätt vi här ovan antytt.

Vi vilja avslutningsvis framhålla, att tidsförhållandena sannerligen icke tala för att från mera produktiva arbetsuppgifter rycka alla de människor, som skulle behöva sättas till att verkställa allt det arbete, som skulle erfordras för genomförande av vad sakkunnigemajoriteten föreslår. För närvarande råder brist på arbetskraft på alla områden. Det är sålunda icke enbart yrkesfolk och manuell arbetskraft överhuvud man har ont om, detsamma gäller även kontorsfolk. Sträng sparsamhet med arbetskraft är därför högeligen av nöden. Uppenbart är, att någon utökning av icke produktiv verksamhet icke bör ske annat än då mycket starka skäl tala härför.

På det område, som denna kommitté haft att studera, kunna vi för vår del icke skönja någon ko på isen. Enligt vår mening böra även de, som anse något böra göras i den riktning kommittémajoriteten förordar, kunna finna sig i att med utbyggnad av statistiken får anstå till en senare tidpunkt, då sådan — med hänsyn till tillgången på arbetskraft — lättare låter sig genomföra.

OES! Nedanstående uppgifter äro
 utförskrade skydd jämtligt lagen
 om viss inskränkning i rätten att
 utbekomma allmänna handlingar
 den 28 maj 1937 16 §.

(Om utrymmet på ett formulär ej räcker, användas flera formulär, vilka betecknas med "forts. 1".
"forts. 2" o. s. v.)

Uppgifter angående löneförhållandena för lantarbetare, vilka under arvsårsåret 1945/46 eller kalenderåret 1946 eller det bokförings-
(eller tjänste-) år, som närmast sammanfaller därmed, varit anställda å..... egendom
..... kommun.

Arbets- och löneförmåner för skogsarbete redovisas ej med undantag för sådant icke ackordsatt skogsarbete, som utförts av ordinarie lantarbetare.

1. Egendomens storlek: åker	ha (1 ha = 2 tunnland). productiv skogsmark	ha, övrig mark	ha.
-----------------------------------	---	----------------------	-----

2. Tillämpas kollektivavtal?

A. Anställda arbetare under redovisningsperioden eller del därav.

(Brukaren och dennes familjemedlemmar redovisas under avd. B å omstående sida.)

[illegible]

För socialstyrelsens anteckningar:

	min	kv	mlu	kv	ml	kvf	koel.	nat-f.
Are- no.								
37r. arb.								

and

8) Potatis och andra livsmedel samt bränsle värderas efter ortens partipriser, mjölk efter det pris, som fastställs i konsekvuvuvalare.

SS nr 619, 10%, 1946, 15 000 ex.

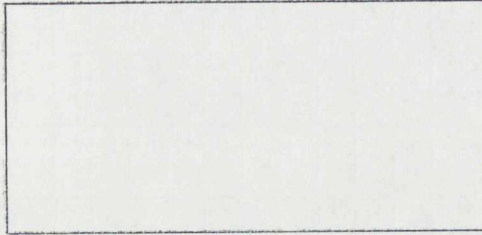
Bilaga 2.

SOCIALSTYRELSEN
UTREDNINGSBYRÅN
 Tel. Socialstyrelsen 89

(Om utrymmet på ett formulär ej räcker,
 användas flera formulär, vilka tecknas
 med "forts." 1, o. s. v.)

OBS! Uppgifterna på detta formulär äro till-
 försäkrade skydd jämlikt lagen om viss
 inskränkning i rätten att utbekomma all-
 männa handlingar d. 28 maj 1937 16 §.

Stockholm i mars 1946.

För fullföljande av de sedan år 1938 utförda årliga undersökningarna av trädgårdsarbetarnas löne-
 förhållanden får socialstyrelsen härmed anhålla, att Ni för Eder rörelse ville ifylla detta formulär, avseende
 år 1945, samt därefter, *senast den 1 april 1946*, återsända detsamma till styrelsen.

Där samma företag bedriver handelsträdgårds- och plantskolerörelse eller trädgårdsanläggnings-
 verksamhet, redovisas verksamhetens olika delar på skilda formulär.

Formuläret översändes i minst två exemplar, av vilka ett torde behållas av uppgiftslämnaren
 som avskrift. Ytterligare formulär kunna på begäran erhållas från socialstyrelsen.

Uppgifterna befordras portofritt, om bifogade svarskuvert användes, eller, om annat kuvert an-
 vändes, detsamma förses med påskrift om innehållet.

THORWALD BERGQUIST.

ANDERS TWENGSTRÖM.

- Uppgifterna avse
 (Företagets namn)
 i kommun län.
 (Stad, köping, municipalsamhälle)
- Hela trädgårdsarealens storlek hektar (1 hektar = 2 tunnland); därav växthus kvm
 (Eventuellt kombinerat jordbruk skall ej medräknas i trädgårdsarealens storlek.)
 markyta; bänkar kvm.
- Företagets specialitet: (köksväxt-, blomster-, fruktodling, plantskola, anläggningsarbeten o. s. v.)
- Tillämpas kollektivavtal?
 (Ja eller nej)
- Antal dagsverken, som under året utförts av trädgårdsföretagaren själv eller hans vuxna, manliga
 familjemedlemmar? Vuxna, kvinnliga familjemedlemmar? Hemmavarande barn?
- Angiv i nedanstående tabell antal arbetare, som under året utgjort färre än 50 dagsverken samt
 summa dagsverken och summa avlöning för dylik tillfällig personal. (Uppgifter lämnas ej för
 förvaltare, försäljare, kontors- och butikspersonal samt ej heller för familjemedlemmar, som del-
 tagit i arbetet.)

Arbetare med färre än 50 dagsverken under år 1945	Antal	Summa dagsverken	Summa avlöning, kr
Män			
Kvinnor			
Barn (under 18 år)			

- Uppgiv på omstående sida arbetstid och samtliga löneförändringar för varje arbetare, som varit anställd
 vid företaget under år 1945 eller under det bokföringsår, som närmast sammanfaller med nämnda
 kalenderår och därvid utgjort minst 50 dagsverken.

..... den / 1946.
 (Postadress)

(Uppgiftslämnarens namn)

Ifylles av socialstyrelsen..

Telefon

m	öm	kv	ök	b	öb	m	kv	b	mf	kf	bf	kont	natura

Vänd!

Uppgifter angående arbetstid och löneförhållanden för arbetare, vilka under år 1945 varit anställda hos företaget och utgjort minst 50 dagsverken.

Namnuppgifter behöva blott lämnas för sådana arbetare som under året utgjort minst 50 dagsverken, medan för övrig, tillfälligt arbetshjälp meddelas å omstående sida punkt 6 antalet arbetare samt summa dagsverken och summa avlöning, belöst med fördeklarade skattetryck och fördeklarade skattetryck för familjemedlemmar, som deltagit i arbetet.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
För- och tillamn	Födel- seår ¹	Yrkesspecialitet (förmän, egentlig träghärsarbetare, elev, grovarbetare ² , ställare, sluc- kare, huskorare, chaufför o. s. v.)	Antal prak- tiker för eg- trädg- arb. o. elever	Antal under året utgjorda arbestimmar ³		Antal under året utgjorda dagsverken ⁴	Under året uppburen konstant lön	Uppskattat värde av under året utgjorda naturförmåner, bestående av			Uppburen totalavlönning under året (konstant och in natura), kr	Anmärk- ningar			
				för vilka ordinarie lön utgått	för vilka övertids- ersättning utgått			endast kost, kr	endast bostad, kr	både kost och logi, kr			andra förmöden- heter, kr ⁵		

¹ Kan åtalet ej exakt uppgivas, torde om möjligt arbetarens ungefärliga ålder meddelas, t. ex. 25-29, eller 30-34 år.

² Som grovarbetare räknas arbetare, vilka anställts för utförande av enklare arbeten, såsom grävning, hackning, rensning, frukt- och bärplockning.

³ Avser faktisk arbetstid, alltså med frånräknande av semesterdagar, fridagar, sjukdagar o. dyl. Om vid arbetsåret den åtgångna arbetstiden ej exakt är känd, bör det ungefärliga antalet arbetsdagar anslås.

⁴ I kol. 9 redovisas den ordinarie lönen + indextillägget på denna och i kol. 10 de extra förtjänsterna + ev. på dessa utgående indextillägg. Med extra förtjänster avses lön för övertidsarbete, semesterersättning, provision o. dyl.

⁵ Förhöjningar värderas efter försäljningspriset i ortens handelsbod el. dyl. (icke självkostnadspris eller bokföringspris).

SOCIALSTYRELSEN

Utredningsbyrån

Tel. Socialstyrelsen 73

Stockholm i augusti 1946.

Till Jägmästaren i revir,

I och för utredning av avlöningsförhållandena inom skogsbruket får socialstyrelsen härmed anhålla, att Ni, i likhet med föregående år, benäget ville snarast möjligt och *senast den 2 september 1946* till styrelsen meddela svar å nedan angivna spörsmål med avseende på Edert revir.

ERNST BEXELIUS.

Anders Twengström.

-
1. Huru stor kan vid skogsarbete inom reviret *vintersäsongen* 1945—1946 den normala dagsförtjänsten (inkl. gångtids- och bortaliggningsersättning samt svårighetstillägg, när detta är vanligt förekommande) anses vara för vana skogsarbetare (med vana skogsarbetare menas här arbetare, vilka under vintersäsongen ej åtnjuta statligt understöd av något slag):
 - a) körare (en häst och karl)?
 - b) huggare?
 2. Vilket är det i orten vanliga priset för vinterhuggning av
 - a) timmer (helbarkat sågtimmer per kbf)?
 - b) massaved (helbarkat per kbf)?
 - c) brännved (1 kbm löst mått blandved av ordinär avverkningssvårighet)?
 - d) kolved (1 meter res)?
 3. Hurudant var vädret under drivningarna $^{15}/_{10}$ 1945— $^{15}/_4$ 1946

a) för huggning?	Gynnsamt.	Normalt.	Ogynnsamt.	} (Stryk det ej tillämpliga.)
b) för körning?	Gynnsamt.	Normalt.	Ogynnsamt.	
 4. Anmärkningar och tillägg:

A. Avlöningsförhållanden m. m. för vägförvaltningens förvaltningspersonal m. m.
(i kolumn 3 medräknas ej den tid vederbörande varit frånvarande från arbetet på grund av semester eller sjukdom).

	Antal anst. i början av		Tiden 1 januari — 30 juni 1946		
	Januari 1946	Juli 1946	Antal utgjorda dagsverken	Utbet. avlöning ¹ kr	Genomsnittlig avlöning ¹ per månad kr
<i>Förvaltnings- och befälspersonal.</i>	1	2	3	4	5
Vägdirektör					
Ingenjörer					
Ritare					
Vägmästare					
Platsledare					
Förmän (som ej delta i arbetet).....					
Väggamrer					
Övrig kontorspersonal					
a) manlig					
b) kvinnlig					
c) minderårig (under 18 år).....					

¹ Inr. indextillägg, kallortstillägg, semesterlön, semesterers., övertidsers., traktamente m. m.

B. Avlöningsförhållanden m. m. för vägförvaltningens arbetarpersonal m. m.
(i kolumnerna 3—4 medräknas ej den tid vederbörande varit frånvarande från arbetet på grund av semester eller sjukdom).

	Antal anst. i början av		Tiden 1 januari — 30 juni 1946					
	Januari 1946	Juli 1946	Antal utgjorda dagsverken	Antal utgjorda arbetstimmar (inräknat övertid)	Utbet. avlöning ¹ kr	därav avlöning för ackordsarbete kr	Genomsnittlig avlöning per ¹	
							dagsverke (ev. månad) kr	timme kr
<i>Vuxna arbetare, fullt arbetsföra.</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
Grupp I. Grovarbetare, d. v. s. arbetare vilka icke kunna hänföras till gr. II—IV.								
Grupp II. Fullt yrkesskickliga								
borrsmeder								
stenhuggare								
asfaltarbetare								
chaufförer o. d.								
krossmaskinister								
kolare o. d.								

¹ Inr. indextillägg, kallortstillägg, semesterlön, semesterers., övertidsers., traktamente m. m.

B. Avlöningsförhållanden m. m. för vägförvaltningens arbetarpersonal m. m. (i kolumnerna 3—4 medräknas ej den tid vederbörande varit frånvarande från arbetet på grund av semester eller sjukdom). (Forts.)

	Antal anst. i början av		Tiden 1 januari — 30 juni 1946					
	Januari 1946	Juli 1946	Antal utgjorda dagsverken	Antal utgjorda arbetstimmar (inräknat övertid)	Utbet. av-löning ¹ kr	därav avlöning för ackordsarbete kr	Genomsnittlig avlöning per ¹	
							dagsverke (ev. månad) kr	timme kr
<i>Vuxna arbetare, fullt arbetsföra.</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
Grupp III. Fullt yrkesskickliga								
träarbetare.....								
stenstötare o. -sättare....								
smeder o. reparatörer....								
målare.....								
vält. o. hyvelförare.....								
maskinister å grävmaskiner								
Grupp IV. Arbetande förmän								
Grupp V. Körare med egen häst...								
1 häst								
2 hästar								
Arbetare med nedsatt arbetsförmåga. ..								
Minderåriga arbetare.								

¹ Inr. indexstillägg, kallortstillägg, semesterlön, semesterers., övertidsers., traktamente m. m.

C. Till vilket belopp uppskattas f. n. den vanliga förtjänsten per säsong för grovarbetare, som sysselsätts under hela den för länet normala arbetssäsongen? kr

Hur många arbetsdagar kan säsongen normalt beräknas omfatta per år?

Ha enligt Eder uppfattning vägarbetarna i regel annat förvärvsarbete under tid, vägarbete ej pågår inom länet?

D. Vad utgjorde vid vägunderhållsarbete vid tidlönsarbete vid ackordsarbete
genomsnittliga avlöningen (inkl. indexstillägg, kallortstillägg, semesterlön m. m.) per dagsverke: kr kr
för grovarbetare? per arbetstimme: kr kr

Hur stor del av vägunderhållsarbetet brukar utföras på ackord? procent

E. Bedrivs vägarbetena i vägförvaltningens egen regi? av entreprenör?
(ja eller nej) (ja eller nej)
genom småentreprenader? på annat sätt (angives närmare)?
(ja eller nej)

Om vägarbetena helt eller delvis bedrivs av *entreprenörer*, angiv dessas namn och adresser:

..... den 1946

(Uppgiftslämnarens namn)

SOCIALSTYRELSEN
UTREDNINGSBYRÅN
Tel. Socialstyrelsen 68.

OBS! Å detta formulär angivna uppgifter äro tillförsäkrade skydd jämlikt lagen om viss inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar den 28 maj 1937 16 §.

Stockholm i januari 1945.

N:r

För fullföljande av de inom Socialstyrelsen under flera föregående år utförda löneundersökningarna får styrelsen härmed anhålla, att Ni ville för Edert företags vidkommande ifylla omstående formulär, avseende år 1944, samt därefter återsända det till styrelsen senast den 20 februari 1945.

Formuläret utsändes i 2 exemplar, varav det ena är avsett att av uppgiftslämnaren behållas som kopia.

KARL J. HÖJER.

KURT BERGSTRÖM.

Anvisningar: För företag med såväl förvaltnings- som arbetarpersonal skola både avd. **A** och avd. **B** av formuläret (se omstående sida) ifyllas, varemot företag utan egenlig arbetarpersonal (såsom exempelvis vissa handelsföretag o. d.) endast behöva lämna i avd. **A** begärda uppgifter (ev. förekommande lagerarbetare, chaufförer, reparatörer o. d. böra dock redovisas i avd. **B**). Om möjligt bör varje mera betydande arbetsställe (fabrik, driftsenhet o. d.) redovisas för sig. Vid ifyllandet av formuläret bör ej medräknas den tid arbetare och tjänstemän varit frånvarande från arbetet på grund av beredskapstjänstgöring, liksom ej heller den mer eller mindre avkortade lön, de uppburit från företaget under nämnda tid.

.....

.....

.....

Vänd!

SOCIALSTYRELSEN
Utredningsbyrån
Tel. Socialstyrelsen 68

**Uppgifter om tidlöner (inberäknat rörligt tillägg) för vissa yrkesgrupper inom
sjömansyrket vid slutet av år 1945, avgivna av sjömansförmedlingen i**

	Tid, för vilken avlöningen utgår	Ång- och motorfartyg kr.				Segelfartyg (med och utan hjälpmaskin) kr		Dessutom åtnjötos följande naturaförmåner
		utrikes fart		inrikes fart				
		1944 ¹	1945 ¹	1944 ¹	1945 ¹	1944 ¹	1945 ¹	
1. Timmermän (och båtsmän)	månad							kost och logi
2. Matroser	»							» » »
3. Lättmatroser	»							» » »
4. Jungmän	»							» » »
5. Eldare och motormän ...	»							» » »
6. Kollämpare	»							» » »
7. Stuertar	»							» » »
8. Kockar	»							» » »
9. Kokerskor	»							» » »
¹ Inberäknat rörligt tillägg.								

Värdet av kost och logi per månad uppskattas för sjömän år 1944 till kr och år
1945 till kr

..... den 1946

.....

.....
(Namn)

SOCIALSTYRELSEN

Utredningsbyrån

Tel. Socialstyrelsen 68

Uppgifter om tidlöner för vissa yrkesgrupper inom restaurangrörelse och husligt arbete m. m. vid slutet av år 1945.

Y r k e	Tid, för vilken avlöning- en utgår	Normal löneinkomst (i kontant) vid slutet av år	
		1944	1945
		inberäknat rörligt tillägg, kr	inberäknat rörligt tillägg, kr
A. Hotell-, kafé- och restaurangrörelse: (endast fri kost, ej bostad)			
1. Köksbiträden (manl. el. kvinnl.)	månad		
2. Månadskarlar	»		
3. Hotelldiskerskor	»		
4. Köksor	»		
B. Husligt arbete:			
1. Hushållerskor med kost och logi	»		
2 a. Husjungfrur med kost och logi	»		
b. » » endast kost	»		
3 a. Ensamjungfrur med kost och logi	»		
b. » » endast kost	»		
4 a. Kokerskor med kost och logi	»		
b. » » endast kost	»		
5. Köksor med kost och logi	»		
6. Tvätt- och rengöringsarbeterskor (tillfällig städ- hjälp o. d.) med endast kost	dag		
C. Övriga grupper:			
1. Tvätterskor och strykerskor (vid mindre tvättin- rättningar o. d.)	{ timme vecka		
2. Springpojkar (ej kontorspojkar):			
14—15 år	vecka		
15—16 »	»		
16—17 »	»		

Värdet av kost och logi per månad uppskattas för kvinnliga tjänare år 1944 till kr och år 1945 till kr. Motsvarande genomsnittsvärde för samtliga redovisade orter belägna i dyrtorsgrupp utgjorde år 1944 kr.

..... den 1946.

(Namn)

The following are the names of the persons who have been elected to the office of Secretary for the year 1900-1901. The names are given in the order in which they were elected.

No.	Name	Age	Address	
			City	State
1	John A. Smith	25	New York	New York
2	William B. Jones	30	Chicago	Illinois
3	Robert C. Brown	28	Philadelphia	Pennsylvania
4	James D. White	35	Boston	Massachusetts
5	Charles E. Green	22	San Francisco	California
6	Frank F. Black	32	St. Louis	Missouri
7	George G. Gray	27	Portland	Maine
8	Henry H. Hall	38	Richmond	Virginia
9	Thomas I. King	24	Indianapolis	Indiana
10	John J. Lee	31	Columbus	Ohio
11	William K. Miller	29	Albany	New York
12	Robert L. Moore	26	San Antonio	Texas
13	James M. Taylor	33	Little Rock	Arkansas
14	Charles N. Anderson	21	Omaha	Nebraska
15	Frank O. Roberts	34	Des Moines	Iowa
16	George P. Clark	23	Sioux Falls	South Dakota
17	Henry Q. Adams	36	Wichita	Kansas
18	Thomas R. Baker	25	Topeka	Kansas
19	John S. Carter	30	Lawrence	Kansas
20	William T. Evans	27	Salina	Kansas
21	Robert U. Fisher	32	Winchester	Kansas
22	James V. Gibson	24	St. Paul	Minnesota
23	Charles W. Hall	31	Minneapolis	Minnesota
24	Frank X. Hill	28	St. Cloud	Minnesota
25	George Y. Jones	35	Brainerd	Minnesota
26	Henry Z. King	22	Grand Rapids	Michigan
27	Thomas A. Lee	33	Lansing	Michigan
28	John B. Miller	26	Flint	Michigan
29	William C. Moore	34	East Lansing	Michigan
30	Robert D. Taylor	21	Ann Arbor	Michigan
31	James E. Anderson	32	Dearborn	Michigan
32	Charles F. Roberts	27	Warren	Michigan
33	Frank G. Clark	36	Livonia	Michigan
34	George H. Adams	23	Westland	Michigan
35	Henry I. Baker	31	Farmington Hills	Michigan
36	Thomas J. Carter	28	Westland	Michigan
37	John K. Evans	35	Westland	Michigan
38	William L. Fisher	24	Westland	Michigan
39	James M. Gibson	32	Westland	Michigan
40	Charles N. Hall	21	Westland	Michigan
41	Frank O. Hill	33	Westland	Michigan
42	George P. Jones	26	Westland	Michigan
43	Henry Q. King	34	Westland	Michigan
44	Thomas R. Lee	22	Westland	Michigan
45	John S. Miller	31	Westland	Michigan
46	William T. Moore	28	Westland	Michigan
47	Robert U. Taylor	36	Westland	Michigan
48	James V. Anderson	23	Westland	Michigan
49	Charles W. Roberts	31	Westland	Michigan
50	Frank X. Clark	27	Westland	Michigan

59. Betänkande med förslag angående hemvärnet. Beckman. 157 s. 1 bil. Fö.
60. Betänkande med förslag till lag om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete m. m. Almqvist & Wiksell, Uppsala. 867 s. S.
61. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Del 3. Bilagor. Idun. 149 s. Jo.
62. Betänkande med förslag till lag om tryggnad av byggnadsarbetares lönefordran m. m. Norstedt. iv, 229 s. Ju.
63. Betänkande med förslag till lag om virkesmätning m. m. Marcus. iv, 128 s. Jo.
64. Betänkande med förslag till ny lagstiftning om uppsikt å jordbruk. Beckman. 160 s. Jo.
65. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkanden. Bilaga 2. Arbetsterapi, ett led i sjukvården. Statens Reproduktionsanstalt. 54 s. S.
66. Betänkande angående reglering av anställningsförhållandena för viss civil personal inom statsförvaltningen. Del 1. Marcus. 138 s. Fi.
67. Betänkande med utredning och förslag angående löneställningen för viss statsanställd sjukvårds- och ekonomipersonal m. m. V. Pettersson. 223 s. Fi.
68. Betänkande och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 1. Beckman. 254 s. E.
69. Förvaltningsförbandet. Förberedande utredning angående reglering av förbandet hos förvaltningsmyndigheter i ärenden rörande enskild rätt och därmed sammanhängande frågor. Av N. Herlitz. Marcus. 221 s. Ju.
70. Utredningen om föreningsjordbruk. Betänkande med förslag till lag om sambruksföreningar. V. Pettersson. 198 s. Jo.
71. Betänkande om deltidarbete i allmän tjänst m. m. Marcus. 199 s. Fi.
72. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 7. Radio och film i skolundervisningen. Idun. 64 s. E.
73. Utåtande rörande metoder och materiel vid skogsbrandsläckning. Marcus 142 s. K.
74. Betänkande angående socialvetenskapernas ställning vid universitet och högskolor m. m. Hæggström. 180 s. E.
75. Betänkande och förslag angående förhållandet mellan befäl och meniga inom krigsmakten m. m. Beckman. 301 s. Fö.
76. De medicinska högskolornas organisationskommitté. 1. Organisatoriska åtgärder till främjande av medicinsk forskning. Idun. (2), 235 s. E.
77. Naturvetenskapliga forskningskommittén. 2. Förslag till reformer rörande doktorsavhandlingar och annan publiceringsverksamhet inom naturvetenskaperna. Den marinbiologiska forskningen. Utbildningen av laboratoriebiträden. Idun. 114 s. E.
78. Jordbruksbefolkningens möjligheter till sysselsättning utom jordbruket. Av S. Grundström. Idun. 192 s. Jo.
79. 1945 års statsskatteberedning. Betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen samt angående kvarlåtenskapsskatt m. m. Beckman. 456 s. Fi.
80. Utredning angående vissa lägenhetsupplåtelser å kronomark i Norrlands fjälltrakter. Marcus. 87 s. Jo.
81. 1945 års universitetsberedning. 2. Akademiska lärarbefattningar samt anslag till den vetenskapliga utbildningen m. m. Beckman. 202 s. E.
82. Betänkande med förslag angående kommunernas bidrag till folkpensionskostnaderna. Idun. 95 s. S.
83. Betänkande med förslag till strafflagstiftning för krigsmakten. Norstedt. 268 s. Ju.
84. Betänkande angående vissa åtgärder till förbättrande av transportförhållandena i Norrland. V. Pettersson. 200 s. K.
85. Betänkande med förslag till en utökad köttkontroll m. m. Idun. 71 s. 1 karta. Jo.
86. Den tyska propagandan i Sverige under krigsåren 1939—1945. Norstedt. 270 s. S.
87. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 2. Hjälpkrafterna. Beckman. 94 s. E.
88. Betänkande med förslag till organisation av tillsynen å arbetsarkyddslagsstiftningen m. m. 2. Almqvist & Wiksell, Uppsala. 221 s. S.
89. Utredning om utbetalningen av barnbidragen. V. Pettersson. 100 s. S.
90. Betänkande med förslag angående den offentliga lönestatistiken. Marcus. 115 s. Fi.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med retslit utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

Statens offentliga utredningar 1946

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk. [49]
Betänkande ang. vissa organisations-, utbildnings- och tjänstgöringsfrågor vid domstolarna. [57]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. [10]
1945 års lönekommitté. 1. Betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. [48]
Betänkande ang. reglering av anställningsförhållandena för viss civil personal inom statsförvaltningen. Del 1. [66]
Betänkande med utredning och förslag ang. löneställningen för viss statsanställd sjukvårds- och ekonomipersonal m. m. [67]
Förvaltningsförbandet. Förberedande utredning ang. reglering av förbandet hos förvaltningsmyndigheter i ärenden rörande enskild rätt och därmed sammanhängande frågor. [69]
Betänkande om deltidarbete i allmän tjänst m. m. [71]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1943 års jordbrukstaxeringssakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering

av inkomst av jordbruksfastighet samt lag om jordbruksbokföring. [29]

1944 års skattesakkunniga. 2. Betänkande ang. idrottsammanslutningars beskattning för inkomst. [56]
1945 års statsskatteberedning. Betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen samt ang. kvarlåtenskapsskatt m. m. [79]
Betänkande med förslag ang. kommunernas bidrag till folkpensionskostnaderna. [82]
Betänkande med förslag ang. den offentliga lönestatistiken. [90]

Politi.

Parlamentariska undersökningskommissionen ang. flyktfångärenden och säkerhetstjänst. 1. Betänkande ang. flyktfångars behandling. [36]
Den tyska propagandan i Sverige under krigsåren 1939—1945. [86]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Dödfödigheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetstendensen och dess förhållande vid olika former av förlösningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. [2]
Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag till allmänna barnbidrag m. m. [5] Bilagor. [6]
Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. [13]

(Forts. å omslagets 4:e sida)

Den familjevårdande socialpolitiken. [17]

Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. [19]

Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag ang. moderskapsbidrag. [23] 13. Förslag ang. folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. [37] 14. Utredning och förslag ang. ålderdomshem m. m. [52]

Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. [24] Bilaga 2. Arbetsterapi, ett led i sjukvården. [65]

Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [27] Bilagor. [28]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 6. Tiden juli 1944—juni 1945. [35]

Sakkunniga ang. arbetsförmedlingens organisation. Del 1. Den offentliga arbetsförmedlingen under krigsåren. [44] Del 2. Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation. Motiv och förslag. [51]

Betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. [53]

Betänkande med förslag till lag om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete m. m. [60]

Betänkande med förslag ang. kommunernas bidrag till folkpensionskostnaderna. [82]

Betänkande med förslag till organisation av tillsynen å arbetarskyddslagstiftningen m. m. 2. [88]

Utredning om utbildningen av barnbidragen. [89]

Hälsö- och sjukvård.

Betänkande ang. den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. [20]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till arbetstagares uppfinningar. [21]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. [16]

P. M. ang. utvecklingsplanering på jordbrukets område. [18]

Den svenska växtodlingens utvecklingstendenser samt dess inriktnade efter kriget. [39]

Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Del 1. [42] Del 2. [46] Del 3. Bilagor. [61]

Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av rikdhästaveln m. m. [45]

Rationaliseringsvariationerna inom det svenska jordbruket. [47]

Betänkande med förslag till ny lagstiftning om uppsikt å jordbruk. [64]

Utredningen om föreningsjordbruk. Betänkande med förslag till lag om sambruksföreningar. [70]

Jordbruksbefolkningens möjligheter till sysselsättning utom jordbruket. [78]

Utredning ang. vissa lägenhetsupplätelser å kronomark i Norrlands fjälltrakter. [80]

Betänkande med förslag till en utökad köttkontroll m. m. [85]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningslagstiftningen m. m. [31]

Betänkande med förslag till skogsvårdslag m. m. [41]

Betänkande med förslag till lag om virkesmätning m. m. [63]

Utlåtande rörande metoder och materiel vid skogsbrandsläckning. [73]

Industri.

Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagarnämnder. [22]

Betänkande ang. hantverkets och småindustriens befrämjande. [40]

Betänkande med förslag till lag om tryggnad av byggnadsarbetarens lönefordran m. m. [62]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. [1]

Betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet. [43]

Betänkande rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. [58]

Betänkande ang. vissa åtgärder till förbättrande av transportförhållandena i Norrland. [84]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande ang. tjänstepensionsförsäkringens organisation. [26]

Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 1. Lagtext. [33] 2. Motiv. [34]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

1941 års lärarlönessakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. [8]

1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. [9] 2. Akademiska lärarbefattningar samt anslag till den vetenskapliga utbildningen m. m. [81]

1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. IV. Skolplikttidens skolformer.

2. Folkskolan. A. Allmän del. [11] B. Förslag till undervisningsplaner. [15]

4. Realskolan. Praktiska linjer. [14]

VI. Skolans inre arbete. Synpunkter på fostran och undervisning. [31]

VII. Radio och film i skolundervisningen. [72]

Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. [12] Del 2. Hjälpkrafterna. [77]

Socialutbildningssakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. [30]

Betänkande med förslag till förordning ang. allmänt kyrkomöte m. m. [32]

Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 2. [50]

Utredning ang. reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm. [64]

Utredning rörande sexualundervisningen i högre skolor jämte förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor. [55]

Betänkande och förslag ang. det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 1. [68]

Betänkande ang. socialvetenskapernas ställning vid universitet och högskolor m. m. [74]

De medicinska högskolornas organisationskommitté. 1. Organisatoriska åtgärder till främjande av medicinsk forskning. [76]

Naturvetenskapliga forskningskommittén. 2. Förslag till reformer rörande doktorsavhandlingar och annan publiceringsverksamhet inom naturvetenskaperna. Den marinbiologiska forskningen. Utbildningen av laboratoriebidragen. [77]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. [4]

Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. [7]

Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. [25]

Betänkande med förslag rörande officersutbildningen inom armén m. m. [38]

Betänkande med förslag ang. hemvärnet. [59]

Betänkande och förslag ang. förhållandet mellan befäl och meniga inom krigsmakten m. m. [75]

Betänkande med förslag till strafflagstiftning för krigsmakten. [83]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.